

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย และเพื่อช่วยอธิบายเกี่ยวกับเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ซึ่งแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
 - 1.1 การสร้างเครือข่าย
 - 1.2 เครือข่ายทางสังคม
 - 1.3 การบริหารจัดการเครือข่าย
 - 1.4 ปัญหาของเครือข่าย
 - 1.5 ลักษณะความเข้มแข็งของเครือข่าย
2. การทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม
 - 2.2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ
 - 2.3 ทฤษฎีความต้องการ
 - 2.4 ทฤษฎีการสื่อสาร
3. การพัฒนาทางการค้าและการค้าโค
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้า
 - 3.2 การเปิดเสรีทางการค้า
 - 3.3 เขตเสรีการค้ากับสินค้าปศุสัตว์
 - 3.4 แนวทางการเจรจาความตกลงการค้า
 - 3.5 ลักษณะการซื้อขายโคในตลาดนัดโค ประจำปี 2553
 - 3.6 ตลาดนัดโคในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
 - 3.7 ลักษณะการซื้อขายโคในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

- 3.8 การค้าโคเนื้อและเนื้อโค
- 3.9 ขั้นตอนการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน
4. รูปแบบการเลี้ยงโคและการจัดการฟาร์ม
 - 4.1 การเลี้ยงโคเนื้อในระยะต่างๆ
 - 4.2 การเลี้ยงโคในประเทศไทย
 - 4.3 การสร้างคอก
 - 4.4 การจัดการด้านสุขภาพโค
 - 4.5 มาตรการป้องกันโรคโดยการจัดการสุขภาพ
 - 4.6 วิธีป้องกันโรคระบาด
5. นโยบายด้านการค้า สภาพการค้า และความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ
 - 5.1 นโยบายด้านการค้าของ GMS และอาเซียน
 - 5.2 สภาพการค้าชายแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
 - 5.3 รูปแบบหรือระบบการค้าชายแดน
 - 5.4 ปัญหาการค้าชายแดน
 - 5.5 เขตเศรษฐกิจพิเศษ
 - 5.6 วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
 - 5.7 ความสัมพันธ์ไทย-ลาวด้านเศรษฐกิจ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

1. การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายนับเป็นกระบวนการที่มีลักษณะของความเชื่อใจระดับสูง การร่วมมือกัน และการให้ผลประโยชน์ซึ่งกัน ลักษณะหลักของการสร้างเครือข่ายคือการที่ไม่สามารถทำเป็นทางการได้ ซึ่งนับเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลและความน่าเชื่อถือ การสร้างแรงบันดาลใจและทักษะให้เกิดขึ้นท่ามกลางสมาชิกของเครือข่ายประสบการณ์ได้แสดงให้เห็นว่าบางลักษณะที่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “เครือข่าย” หรือ “การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน” ไม่ได้รับประกันการสร้างเครือข่ายเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบของมีร่วมมือทางสังคมหรือการบริหารจัดการร่วมกัน ในความจริงแล้วอะไรที่กำลังสนใจอยู่ที่สามารถมีการร่วมมือกันท่ามกลาง

ความแตกต่างสิ่งนี้จะสื่อถึงรูปแบบ โครงสร้างฟื้นฟูเมือง งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ (Governance) ด้านการฟื้นฟูเมืองกำลังเป็นที่สนใจและมีการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญเชิงทฤษฎีต่อการสร้างเครือข่ายและเป็นแนวทางของการสร้างเครือข่ายร่วมกันทางสังคมให้เกิดขึ้น (Skelcher and Sullivan, 2008)

Paul Starkey ที่ปรึกษาทางวิชาการด้านการสร้างเครือข่ายได้เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่าย ดังนี้

1. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันรับผิดชอบการหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางกิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก
3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่พิจารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิกซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ
4. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย
5. เครือข่ายต้องมียุทธศาสตร์และจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่ายและความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ
6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่าย และผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีข้อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนอน แนวตั้งหรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมโยงเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. มีการติดตามผล และประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่ายและร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนและผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงในเครือข่ายเหมาะสม เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความเข้มแข็งของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

2. เครือข่ายทางสังคม

แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network Concept) มีพัฒนาการมาจากพื้นฐานของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) โดยมีนักคิดคนสำคัญ คือ Richard Emerson ซึ่งต่อยอดความคิดมาจาก Homans, George C. โดยมีฐานคติ (Assumption) คือ ในเครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (Actor) ที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ของแต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ในปัจจุบันสถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดนี้ได้ถูกใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis) การสร้างตัวตนของเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการ (Integrated Exchange Forming) รวมไปถึงการศึกษาอำนาจและการพึ่งพา (Power and Dependence) ภายในเครือข่าย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550 : 115-116) รากฐานของแนวคิดเครือข่ายทางสังคมมีที่มาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ซึ่งถือเป็นทฤษฎีมหภาคและเก่าแก่ทฤษฎีหนึ่ง

ของสังคมวิทยา ซึ่งนำไปใช้ได้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับจุลภาค/ปัจเจกบุคคล (Micro Level - Individual) ไปจนถึงระดับมหภาค/สังคม (Macro Level - Society) โดยมีแหล่งกำเนิดของทฤษฎีจาก 3 แหล่ง คือ เศรษฐศาสตร์เชิงอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Economics) มานุษยวิทยาเชิงหน้าที่ (Functional Anthropology) และจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology)

ในประเด็นของบรรทัดฐาน (Norms) สิ่งที่ทำให้การแลกเปลี่ยนทางอ้อม (Indirect Exchange) เข้าไปแทนที่การแลกเปลี่ยนโดยตรง (Direct Exchange) เช่น การที่สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่ง (ปัจเจกบุคคล) ได้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่ม (สังคม) จึงได้รับการยอมรับจากกลุ่มส่วนรวมในพฤติกรรมนั้น นับเป็นการขยายขอบเขตจากการแลกเปลี่ยนระดับบุคคลไปสู่ระดับกลุ่มหรือสังคม โดยมีบรรทัดฐานเป็นกลไกสำคัญ ขณะเดียวกันการแสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคมดังกล่าวยังเป็นการรักษาเสถียรภาพของสังคมนั่นเอง

ในประเด็นของค่านิยม (Values) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรวมกลุ่มต่างๆ ในธรรมชาติของเขาแล้ว ค่านิยม สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ค่านิยมเฉพาะ (Particular Values) (2) ค่านิยมสากล (Universal Values) (3) ค่านิยมที่สร้างความชอบธรรมแก่ผู้มีอำนาจ (Values of Legitimate Authority) และ (4) ค่านิยมการเป็นฝ่ายตรงข้าม (Particular Values) (RitzerGeorge, 1992 : 303-304)

มีผู้ให้นิยามของคำว่า เครือข่ายทางสังคม (Social Network Meaning) หลายความหมาย ดังนี้

Bruce, Steve and Yearley, Steven (2006: 239) ได้กล่าวไว้ในบทความ Encyclopedia of Sociology (Volume 4 : S-Z Index) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม (Borgatta, Edgar F.; and Borgatta, Marie : 1992) ขณะที่ใน The SAGE Dictionary of Sociology ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping)

องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม (Social Network Components) ก็มีนักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547 : 48-49) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของความ เป็นเครือข่าย ประกอบด้วย (1) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก (2) จุดมุ่งหมาย (3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก (4) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน และ (5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย 1) สมาชิกของเครือข่าย 2) มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน 3) การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย 4) การสื่อสารภายในเครือข่าย 5) การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งแลกเปลี่ยน

3. การบริหารจัดการเครือข่าย

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2547) ให้ความเห็นว่า การบริหารงานของเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีความเติบโต และยั่งยืนต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่องคือ

1. เครือข่ายจะจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนอะไรระหว่างสมาชิก จะแลกเปลี่ยนกันอย่างไร และเปลี่ยนเพื่ออะไร ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์ ประโยชน์ที่ได้มีคุณค่าเพียงใดสำหรับสมาชิก

2. เครือข่ายจะจัดการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอย่างไร เรื่องอะไรที่ควรจะมีการติดต่อสื่อสาร จะใช้สื่อประเภทใดในการสื่อสาร สารที่สื่อมีความหมายต่อสมาชิกหรือไม่อย่างไร ความถี่ในการติดต่อสื่อสารมีมากน้อยแค่ไหน

3. เครือข่ายจะจัดการให้ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกเป็นไปในทิศทางใด เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีรูปแบบหรือไร้รูปแบบ เอื้ออาทรหรือทำตามหน้าที่ ผูกพันเป็นเจ้าของร่วมหรือเป็นเพียงผู้ถือหุ้นและรับกำไร ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีขอบเขตถึงไหนแค่ไหน แค้นหรือสมาชิกกลุ่ม

4. ปัญหาของเครือข่าย

นฤมล นิราทร (2543) ได้อธิบายถึงปัญหาในการทำงานลักษณะเครือข่ายที่สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 ปัญหาการดำเนินงานภายใน ความแตกต่างในด้านวัฒนธรรมในการทำงานระหว่างเครือข่าย ความแตกต่างทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถระหว่างบุคคลที่มาร่วมเป็นเครือข่าย ปัญหาที่มักพบในการทำงานประการแรก ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ในการทำงานเครือข่าย เนื่องจากสมาชิกทุกคนมีงานประจำอยู่ ไม่มีใครต้องพึ่งพิงเครือข่าย จึงทำให้เครือข่ายอาจไม่มีผลในการเคลื่อนไหว หรือทำกิจกรรมเท่าที่ควร ประการที่สองเป็นปัญหาเรื่องความสามารถในการบริหารจัดการเครือข่ายโดยเฉพาะเรื่องการประสานงาน ส่วนปัญหาอื่นๆ เช่น การขาดทุนเพื่อการดำเนินกิจกรรม ไม่มีทุนสนับสนุนและขาดวิธีการประเมินผลเครือข่าย ฯลฯ

ระดับที่ 2 ปัญหาของเครือข่ายในภาพรวม ปัญหาที่พบ ได้แก่ เครือข่ายมุ่งเน้นความสำเร็จมากเกินไป ทำให้มองข้ามความสำคัญของการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ประการที่สอง เครือข่ายขาดความชัดเจนในกระบวนการทำงาน ขาดความสามารถในการองสภาพการณ์ทั้งในระดับลึกและระดับกว้าง และขาดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ประการที่สาม ขาดแนวร่วมในการทำงาน เนื่องจากเครือข่ายที่จะสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ต้องมี

แนวร่วมที่หลากหลาย มิใช่เฉพาะองค์กรประเภทเดียวกันเท่านั้นแต่ต้องมีแนวร่วมในระดับกว้าง เช่น นักวิชาการและสื่อต่างๆ และประการที่สี่ เครือข่ายขาดผู้นำที่มีความสามารถและวิสัยทัศน์

โดย Starkey ได้พบปัญหาของเครือข่าย 9 ประการดังนี้

1. เครือข่ายที่ไม่มีทิศทางวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนยากที่จะพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง
2. เครือข่ายที่มีสมาชิกหลากหลายประเภท หรือมีความแตกต่างมากระหว่างฐานะ ขนาดความเข้มแข็งและสถานภาพอื่นๆ ของสมาชิก หน่วยงานใหญ่มีทรัพยากรมากและสถาบันที่เจ้าหน้าที่มีการศึกษาสูง เชื่อมั่นในตัวเองมีแนวโน้มที่จะครอบงำองค์กรที่มีขนาดเล็กกว่า
3. การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานงานของเครือข่าย เลขานุการ คณะทำงานและคณะกรรมการ เริ่มควบคุมและดำเนินการเครือข่ายในนามของตนเอง มากกว่าการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับกิจกรรมของสมาชิก การตัดสินใจถูกรวมศูนย์และการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายดำเนินการโดยเลขานุการ
4. บ่อยครั้งที่เครือข่ายประสบปัญหาเนื่องจากการขาดเงินทุนสำหรับกิจกรรมและการประสานงานภายในเครือข่าย โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อให้สมาชิกมาร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ส่วนเครือข่ายที่มีทุนก็มักเกิดความเครียด เนื่องจากปัญหาในการจัดการและจัดสรรค่าใช้จ่ายให้กับสมาชิกให้ทั่วถึง
5. เนื่องจากภายในเครือข่าย ข้อมูลข่าวสารจะแพร่กระจายไประหว่างคนหนึ่งไปให้กับคนอื่นๆ ได้อย่างเสรีทำให้อาจมีการส่งข่าวสารข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เครือข่ายต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้คนซักถาม หรือวิพากษ์วิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารภายในเครือข่ายได้
6. เครือข่ายสามารถถูกกระทบจากการแข่งขันของเครือข่าย หรือองค์กรอื่นที่มีงานคาบเกี่ยวกันซึ่งอาจนำไปสู่การร่วมมือกัน แต่ก็อาจนำไปสู่การแข่งขันเพื่อให้ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนทรัพยากรและการเพิ่มจำนวนสมาชิกได้เช่นกัน แหล่งทุนสามารถใช้จำนวนเครือข่ายที่มีให้เลือกเป็นข้ออ้างที่จะไม่ให้ทุนสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายที่คล้ายคลึงกัน
7. การแข่งขันระหว่างเครือข่ายที่มีขอบเขตการดำเนินงานเหลื่อมซ้อนกัน อาจนำไปสู่ความร่วมมือกันและการช่วงชิงเพื่อให้ได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และการเข้าเป็นสมาชิกได้ในขณะเดียวกันทั้งนี้พบว่า การแข่งขันเป็นตัวการสำคัญในการทำลายเครือข่ายที่อยู่ลำดับท้ายๆ และมีทรัพยากรน้อยอีกด้วย
8. การติดตามและประเมินผลเครือข่ายมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากธรรมชาติของเครือข่ายคือความไม่เป็นระบบ และมีโครงสร้างหลวมที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าในอนาคตไม่ใช่

ประสบการณ์ในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่าเป็นการยากที่จะนิยามตัวชี้วัดความสำเร็จของเครือข่าย และคุณลักษณะของผลและประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายให้มีความเที่ยง

9. เครือข่ายระดับชาติ และเครือข่ายระหว่างประเทศหลายแห่งพบปัญหาอุปสรรคทางการเมือง ทำให้มีสภาพที่ไม่มั่นคงและถูกควบคุมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข่าวสารและการวิจารณ์รัฐบาล

5. ลักษณะความเข้มแข็งของเครือข่าย

ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์ (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะบ่งชี้เชิงคุณภาพของความเข้มแข็งของเครือข่ายไว้ดังนี้

1) สัมพันธภาพ แม้เพียงคนสองคน ทำงานร่วมกันยังต้องการสัมพันธภาพที่ดีเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้การงานราบรื่น สำหรับการทำงานในคนหมู่มากอย่างเช่นเครือข่าย ปัจจัยด้านสัมพันธภาพจึงเพิ่มพูนความสำคัญยิ่งขึ้นต่อการนำไปสู่ความสำเร็จของการเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ถ้าหากสมาชิกมีความเข้าใจและจริงใจในการเข้าร่วมเครือข่ายแล้ว สิ่งที่จะได้ตามมา คือ ความเชื่อมั่น วางใจในเครือข่าย ซึ่งจะเพิ่มพูนพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ดีในหมู่สมาชิก การมีสัมพันธภาพที่ดีนี้มีจำเพาะว่าต้องเป็นไปในลักษณะที่คลุกคลีใกล้ชิดกันเท่านั้นจึงจะเรียกว่า สัมพันธภาพที่ดี เพราะเครือข่ายที่สมาชิกอยู่ห่างไกลกันตามสภาพทางภูมิศาสตร์และการสื่อสาร ยังไม่สมบูรณ์พร้อม สมาชิกก็อาจจะไม่สามารถสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกันได้ เหมือนกับเครือข่ายที่สมาชิกอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เช่นที่อยู่ในตำบลหรือในจังหวัดเดียวกัน แต่เครือข่ายที่มีข้อจำกัดดังกล่าวก็ยังสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีได้ในลักษณะของความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความยืดหยุ่นในความสัมพันธ์ของสมาชิกที่เป็นไปตามธรรมชาติของกลุ่มที่มีความเข้าใจและความจริงใจเป็นพื้นฐาน

2) ความชัดเจนของเป้าหมาย การมีเป้าหมายที่ชัดเจนของเครือข่าย สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นในเครือข่ายเป็นเบื้องต้นก่อน ที่จะนำไปสู่เอกภาพในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ดังนั้นความชัดเจนของเป้าหมาย ซึ่งมาจากความคิดเห็นของมวลหมู่สมาชิก จึงสะท้อนถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายไปด้วยในตัว นอกจากนี้การมีเป้าหมายที่เครือข่ายต้องการบรรลุชัดเจนก็จะเป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้สมาชิกในเครือข่ายได้เข้าใจตรงกัน และเดินไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่หลง ไขว่เวลาและทรัพยากรกับภารกิจที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของเครือข่าย

3) กระบวนการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ ด้วยเหตุผลที่ว่า เครือข่ายต้องมีความเป็นประชาธิปไตยซึ่งจะแสดงออกให้ปรากฏได้อย่างชัดเจนในวาระที่จะต้องเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ หากเครือข่ายได้ให้โอกาสในการเสนอความคิดเห็นและให้สิทธิในการ

ตัดสินใจแก่สมาชิกอย่างเป็นอิสระเต็มที่แล้วย่อม บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการเป็นเครือข่ายในกระบวนการที่ต่างไปจากองค์กรที่มีการฝากอำนาจสิทธิขาดในการคิด และตัดสินใจไว้กับบุคคลเพียงคนเดียว หรือกับกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่งที่มีได้แสดงถึงโอกาสและสิทธิของสมาชิกทั้งหมด ผลจากการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจนี้ จะยังเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันของหมู่สมาชิกที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการระดมสรรพกำลังเมื่อเครือข่ายมีความต้องการ

4) ลักษณะกิจกรรม และความต่อเนื่อง ที่ผ่านมาพบว่า มีการจัดกิจกรรมที่ระบุว่าเป็นกิจกรรมเครือข่ายโดยที่มีหน่วยงานเจ้าภาพเป็นผู้จัดให้ภาคีสมาชิกได้มาพบปะกันอยู่ในหลายๆ เวที ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่าย แต่หลังจากนั้นเครือข่ายที่จะมีความเข้มแข็งอยู่ได้ด้วยตนเองจะต้องพยายามพัฒนาไปสู่การคิดและดำเนินกิจกรรมด้วยเครือข่ายเองเป็นหลัก โดยไม่ต้องรอว่าจะมีผู้นำจัดการให้ จึงจะเกิดกิจกรรมของเครือข่ายได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการพึ่งพิงภายนอกที่ไม่ใช่การอยู่ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ความสม่ำเสมอต่อเนื่องของกิจกรรมก็เป็นสิ่งที่ช่วยบอกระดับความเข้มแข็งของเครือข่าย เข้มแข็งด้วยเช่นกัน

5) แหล่งของทรัพยากร ทรัพยากรที่เครือข่ายยังต้องรอคอยผู้รู้และทรัพยากรจากภายนอก เครือข่ายก็จะไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการที่เครือข่ายสามารถแสวงหาและดึงศักยภาพทรัพยากรที่มีอยู่ภายในเครือข่ายมาใช้ได้มากเพียงไร ความเข้มแข็งของเครือข่ายก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น การกระทำเช่นนี้นอกจากแสดงถึงการพึ่งพาตนเองได้แล้วยังเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับสิ่งที่สมาชิกเป็นและที่เครือข่ายมีอยู่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามควรเข้าใจว่าการแสวงหาศักยภาพทรัพยากรจากภายในมิได้หมายความว่าความถึงการปฏิเสธการสนับสนุนจากภายนอกโดยสิ้นเชิง เพียงแต่ให้สมาชิกทุกคนตระหนักว่าเครือข่ายต้องมุ่งพึ่งพาตนเองก่อนนึกถึงการช่วยเหลือจากภายนอก

6) การเรียนรู้และนวัตกรรม แม้ว่าจำนวนของสมาชิกในเครือข่าย จะทำให้เห็นภาพของขนาดเครือข่ายในเชิงปริมาณ แต่ความเข้มแข็งของเครือข่ายต้องดูที่คุณภาพประกอบและเป็นคุณภาพที่มีความหมาย มากกว่าเป็นเพียงการบวกรวมเชิงปริมาณ หมายถึงว่า ความหลากหลายที่มาร่วมกันของสมาชิกควรก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาจนเกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมตามมา คุณภาพใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จึงอาจเป็นสิ่งที่เหล่าสมาชิกเกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้นในตนเอง อันเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มหรืออาจเป็นผลปรากฏรูปธรรมในกิจกรรมที่มีพัฒนาการไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงการเป็นนวัตกรรมต้นแบบให้กับผู้อื่นต่อไป

กล่าวโดยสรุปเครือข่ายเป็นกระบวนการทำงานที่มีการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างบุคคล องค์กรหน่วยงานต่างๆ ที่มีฐานที่ตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกันและ

ด้วยปรัชญาการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่สมาชิก โดยเห็นคุณค่าของสมาชิกทุกคนทุกหน่วยเสมอกัน สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีสมาชิกที่อาศัยความเข้าใจและความจริงใจเป็นกลไกให้เกิดการขับเคลื่อนของเครือข่าย อย่างไรก็ตามในการทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดย่อมประสบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งปัญหาหลักในการดำเนินงานของเครือข่ายคือ การขาดเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง การขาดความชัดเจนในกระบวนการทำงานตลอดจนขาดผู้นำที่มีความสามารถและมีวิสัยทัศน์ เป็นต้น

การทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) หรืออาจเรียกในเชิงการศึกษานโยบาย (Policy Approach) ว่าทฤษฎีทางเลือกที่มีเหตุผล (Rational Choice Theory) ประกอบขึ้นด้วยความพยายามที่จะประยุกต์หลักการตามแนวพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมวิทยา โดยมีฐานคติ (Assumption) ที่ว่าการกระทำระหว่างกันของบุคคลจะกระทำโดยอาศัยการได้ตอบ ซึ่งพิจารณาจากรางวัล (Reward) กับการลงโทษ (Punishment) หรือความพอใจ (Satisfactory) กับความไม่พอใจ (Unsatisfactory) ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนการกระทำระหว่างกันตลอดจนการพิจารณาจากการที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด (กำไร) เมื่อได้ลงมือกระทำไปแล้ว (ลงทุน) และคิดว่าการกระทำหรือการตอบแทนจากผู้อื่น ทำให้ผู้กระทำมีความพอใจเป็นอย่างมาก (สุเทพ สุนทรเมธัส, 2540 : 250)

นอกจากนี้ ในมุมมองของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ระเบียบสังคม (Social Order) ถือเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ได้วางแผน (Unplanned Output) ของการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกของสังคม สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550 : 128) ได้แบ่งประเภทของทฤษฎีแลกเปลี่ยนเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนระดับบุคคล (Individualistic Exchange Theory) หรือทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงพฤติกรรม (Behavioral Exchange Theory) ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology) Homans, George C. (อ้างถึงใน Ritzer, George, 1992 : 291-294) ถือเป็นปฐมคติของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน เขาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology) ของ B.F. Skinner โดยเขาได้เสนอแนวคิดสำคัญคือ กระบวนการของการเสริมแรง (Process of Reinforcement) ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยเสนอว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างกัน การที่บุคคลคนหนึ่งจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร ย่อมมีเหตุผลมาจากรางวัล (Reward) หรือ การลงโทษ (Punish) ซึ่งเป็น

การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) และทางลบ (Negative Reinforcement) ตามลำดับ สิ่งที่ Homans ใช้เป็นตัวชี้วัดเพื่อสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว คือ ปริมาณของการกระทำ (Quantity of Activity) และระดับของคุณค่าของการกระทำ (Value of Activity) การที่บุคคลจะเลือกกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในเชิงปริมาณ Homans ใช้หลักเศรษฐศาสตร์ (Principle of Economics) อธิบายว่ามนุษย์จะเลือกหนทางที่ให้ผลกำไร (Benefit) สูงสุด ในขณะที่ระดับคุณค่านั้น Homans ใช้หลักอุปสงค์-อุปทาน (Principle of Demand and Supply) มาเชื่อมโยงกับแนวคิดทางจิตวิทยาพฤติกรรม คือ ความพอใจ (Satisfaction) และความขาดแคลน (Deprivation)

ในผลงานชื่อ Social Behaviors : Its Elementary Forms (1964) Homans ได้นำเสนอ ประพจน์ระดับสูง (Higher Proposition) เพื่อเป็นข้อเสนอของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ซึ่งอาศัยความคิดพื้นฐานทางจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology) ของ B.F. Skinner จำนวน 5 ข้อเสนอ ประกอบด้วย (1) ข้อเสนอด้านความสำเร็จ (Success Proposition) (2) ข้อเสนอด้านตัวกระตุ้น (Stimulus Proposition) (3) ข้อเสนอด้านคุณค่า (Value Proposition) (4) ข้อเสนอด้านการสูญเสียความพึงพอใจ (Deprivation-Satiation Proposition) และ (5) ข้อเสนอด้านการก้าวร้าว-ยอมรับ (Aggression-Approval Proposition) ซึ่งจากข้อเสนอดังกล่าว ยิ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า Homans นั้น เน้นที่พฤติกรรมของการกระทำของปัจเจกในฐานะคู่แลกเปลี่ยน (Exchange Dyadic)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์พอสมควรจาก Talcott Parsons ว่า ขาดความชัดเจนในเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์กับสัตว์ชั้นต่ำ ที่นำมาทำการทดลอง เพื่อศึกษาพฤติกรรม รวมถึงโต้แย้งว่าหลักการทางจิตวิทยาไม่สามารถอธิบายข้อเท็จจริงทางสังคมได้ (Ritzer, George, 1992 : 298) รวมถึงข้อวิจารณ์ของ Peter P. Ekeh ในประเด็นของความคับแคบของทฤษฎีของ Homans ที่มองเพียงการแลกเปลี่ยนระดับบุคคลเพียงสองคน (Dyadic Exchange) แต่กลับละเลยไม่ให้ความสำคัญต่อปทัสถาน (Norms) และค่านิยม (Values) ในการหล่อหลอมเชิงสัญลักษณ์ให้เกิดความสัมพันธ์ทางด้านการแลกเปลี่ยนต่างๆ ทฤษฎีนี้มีความเป็นกลไก (Mechanic) มากจนเกินไป เพราะสันนิษฐานว่าคนเราจะใช้เหตุผลในการวิเคราะห์รางวัลที่จะได้มา และสิ่งที่จะเสียไปหรือถูกลงโทษ ก่อนจะทำอะไรใดเสมอ ซึ่งอันที่จริงแล้วกระบวนการคิดจะมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนเรามากกว่า (จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, 2549 : 111 อ้างถึงใน Toseland and Rivas, 2001 : 66-67) จากข้อด้อยทางทฤษฎีดังกล่าว จึงมีนักคิดที่นำแนวคิดของ Homans มาพัฒนาสู่การวิเคราะห์โครงสร้างที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น โครงสร้างของกลุ่ม หรือสังคม ในรูปแบบของการบูรณาการ (Integration)

2. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการ (Integration Exchange Theory) หรือทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง (Exchange Structuralism Theory) ซึ่งพัฒนาจากทฤษฎีมานุษยวิทยา

เชิงหน้าที่ (Functional Anthropology) เป็นทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในแง่ของสังคม ในเชิงปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด (Face to Face Interaction) โดยการผสมผสานทฤษฎีพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavioral Theory) เข้ากับทฤษฎีข้อเท็จจริงทางสังคม (Social Fact Theory) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างสังคมบนพื้นฐานของการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคม (Social Process Analysis) ที่ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างๆ (Ritzer, George, 1992 : 299-300)

2. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

วันรักษ์ มิ่งมณีนาถ (2548) แบ่งทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสำนักคลาสสิก มีนักเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ อדם สมิธ, เดวิด ริคาร์โด และจอห์น สจ๊วต มิลล์ โดยทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเด็ดขาด (Absolute Advantage Theory) และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage)

2. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสำนักนีโอคลาสสิกนักคิดที่มีความสำคัญ คือ กอตฟรีด ฮาร์เบอร์โร (Gottfried Harbier) คิดค้นแนวคิด “ค่าเสียโอกาส” มาอธิบายทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสัมพัทธ์ของสำนักคลาสสิก และได้เพิ่มเติมกรณีค่าเสียโอกาสแบบเพิ่มขึ้นในทฤษฎีนี้ด้วย

3. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ หลังจากนั้นก็ได้มีการคิดค้นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในมุมมองใหม่ ติดตามมาไม่ขาดสาย เช่น เส้นเสนอซื้อขาย (Offer Curve) และภาพกล่องเอดเวิร์ท-โบลีย์ (Edgeworth-Bowley Box Diagram) เป็นต้น การค้าสมัยใหม่ที่โดดเด่นถูกเสนอโดยเฮาเซอร์-โอห์ลีน (Factor Endowment and the Heckscher-Ohlin Theory) ต่อมามีการศึกษาและเสนอแนวคิดใหม่ๆ ตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิต การค้าระหว่างประเทศและความเจริญทางเศรษฐกิจ

3. ทฤษฎีความต้องการ

ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาชื่ออับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กล่าวว่า บุคคลมีความต้องการ เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุด ไปยังระดับสูงสุด กรอบความคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้มีสามประการ คือ

1. บุคคลเป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ ส่วนความต้องการที่ได้รับการสนองตอบแล้วจะไม่ใช่เป็นเหตุจูงใจอีกต่อไป

2. ความต้องการของบุคคลเป็นลำดับขั้นเรียงตามความสำคัญจากความต้องการพื้นฐาน ไปจนถึงความต้องการที่ซับซ้อน

3. เมื่อความต้องการลำดับต่ำได้รับการสนองตอบแล้ว บุคคลจะก้าวไปสู่ความต้องการลำดับที่สูงขึ้นต่อไป

ลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Kenrick, 2010)

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เพื่อการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์มีแรงหรือกำลังเพื่อทำงานต่อไป โดยต้องการอาหารที่ดีมีคุณภาพ น้ำสะอาด สภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับพักอาศัยหรือทำงาน

2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)

เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว ความต้องการในระดับนี้ หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงานและในชีวิต

3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว มนุษย์ยังต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน ตลอดจนการมีโอกาสร่วมสังสรรค์กับผู้อื่นและได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs)

เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็มีความต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงขึ้น โดดเด่น มีความภูมิใจ และสร้างการนับถือตนเอง

5) ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs)

เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือต้องการจะเต็มเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขั้นสูงสุด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ และการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพและการทำงาน เป็นต้น

4. ทฤษฎีการสื่อสาร

ทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติล (Aristotle Theory) อริสโตเติลเป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวกรีก ที่มีชื่อเสียงและมีผลงานจำนวนมาก ได้เขียนหนังสือวาทศาสตร์ (Rhetoric) ในปี 330 ก่อนคริสตกาล และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นทฤษฎีขั้นพื้นฐานของการสื่อสารด้วยการพูด ซึ่งผู้พูดต้องมีความสามารถในการพูดที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ผู้พูด (Speaker) คำพูด (Speech) และผู้ฟัง (Listener) โดยต้องมีองค์ประกอบครบทั้งสามส่วนจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้จึงจะทำให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

เดวิด เค เบร์โล (David K. Berlo) ได้เสนอแบบจำลองการสื่อสารเมื่อปี พ.ศ. 2503 โดยอธิบายว่า การสื่อสารประกอบด้วยส่วนประกอบพื้นฐานสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ต้นแหล่งสาร (Communication source)
2. ผู้เข้ารหัส (Encoder)
3. สาร (Message)
4. ช่องทาง (Channel)
5. ผู้ถอดรหัส (Decoder)
6. ผู้รับสาร (Communication receiver)

จากส่วนประกอบพื้นฐานสำคัญ 6 ประการนั้น เบร์โล ได้นำเสนอเป็นแบบจำลองการสื่อสารที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปว่า "แบบจำลอง SMCR ของเบร์โล" (Berlo's SMCR Model) โดยเบร์โลได้รวมต้นแหล่งสารกับผู้เข้ารหัสไว้ในฐานะต้นแหล่งสารหรือผู้ส่งสาร และรวมผู้ถอดรหัสกับผู้รับสารไว้ในฐานะผู้รับสาร แบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของเบร์โลนี้จึงประกอบไปด้วย S (Source or Sender) คือ ผู้ส่งสาร, M (Message) คือ สาร, C (Channel) คือ ช่องทางการสื่อสาร และ R (Receiver) คือ ผู้รับสาร

แบบจำลองการสื่อสารของเบร์โลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสาร (Source or S) คือ ผู้เริ่มต้นการสื่อสาร ทำหน้าที่ในการเข้ารหัส ซึ่งผู้ส่งสารจะทำหน้าที่ในการสื่อสารได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณสมบัติต่าง ๆ 5 ประการ คือ

1. ทักษะในการสื่อสาร เช่น ความสามารถในการพูดและความสามารถในการคิดและการใช้เหตุผล เป็นต้น
2. ทักษะคิด หมายถึง วิธีการที่บุคคลประเมินสิ่งต่างๆ โดยความโน้มเอียงของตนเอง เพื่อที่จะเข้าถึงหรือเป็นการหลีกเลี่ยงสิ่งนั้นๆ เช่น ทักษะคิดต่อตนเอง ต่อหัวข้อของการสื่อสาร ต่อผู้รับสาร ต่อสถานการณ์แวดล้อมการสื่อสารในขณะนั้น เป็นต้น
3. ความรู้ หมายถึง ความรู้ของผู้ส่งสาร ในเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ บุคคลหรือกรณีแวดล้อมของสถานการณ์การสื่อสารในครั้งหนึ่ง ๆ ว่ามีความแม่นยำหรือถูกต้องเพียงไร
4. ระบบสังคม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของบุคคล เพราะบุคคลจะขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมที่ตนเองอยู่ร่วมด้วย
5. ระบบวัฒนธรรม หมายถึง ขนบธรรมเนียม ค่านิยม ความเชื่อ ที่เป็นของตัวมนุษย์ในสังคมและเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการสื่อสารด้วย เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรมกัน อาจประสบความล้มเหลวได้เนื่องจากความคิดและความเชื่อที่มีไม่เหมือนกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

สาร (Message or M) เบอร์โล หมายถึง ถ้อยคำ เสียง การแสดงออกด้วยสีหน้า อากัปกิริยาท่าทางที่มนุษย์สร้างขึ้นในขณะที่เป็นผู้ส่งสาร

ส่วนของผู้รับสาร (Receiver or R) ก็จำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติต่างๆ 5 ประการ เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร คือ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคมและระบบวัฒนธรรม

การพัฒนาทางการค้าและการค้าโค

1. แนวคิดทฤษฎีการค้า

วรรณิตา นนทลักษ์ (2553 : 9-10) ให้ความเห็นว่า การค้าระหว่างประเทศ หมายถึง การแลกเปลี่ยนสินค้า หรือการค้าขายกันระหว่างประเทศต่างๆ ในโลก แสดงถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่ประเทศต่างๆ ต้องทำการค้าระหว่างกัน ตลอดจนแนวทางที่ประเทศต่างๆ จะเลือกผลิตสินค้าและทำการค้าระหว่างประเทศให้เป็นผลโดยสรุปสาเหตุการค้าระหว่างประเทศไว้ 3 ประการ คือ

1. ทรัพยากร หรือปัจจัยการผลิตที่มีในแต่ละประเทศแตกต่างกัน ทำให้ผลิตสินค้าได้ไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ประเทศของตนผลิตได้ กับสินค้าที่ตนมีความต้องการแต่ไม่สามารถผลิตได้จากประเทศอื่น
2. รสนิยมในการบริโภคแตกต่างกัน ทำให้มีการผลิตสินค้าชนิดเดียวกันในปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน เนื่องจากมีความต้องการในการบริโภคที่ไม่เท่ากัน
3. ความชำนาญในการผลิตของแต่ละประเทศแตกต่างกัน ทำให้ผลิตที่ได้มีความแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละประเทศก็จะผลิตสินค้าเท่าที่ตนมีความสามารถที่จะทำการผลิตได้
4. ต้นทุนการผลิตสินค้าที่แตกต่างกัน ประเทศที่สามารถผลิตสินค้าได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าก็จะได้เปรียบมากกว่าในการผลิต (วินัส ฤาชัย, 2546)

2. การเปิดเสรีทางการค้า

ในทางทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้านำมาซึ่งผลประโยชน์สุทธิที่เป็นโอกาสสำหรับประเทศต่างๆ ได้มาก โดยมีต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในรูปของผลประโยชน์ทางภาษีศุลกากรและกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม ทั้งนี้ผลประโยชน์สุทธิ (Gain from trade) เป็นผลประโยชน์ในแง่ของโอกาสที่เป็นไปได้ ดังนั้นผลประโยชน์สุทธิของการเปิดเสรีทางการค้าจึงมิใช่เป็นผลประโยชน์ที่ต้องเกิดขึ้นเสมอ เว้นแต่ว่าการปรับตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีกระบวนการชัดเจนในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางด้านลบ (ดิเรก พงษ์พัฒน์ และคณะ, 2544)

การเปิดเสรีทางการค้าเป็นกระบวนการลดหย่อนหรือผ่อนคลायข้อจำกัดด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การปรับตัวและเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรือเศรษฐกิจโลก รวมถึงลดแรงกดดันจากประเทศผู้ส่งออกที่มีผู้กำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดกำแพงภาษีในการแสวงหาผลกำไรมากกว่าการเร่งพัฒนาคุณภาพการผลิต เพื่อให้สินค้าของตนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายในประเทศ ดังนั้นการเปิดเสรีทางการค้าจึงเป็นการลดภาระภาษีที่ตกแก่ผู้บริโภค และลดแรงกดดันที่ประเทศผู้ส่งออกมีการกำหนดกำแพงภาษี รวมถึงเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันให้แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวม การเปิดการค้าเสรีมี 4 ระดับ คือ (องอาจ สุขุมลวรรณ, 2546)

1. ระดับฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Liberalization) เป็นนโยบายของรัฐที่ดำเนินการโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ใดกับประเทศอื่น ๆ โดยรัฐอาจเปิดเสรีกับสินค้าประเภทต่าง ๆ ตามสถานการณ์ของประเทศ เพื่อปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ และเพิ่มผลความสามารถให้แก่ผู้ผลิตในประเทศในการแข่งขันกับต่างประเทศรวมถึงใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเหมาะสม มากกว่า การพึ่งพาภาษีหรือสิทธิประโยชน์ที่รัฐอำนวยความสะดวกให้โดยเฉพาะ

2. ระดับทวิภาคี (Bilateral Trade Liberalization) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาสองประเทศที่จะผ่อนคลायข้อจำกัดทางการค้าทั้งในรูปของภาษีศุลกากร และมีใช้ภาษีศุลกากรภายใต้กรอบเดียวกัน โดยประเทศอื่น ๆ จะไม่ได้รับสิทธินี้ด้วย การเปิดเสรีทางการค้าประเภทนี้เดิมไม่แพร่หลายมากนัก แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมความสนใจมากขึ้น

3. ระดับภูมิภาค (Regional Trade Liberalization) เป็นการเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศที่มีอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน แม้จะไม่อยู่ในอาณาจักรที่ติดต่อกันได้และมีได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของ GATT จึงกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นตามมาตราที่ 24 ของบทบัญญัติ GATT อย่างไรก็ดีตามการเปิดเฉพาะกลุ่มประเทศอาจส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่ม รวมถึงอาจถูกนำมาใช้เพื่อการกีดกันประเทศคู่แข่งมิให้เข้าสู่ตลาดของตนโดยง่าย

4. ระดับพหุภาคี (Multilateral Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าให้แก่ประเทศเกือบทั่วโลก เข้าสู่ข้อตกลง หรือกรอบการค้าเสรีเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปิดเสรีตามบทบัญญัติของ GATT ที่ต่อมาพัฒนาเป็นองค์การการค้าโลก จัดเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากทำให้ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการกีดกันประเทศที่อยู่นอกข้อตกลง สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และช่วยให้เปิดการค้าเสรีทางการค้าดำเนินการบนพื้นฐานของระเบียบกติกาสหประชาชาติที่ชัดเจนมากกว่าการต่อรองทางการค้าโดยลำพัง อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ยังเผชิญปัญหาอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานและความคืบหน้ามักเป็นไปอย่างเชื่องช้าภายใต้กระบวนการที่ต้องอาศัยประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงประโยชน์จากข้อตกลงบางส่วนสำหรับ

ประเทศด้อยพัฒนาที่ยากจนยังไม่ชัดเจน อีกทั้งประเทศมหาอำนาจไม่อาจยึดมั่นในแนวทางพหุภาคีอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนในประเทศเห็นว่าองค์กรระดับโลกมิได้ก่อประโยชน์ให้แก่ตนอย่างแท้จริง การค้าเสรีเกิดประโยชน์สุทธินามากกว่าที่จะเป็นผลเสียทั้งในส่วนของผู้บริโภค ผู้ผลิต และรายได้ภาษีของรัฐ โดยเฉพาะการร่วมกันหลายฝ่ายหรือพหุภาคี เนื่องจากโครงสร้างตลาดใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศที่ดำเนินสร้างต้นทุนแบบเพิ่มขึ้น (Increasing Cost) หรือไม่มีการประหยัดต่อขนาด

นอกจากการเปิดเสรีทางการค้าแล้ว การศึกษาของ Viner เมื่อปี พ.ศ. 2493 ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการขยายปริมาณการค้า (Trade creation) และการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade diversion) ที่ทำให้สามารถประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าภายใต้เงื่อนไขใดบ้างที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ผลดีและผลเสียที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขึ้นกับผลสุทธิว่ากระทบทางด้านใดมากกว่ากัน โดยในส่วนของ การขยายปริมาณการค้า เกิดจากสินค้าภายในประเทศที่มีต้นทุนสูงกว่าถูกแทนที่ด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกที่ต้นทุนต่ำกว่า เป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร ขณะที่ในส่วนของ การเบี่ยงเบนทิศทางการค้า เกิดจากสินค้านำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าถูกแทนที่ด้วยสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศสมาชิก เนื่องจากการกีดกันทางการค้า ซึ่งมีผลเสียต่อการจัดสรรทรัพยากร

การจัดทำเขตการค้าเสรี BIMSTEC (The Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation) เป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่อยู่ในอนุทวีปเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเกิดจากนโยบายมองตะวันตก (Look West Policy) ของไทย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ไทยเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกันทั้งในด้านการค้า การลงทุน เทคโนโลยี คมนาคม การสื่อสาร พลังงาน การท่องเที่ยว และประมง รวมทั้งส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน (Kelegama, 2001) ประเทศกลุ่ม BIMSTEC ได้จัดตั้งเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2540 โดยมีประเทศสมาชิกดั้งเดิม 4 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย และไทย ส่วนสหภาพพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อเดือนธันวาคม 2540 ต่อมาเนปาลและภูฏานได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อเดือนธันวาคม 2546 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 7 ประเทศ

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีในกรอบ BIMSTEC มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนภายในประเทศสมาชิก และเพื่อดึงดูดนักลงทุนจากภายนอกให้เข้ามาทำการค้าและการลงทุนกับประเทศสมาชิก BIMSTEC ให้มากขึ้น โดยขอบเขตของกรอบความตกลงครอบคลุมการเปิดเสรีการค้าสินค้า การเปิดเสรีการค้าบริการ การเปิดเสรีการลงทุนและการเสริมสร้างความ

ร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเปิดเสรีการค้าสินค้าระหว่างสมาชิกมีกรอบเวลาของการลดหรือการยกเลิกภาษีศุลกากรตามที่ระบุไว้ในกรอบความตกลงฯ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

ประเทศสมาชิกได้กำหนดวิธีการและรูปแบบการเจรจาลด/ยกเลิกภาษี โดยแบ่งสินค้าออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) และกลุ่มสินค้าที่จะเจรจาลดภาษีปกติ (Normal Track) ซึ่งจะลดภาษีหรือยกเลิกภาษีเป็นสัดส่วนที่เท่ากันในแต่ละปี (Annual Equal Installment) โดยใช้อัตราภาษี ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2005 เป็นปีฐาน นอกจากนี้ได้มีการยกเว้นสินค้าบางรายการที่จะไม่นำมาลดภาษีระหว่างกัน

1. กลุ่มสินค้าที่เร่งลดภาษี (Fast Track) กรอบความตกลงฯ ได้กำหนดกรอบเวลาการลดภาษีให้เหลือศูนย์ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 กลุ่มสินค้าที่เร่งเวลาการลดภาษีของประเทศกลุ่ม BIMSTEC

ประเทศ	กรอบเวลาการลดภาษี	
	ลดภาษีระหว่างกัน	ลดภาษีให้ประเทศที่เหลือ
อินเดีย ศรีลังกา ไทย	1 ก.ค. 2006 ถึง 30 มิ.ย. 2009 (3 ปี)	1 ก.ค. 2006 ถึง 30 มิ.ย. 2007 (1 ปี)
บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า เนปาล	1 ก.ค. 2006 ถึง 30 มิ.ย. 2011 (5 ปี)	1 ก.ค. 2006 ถึง 30 มิ.ย. 2009 (3 ปี)

1.1 การลดหรือยกเลิกภาษีของประเทศกำลังพัฒนา (อินเดีย ศรีลังกา และไทย) จะเริ่มลดหรือยกเลิกภาษีระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2006 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2009 โดยภาษีจะลดเป็นศูนย์ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2009 และจะลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า และเนปาล) ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2006 ถึง 30 มิถุนายน 2007 และภาษีจะลดเป็นศูนย์ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2007

1.2 การลดหรือยกเลิกภาษีของประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า และเนปาล) จะลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรให้ประเทศกำลังพัฒนา (อินเดีย ศรีลังกา และไทย) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2006 ถึง 30 มิถุนายน 2011 โดยภาษีจะลดเป็นศูนย์ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2011 และจะลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุดด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2006 ถึง 30 มิถุนายน 2009 โดยภาษีจะลดเป็นศูนย์ในวันที่ 1 ก.ค. 2009

2. กลุ่มสินค้าลดภาษีปกติ (Normal Track) กรอบความตกลงฯ ได้กำหนดกรอบเวลาการลดภาษีเป็น 0-5% ดังนี้

ตารางที่ 2.2 กลุ่มสินค้าที่ลดภาษีปกติของประเทศกลุ่ม BIMSTEC

ประเทศ	กรอบเวลาการลดภาษี	
	ลดภาษีระหว่างกัน	ลดภาษีให้ประเทศที่ เหลือ
อินเดีย ศรีลังกา ไทย	1 ก.ค. 2007 ถึง 30 มิ.ย. 2012 (5 ปี)	1 ก.ค. 2007 ถึง 30 มิ.ย. 2010 (3 ปี)
บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า เนปาล	1 ก.ค. 2007 ถึง 30 มิ.ย. 2015 (8 ปี)	1 ก.ค. 2007 ถึง 30 มิ.ย. 2017 (10 ปี)

2.1 การลดหรือยกเลิกภาษีของประเทศกำลังพัฒนา (อินเดีย ศรีลังกา และไทย) จะเริ่มลดหรือยกเลิกภาษีระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2007 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2012 โดยภาษีจะลดเป็น 0-5% ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2012 และจะลดหรือยกเลิกภาษีสุดท้ายให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า และเนปาล) ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2007 ถึง 30 มิถุนายน 2010 และภาษีจะลดเป็น 0-5% ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2010

2.2 การลดหรือยกเลิกภาษีของประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (บังกลาเทศ ภูฏาน พม่า และเนปาล) จะลดหรือยกเลิกภาษีสุดท้ายให้ประเทศกำลังพัฒนา (อินเดีย ศรีลังกาและไทย) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2007 ถึง 30 มิถุนายน 2015 โดยภาษีจะลดเป็น 0-5% ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2015 และจะลดหรือยกเลิกภาษีสุดท้ายให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุดด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2007 ถึง 30 มิถุนายน 2017 ด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2007 ถึง 30 มิถุนายน 2017 โดยภาษีจะลดเป็น 0-5% ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2017

3. สินค้ากลุ่มไม่ลดภาษี (Negative List : NL) กรอบความตกลงกำหนดให้สมาชิกมีรายการสินค้าที่จะไม่ลดภาษีได้ แต่จะต้องกำหนดเพดานจำนวนรายการสินค้าที่จะไม่นำมาลดภาษีนอกจากนี้ ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (บังกลาเทศ ภูฏาน พม่าและเนปาล) สามารถเรียกร้องให้ประเทศกำลังพัฒนา (อินเดีย ศรีลังกาและไทย) พิจารณาลดภาษีสินค้าส่งออกสำคัญของตน หากเป็นสินค้าที่อยู่ในกลุ่มไม่ลดภาษีของแต่ละประเทศ (Derogation) เพื่อให้โอกาสการค้าของประเทศดังกล่าวมีความสมดุล และเท่าเทียมกัน

การเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุน มีกรอบเวลาการเจรจาเริ่มตั้งแต่ปี 2005 และให้แล้วเสร็จในปี 2007 ซึ่งครอบคลุมสาขาสำคัญๆ โดยใช้แนวทางเจรจาแบบระบุสาขาบริการที่สามารถเปิดเสรีได้ก่อน โดยแต่ละประเทศจะเลือกเปิดเสรีในสาขาที่ตนมีความพร้อมก่อน

(Positive list approach : PL) และมีการให้ปฏิบัติที่เป็นพิเศษและแตกต่าง (Special and differential) และความยืดหยุ่นแก่ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด การเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ ให้มีการเสริมสร้างความร่วมมือในสาขาต่างๆ ภายใต้กรอบ BIMSTEC ให้ก้าวหน้ามากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างกัน อาทิ การจัดทำความตกลงการยอมรับคุณสมบัติร่วม (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) และความร่วมมือด้านพิธีศุลกากร เป็นต้น

การลดภาษีภายใต้ Fast Track: ประเทศสมาชิกตกลงกันได้ว่าจะมีการลดภาษีสินค้าในกลุ่ม Fast Track โดยครอบคลุมสินค้าร้อยละ 10 ของพิกัดศุลกากร 6 หลัก ซึ่งทุกประเทศสมาชิกได้แลกเปลี่ยนรายการสินค้าที่จะนำมาทยอยยกเลิกภาษีศุลกากรภายใต้ Fast Track โดยจะยกเลิกภาษีตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ในความตกลง

การลดภาษีภายใต้ Normal Track: ประเทศสมาชิกตกลงกันได้ว่าจะให้ลดหรือยกเลิกภาษีสินค้าโดยการแบ่งสินค้าออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสินค้าลดภาษีเหลือร้อยละ 0 (Normal Track Elimination : NTE) ซึ่งไทยเห็นว่าควรมีจำนวนรายการสินค้าที่จะยกเลิกภาษีให้มากที่สุด และ 2) กลุ่มสินค้าลดภาษีเหลือร้อยละ 1-5 (Normal Track Reduction : NTR) ซึ่งกำหนดให้ลดภาษีในสัดส่วนที่เท่ากันทุกปี โดยจะมีการทบทวนให้นำมาลดภาษีเป็น 0% ซึ่งจะต้องเจรจากำหนดเวลาที่มาทบทวนต่อไป แต่สมาชิกยังไม่สามารถตกลงกันได้ถึงจำนวนสินค้าในแต่ละกลุ่ม

สินค้ากลุ่มไม่ลดภาษี (Negative List : NL) : ประเทศสมาชิกยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องเพดานสินค้าว่าควรเป็น 10% หรือ 20% ส่วนใหญ่จะเห็นชอบที่จะให้มีเพดานของสินค้าที่ไม่ลดภาษีระหว่างกันใน NL คิดเป็นร้อยละ 20 ของพิกัดศุลกากรระดับ 6 หลัก โดยจะมีการทบทวนรายการสินค้านี้ต่อไป ในขณะที่ยังเห็นว่าสมาชิกควรลดรายการสินค้าใน NL ให้เหลือน้อยที่สุดและไทยได้เสนอหลักการต่างตอบแทน เพื่อลดจำนวนรายการใน NL แต่สมาชิกไม่เห็นด้วยกับหลักการต่างตอบแทน ขณะนี้สมาชิกอยู่ระหว่างการเจรจาสองฝ่าย เพื่อขอให้แต่ละประเทศถอนรายการสินค้าที่ประเทศตนมีศักยภาพในการส่งออกให้ออกจากรายการใน NL ให้มากที่สุด (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2550)

3. เขตเสรีการค้ากับสินค้าอุปโภคบริโภค

รัฐบาลไทยมีนโยบายเชิงรุกในการขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสร้างพันธมิตรที่แน่นแฟ้นกับประเทศคู่ค้าจึงให้ความสำคัญในการเจรจาการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันไทยได้ทำความตกลงการค้าทวิภาคีกับประเทศต่างๆ จำนวน 9 ประเทศได้แก่ จีน ญี่ปุ่น สหรัฐ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย BIMSTEC เปรู และบาห์เรน โดยในระดับทวิภาคีไทยได้ทำความตกลงแล้วกับบาห์เรน จีน อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

การจัดทำเขตการค้าเสรีมีหลักการสำคัญในการทะลายกำแพงภาษีศุลกากรระหว่างกัน และขจัดอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย เช่น โควตา ภาษีมาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช การอุดหนุนทั้งการผลิตภายในประเทศและการส่งออก การได้สวนในข้อหาทุพผลผลิตหรืออุปสรรคด้านการห้ามการนำเข้าสินค้าเกษตร เป็นต้น รวมทั้งขยายตลาดการค้าและการลงทุน กระจายแหล่งส่งออกและนำเข้าสร้างพันธมิตรที่จะเกื้อกูลกันทางเศรษฐกิจ ป้องกันปัญหา อุปสรรคและหาช่องทางขยายการค้าและการลงทุน การทำเขตการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าจึงเป็นยุทธวิธีสำคัญด้านหนึ่งที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยให้ความสำคัญลำดับต้นๆ แก่ประเทศที่มีแนวโน้มจะเป็นตลาดใหญ่ของไทย

การจัดทำเขตการค้าเสรีจะส่งผลกระทบด้านบวกต่อเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ และเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอย่างไรก็ตามผลกระทบด้านลบก็มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยอย่างมากด้วยเช่นกันถ้าการปฏิบัติตามหลักการที่คาดหวังไว้กับการปฏิบัติที่เป็นจริงไม่สามารถดำเนินการได้ เช่นการบังคับให้ประเทศกำลังพัฒนาเปิดตลาดรับสินค้าจากประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเสรี ในทางตรงข้ามประเทศที่พัฒนาแล้วยังคงดำเนินการและมีมาตรการต่างๆ ที่กีดกันไม่ให้สินค้าเกษตรเข้าประเทศได้อย่างเสรี นอกจากนี้สินค้าเกษตรหลายรายการประสบปัญหาด้านการแข่งขันกับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศที่ไหลเข้ามาพร้อมกับเงื่อนไขการลดภาษีและทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ผลิตสินค้านั้นต้องเผชิญกับปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำเนื่องจากไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับสินค้าเกษตรราคาถูกจากต่างประเทศได้ส่งผลให้การผลิตและปริมาณการผลิตภายในประเทศลดลงอย่างรวดเร็วจนอยู่ในฐานะที่ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ต้องนำเข้าในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเกษตรกร นอกจากนี้ FTA ก็ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้เกษตรกรรายย่อยได้รับส่วนแบ่งทางการตลาดที่สมเหตุผลกับแรงงานการผลิตและต้นทุนที่ได้ลงไปแต่ผลประโยชน์กลับตกอยู่กับกลุ่มทุนธุรกิจการเกษตรครบวงจร เป็นต้น

4. แนวทางการเจรจาความตกลงการค้าเสรี

การเจรจาความตกลงการค้าเสรี แบ่งกลุ่มการเจรจาออกเป็น 2 กรอบคือ กรอบการลดภาษีเป็นการเจรจาเพื่อขอให้มีการลดภาษีในทุกรายการสินค้าให้เหลือร้อยละศูนย์เร็วที่สุด มีสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการเจรจาและกรอบการเจรจากด้านสุขอนามัยเป็นการเจรจาเพื่อขอให้ประเทศคู่ค้าผ่อนผันความเข้มงวดในการปฏิบัติทางด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชของประเทศคู่ค้า มีสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการเจรจา

5. ลักษณะการซื้อขายโคในตลาดนัดโค ประจำปี 2553

ผลการสำรวจการจัดตลาดนัดโคปี 2553 จังหวัดที่มีการจัดตลาดนัดโคมี 45 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 175 แห่ง (สำนักส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์, 2554) สรุปได้ดังนี้

ภาคกลางจังหวัดที่มีการจัดตลาดนัดโค 9 จังหวัดรวมทั้งสิ้น 15 แห่ง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดที่มีการจัดตลาดนัดโค 19 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 107 แห่ง

ภาคเหนือจังหวัดที่มีการจัดตลาดนัดโค 16 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 52 แห่ง

ภาคใต้จังหวัดที่มีการจัดตลาดนัดโคเพียง 1 จังหวัดมีตลาดนัดโค 1 แห่ง

จากการสำรวจผลรวมตลาดนัดโคปี 2553 เทียบกับตลาดนัดโคปี 2552 นั้นเนื่องจากมีตลาดนัดโคที่เปิดดำเนินการต่อเนื่องจากปี 2552 มีบางจังหวัดที่มีตลาดนัดโคเพิ่มขึ้นและมีบางจังหวัดที่มีตลาดนัดโคลดลง

สาเหตุที่ตลาดนัดโคเปิดดำเนินการลดลงจากปีก่อนมีหลายประการ เช่น สถานการณ์เศรษฐกิจไม่ค่อยดี กำลังซื้อของผู้บริโภคลดลง ราคาโคตกต่ำลง ทำให้เกษตรกรไม่ขยายปริมาณการเลี้ยงส่งผลให้เกษตรกรบางท้องถิ่นมีการซื้อขายโคที่หน้าฟาร์มของตนเอง โดยไม่นำมาขายในตลาดนัดและในบางท้องถิ่นตลาดนัดโคมีจำนวนวันที่เปิดดำเนินการลดลงส่วนในพื้นที่ที่มีเกษตรกรเลี้ยงโคจำนวนมากพบว่าการซื้อขายโคมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน โดยจะเริ่มต้นทำการเลี้ยงใหม่ในฤดูเก็บเกี่ยวช่วงเดียวกันยังพบว่าบางท้องถิ่นจะมีพ่อค้าไปซื้อโคจากเกษตรกรที่ฟาร์มในหมู่บ้านโดยตรง นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดโคหลายแห่งที่มีระยะเวลาเปิดดำเนินการตรงกัน ทำให้เกษตรกรนำโคเข้ามาจำหน่ายในตลาดนัดแห่งนั้นไม่ได้นอกจากนี้ พบว่าตลาดนัดโคบางแห่งที่เป็นตลาดนัดโคขนาดเล็ก และมีโคจำนวนน้อยที่เข้ามาซื้อขายในตลาดนัดทำให้ตลาดนัดโคแห่งนั้นไม่เป็นที่นิยมของเกษตรกรและพ่อค้าเข้ามาทำการซื้อขายส่งผลให้ตลาดนัดโคแห่งนั้นต้องปิดกิจการลง ส่วนบางจังหวัดที่มีตลาดนัดโคเพิ่มขึ้นเนื่องจากจังหวัดนั้นมีการเลี้ยงโคเพิ่มขึ้นและตลาดนัดโคที่อยู่ห่างไกลทำให้สิ้นเปลืองค่าขนย้ายพ่อค้าและเกษตรกรจึงขอเปิดตลาดนัดโคเพิ่มขึ้นประกอบกับการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดโคการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐในส่วนท้องถิ่น และมีการจัดทำโครงการการตลาดนัดโค ทำให้ตลาดนัดโคแห่งนั้นสามารถดำเนินการต่อไปได้มีบางจังหวัดรายงานว่าตลาดนัดโคบางแห่งเป็นตลาดที่พักรักสัตว์ไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนแต่เป็นการนำสัตว์มาพัก แล้วนำไปจำหน่ายในตลาดอื่นๆ ต่อไปจากรายงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดปี 2553 สาเหตุที่ตลาดนัดโคลดลงในแต่ละภาคสรุปได้ดังนี้

ภาคกลางเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พื้นที่การเลี้ยงลดลงบางจังหวัดไม่มีการจัดตลาดนัดโคและเกษตรกรในบางพื้นที่ขายโคเพื่อทำอาชีพอื่นกันมากขึ้น

ภาคเหนือเนื่องจากเกษตรกรบางพื้นที่ขายโคเกือบหมดฟาร์มในฤดูร้อนที่ผ่านมาเพราะอากาศร้อนและภัยแล้งที่ยาวนาน และเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ฝนกลับทั้งช่วงเกษตรกรขาดแคลนทั้งหญ้าแห้งและหญ้าสดในการเลี้ยงโค และการขาดแคลนทั้งหญ้าสาธารณะในการเลี้ยงสัตว์

ภาคใต้ เนื่องจากตลาดนัดโคบางแห่งในจังหวัดนครราชสีมาปิดลงเพราะประเทศมาเลเซียปิดชายแดนระหว่างประเทศ

ภาคตะวันออกก็ยิ่งเห็นเหมือนว่าจะมีตลาดนัดโคเพิ่มขึ้นแต่กลับมีจำนวนโคที่เข้าสู่ตลาดนัดโคลดลงเนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ราคาโคตกต่ำ และปัญหาจากภัยแล้ง การขาดแคลนทั้งหญ้าสาธารณะในการเลี้ยงสัตว์ทำให้เกษตรกรบางพื้นที่ตัดสินใจขายโคออกจากฟาร์ม

สำหรับจำนวนโคที่เข้าสู่ตลาดนัดโค ปี 2553 พบว่า จำนวนโคที่เข้าสู่ตลาดนัดโคทั้งสิ้นประมาณ 2,088,800 ตัว ซึ่งลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2552 เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงนำโคเข้ามาซื้อขายในตลาดนัดโคน้อยลง ซึ่งจำนวนโคที่ทำการซื้อขายในตลาดนัดโคส่วนหนึ่งเกษตรกรจะนำไปขายพันธุ์ และอีกส่วนหนึ่งพ่อค้าจะนำไปฆ่าเป็นอาหารและจำหน่ายเพื่อการบริโภคต่อไป ส่วนโคที่เหลือจากการซื้อขายเกษตรกรจะนำกลับไปเลี้ยงที่ฟาร์มของตนเองและเมื่อต้องการใช้เงินเกษตรกรก็จะนำโคที่เลี้ยงไว้ไปขายที่หน้าฟาร์ม หรือนำไปขายในตลาดนัดโคต่อไป

ตารางที่ 2.3 ราคาซื้อขายโคในตลาดนัดโค ปี 2553 จำแนกตามรายภาค

ภาค	น้ำหนักเฉลี่ย (กก./ตัว)	ราคาตัวละ (บาท)
ภาคกลาง	224	9,120
ภาคเหนือ	241	8,680
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	237	9,030
ภาคใต้	200	14,000

ที่มา : สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยีกรมปศุสัตว์

6. ตลาดนัดโคในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (กรมปศุสัตว์ อำเภอยางของ จังหวัดเชียงราย, 2553)

1. ตลาดนัดโค หุ่นฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตลาดนัดค้าสัตว์หุ่นฟ้าบด ตั้งอยู่ที่บ้านหุ่นฟ้าบด ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ

สันป่าตองไปทางทิศใต้ตามถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นตลาดนัดค้าสัตว์ขนาดใหญ่ ที่เปิดค้าขายกันทุกวันเสาร์ในแต่ละวันทำการจะมีพ่อค้าสัตว์นำสัตว์มาซื้อขายกันประมาณ 500-1,000 ตัว (ตามฤดูกาลและราคาของสัตว์ในขณะนั้น) มีเงินหมุนเวียนในตลาดนัดแต่ละนัดหลายสิบล้านบาทพ่อค้าสัตว์ที่นำสัตว์มาซื้อขายมีทั้งพ่อค้าสัตว์ในท้องถิ่น จังหวัดใกล้เคียงหรือมาจากจังหวัดไกลๆ ทั้งจากภาคกลางและภาคอีสานสัตว์ที่นำมาขายในตลาดนัดส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่พ่อค้ารายใหญ่นำมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน

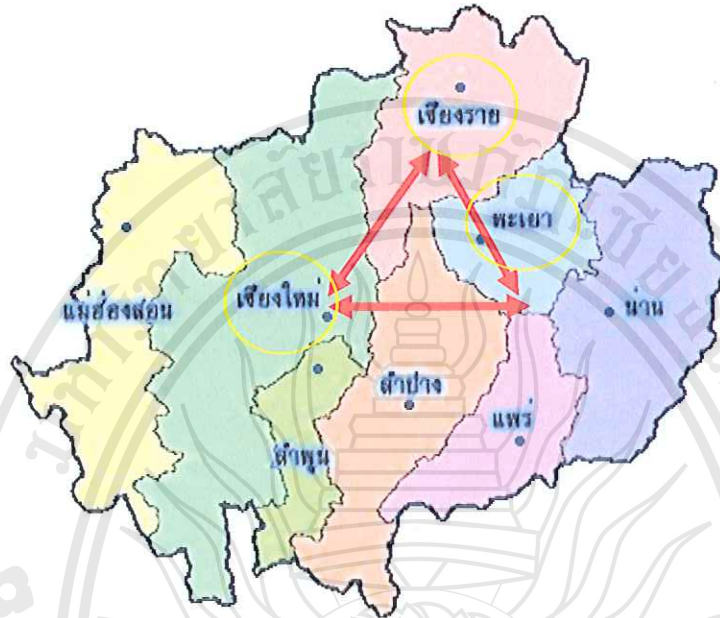
2. ตลาดนัดโค บ้านแม่ย้อย อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ตลาดนัดโคแม่ย้อยตั้งอยู่ที่บ้านแม่ย้อย ตำบลแม่ย้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 2-3 กิโลเมตรแต่เดิมเป็นสถานที่ที่เกษตรกรในพื้นที่นำสัตว์มาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันต่อมาเมื่อพ่อค้าสัตว์จากต่างถิ่นนำสัตว์มาค้าขายด้วยจึงกลายเป็นตลาดนัดค้าสัตว์ในที่สุด ตลาดนัดมีพื้นที่ค่อนข้างคับแคบเนื่องจากอยู่ในหมู่บ้านเปิดค้าขายสัตว์ทุกวันศุกร์และวันจันทร์ในแต่ละนัดจะมีสัตว์ถูกนำมาซื้อขายประมาณ 300-400 ตัว (แต่ในวันจันทร์จะมีสัตว์ถูกนำมาซื้อขายน้อย ประมาณ 100 ตัว)

3. ตลาดนัดโค บ้านเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนตลาดนัดโคบ้านเวียงหนองล่องตั้งอยู่ที่บ้านเวียงหนองล่องตำบลบ้านเวียง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในอดีตเคยเป็นตลาดนัดค้าสัตว์ขนาดใหญ่พอๆ กับตลาดนัดโคทุ่งฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง แต่ในปัจจุบันมีการค้าขายสัตว์ในปริมาณที่น้อยมากเนื่องจากพ่อค้าสัตว์รายใหญ่นำสัตว์มาขายที่ตลาดนัดแห่งนี้อีกแต่นำสัตว์ที่นำมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปไว้ที่คอกพักสัตว์ที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ แทน ดังนั้นในตลาดนัดโคบ้านเวียงหนองล่องจึงมีเพียงพ่อค้าสัตว์ในพื้นที่ไม่ถึง 10 รายที่นำสัตว์มาซื้อขายให้กับพ่อค้าสัตว์จากต่างพื้นที่ แต่เดิมเปิดทำการค้าขายทุกวันอาทิตย์แต่ในปัจจุบันพ่อค้าสัตว์จะนำสัตว์ไปพักไว้ในคอกพักสัตว์ในตลาดเพื่อรอขายทุกวัน

4. ตลาดนัดโค บ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางตลาดนัดโคลำปางหลวงตั้งอยู่บ้านลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา อยู่ห่างจากวัดลำปางหลวงประมาณ 300 เมตร เป็นตลาดนัดค้าสัตว์ขนาดใหญ่ ที่เปิดค้าขายกันทุกวันจันทร์มีสัตว์ถูกนำมาซื้อขายประมาณ 500-700 ตัว พ่อค้าสัตว์ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าสัตว์รายย่อยในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งรวบรวมสัตว์ในพื้นที่และจากตลาดนัดโคทุ่งฟ้าบดตลาดนัดโคบ้านแม่ย้อยมาขาย และมีพ่อค้าสัตว์จากทั้งภาคกลางและภาคอีสานมาซื้อสัตว์ไปขายต่อที่ตลาดนัดโคในพื้นที่ของตนเอง

5. ตลาดนัดโคชัยนันท์ฟาร์ม อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ตลาดนัดโคชัยนันท์ฟาร์มตั้งอยู่บ้านแม่บงใต้ ตำบลแม่ป้าก อำเภอวังชิ้น อยู่ห่างจากถนนสายเด่นชัย-ลำปางไปทางอำเภอวังชิ้นประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นตลาดนัดค้าสัตว์ที่เปิดดำเนินการใหม่ โดยเปิดทำการค้าขายสัตว์ทุกวัน

พศุห้สบคีมิจำนวนสัต์ว้ที่ถูกน้มาค้ขายในแตละนััดประมาณ 70-100 คั้วคโดยส่วนใหญ่เป็นค
 ฝ้นเมือง พ้อค้สัต์ว้ส่วนใหญ่จะเป้นพ้อค้สัต์ว้รายย้อยในฝ้นที่

ภาพที่ 2.1 แผนภาพเครือข่ายการค้าโคในพื้นที่อำเภอเมืองของ จังหวัดเชียงรายกับ
 พื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพะเยา
 ที่มา: คัดแปลงภาพจาก <http://www.dgr.go.th> (2555)

6. ตลาดนัดโค บ้านท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาตลาดนัดโคท่าวังทองตั้งอยู่
 บนถนนสายป่าแดด-เทิง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ตลาดนัดอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ
 4 กิโลเมตร เป็นตลาดนัดค้าสัตว์ขนาดใหญ่ ที่เปิดค้าขายทุกวันจันทร์มีจำนวนสัตว์ที่ถูกนำมาค้าขาย
 ในแต่ละนัดประมาณ 600-700 ตัวโดยส่วนใหญ่จะเป็นโคพันธุ์พื้นเมืองและโคพันธุ์มีพ่อค้าสัตว์
 จากหลายจังหวัดโดยเฉพาะพ่อค้าสัตว์จากจังหวัดเชียงราย พะเยา และลำปาง

7. ตลาดนัดโคบ้านต้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงรายตลาดนัดโคบ้านต้า ตั้งอยู่ที่ตำบล
 บ้านต้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย เป็นตลาดนัดค้าสัตว์ขนาดเล็กเปิดทำการซื้อขายทุกวันอังคาร
 โดยส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าสัตว์รายย่อยในพื้นที่

ภาพที่ 2.2 เส้นทางการค้าโคจากอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ถึงมณฑลยูนนาน ประเทศจีน
ที่มา: ด้านกักกันสัตว์เชียงราย (2553)

7. ลักษณะการซื้อขายโคในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

จากการลงพื้นที่โดยการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการพบว่า ลักษณะการซื้อขายโคในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและในตลาดนัดโค ในจังหวัดเชียงราย และพื้นที่ใกล้เคียง มีกลไกการซื้อขายภายในตลาดประกอบด้วย ผู้ซื้อ ผู้ขาย และพ่อค้าที่ซื้อและขาย ตลอดจนถึงพ่อค้าที่มาจากเมืองห้วยทราย ประเทศลาว วิธีซื้อขายใช้การประเมินด้วย

สายตาเพื่อเจรจาต่อรองและจ่ายเงินสด ผู้ซื้อขายส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการซื้อขายโดยใช้การชั่งน้ำหนักเป็นเกณฑ์

โคที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในตลาด ส่วนใหญ่จะเป็นโคพื้นเมือง สำหรับโคขุนหรือโคพันธุ์ต่างประเทศจะมีจำนวนน้อย แหล่งที่มาของโคที่ผ่านเข้าสู่ตลาดนัดมาจากฟาร์มของเกษตรกรรายย่อยภายในประเทศ และโคพื้นเมืองที่ทำการซื้อขายกันในพื้นที่ การซื้อขายอาจเกิดขึ้นหลายทอดจากแหล่งซื้อต้นทางก่อนเข้าสู่ตลาดนัด จึงทำให้โคมีราคาสูงขึ้นตามลำดับ การซื้อขายภายในตลาดนัดปัจจุบัน การขนส่งโคเข้าสู่ตลาดนัดส่วนใหญ่ใช้รถบรรทุกขนาดต่างๆตามจำนวนสัตว์ที่นำมา ผู้ขายอาจมาคนเดียวหรือรวมกันมาเป็นกลุ่มโดยจะบรรทุกโครวมด้วยกันจนเต็มรถเพื่อประหยัดค่าขนส่ง สำหรับการจูงโคเข้ามาขายในตลาดนัดมักพบเห็นเฉพาะผู้ซื้อขายที่เป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งอยู่ใกล้กับตลาดนัด โดยทั่วไปเมื่อนำโคเข้าตลาดจะไม่เสียค่าธรรมเนียมใดๆ แต่ผู้ขายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมซื้อขายต่อตัวเมื่อขายโคได้ มีตลาดนัดบางแห่งเท่านั้นที่เก็บค่าธรรมเนียมค่าเข้าทุกตัว

ผู้ขายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ขายเป็นครั้งคราวส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีอาชีพหลักในการทำนา นำโคเข้ามาขายยังตลาดนัดเป็นครั้งคราวและผู้ขายเป็นอาชีพหรือพ่อค้าสัตว์เป็นอาชีพหลักผู้ขายลักษณะนี้มักจะเป็นผู้ซื้อในตลาดไปพร้อมกันด้วยเพื่อนำสัตว์ไปขายในตลาดนัดอื่นต่อไป

ผู้ซื้อจำแนกตามวัตถุประสงค์ในการซื้อออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ซื้อโคเพื่อส่งโรงงาน ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้ารับซื้อรายใหญ่ซื้อเป็นจำนวนมากเพื่อนำเข้าสู่โรงฆ่าสัตว์
2. ผู้ซื้อเพื่อเลี้ยงไว้ใช้ประโยชน์ในฟาร์มเป็นเกษตรกรที่หาซื้อโคไว้ใช้ประโยชน์ในฟาร์ม โดยใช้ทำพันธุ์เลี้ยงขุน หรือใช้แรงงานระยะหนึ่งแล้วจึงขายต่อบางรายเลี้ยงดูด้วยอาหารที่สมบูรณ์เพื่อฟื้นฟูสุขภาพและนำไปขายต่อด้วยราคาที่สูงขึ้นเช่นขายให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือขายต่อในตลาดอื่น
3. ผู้ซื้อเพื่อนำสัตว์ไปขายต่อลักษณะของผู้ซื้อแบบนี้จะเป็นพ่อค้าซื้อสัตว์ไปหมุนเวียนขายต่อในตลาดนัดอื่น ตลอดจนถึงนำไปขายส่งออกให้กับประเทศเพื่อนบ้าน การขายโคให้กับพ่อค้าจากประเทศเพื่อนบ้านนั้น ผู้ขายจะเป็นผู้เสนอราคาแบบเหมาตัว ต่อผู้สนใจที่จะซื้อ ผู้ซื้อจะมีวิธีการต่อรองราคาด้วยสายตาเท่านั้น หลังจากตกลงราคาซื้อขายกันได้แล้ว การจ่ายเงินจะจ่ายโดยใช้เงินสดเท่านั้น และจะจ่ายเงินเมื่อผู้ขายทำใบรับรองสุขภาพสัตว์และใบซื้อขายสัตว์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

8. การค้าโคเนื้อและเนื้อโค

ปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีการส่งออกโคเนื้อและเนื้อโค ปริมาณและมูลค่าเพิ่มมากขึ้น นับจากปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ดังตารางที่ 2.9 โดยตลาดส่งออกโคเนื้อมีชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ มาเลเซีย

ลาว พม่า และเวียดนาม และในอนาคตคาดว่าประเทศจีนและเวียดนามจะเข้ามามากขึ้นซื้อโคจากประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากทั้งสองประเทศมีอัตราการเจริญทางเศรษฐกิจสูงมาก ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ประกอบกับมีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก ทำให้มีความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มสูงขึ้นด้วย

สถิติการนำเข้าโคมีชีวิตของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2555 จำนวนทั้งสิ้น 74,601 ตัว มูลค่า 317.20 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2553 และ 2554 โดยนำเข้ามาจากประเทศพม่าเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 2.4 การส่งออกโคเนื้อและเนื้อโคของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2555

การส่งออก	2553	2554	2555
โคมีชีวิต			
-ปริมาณ (ตัว)	179,700	111,954	143,001
-มูลค่า (ล้านบาท)	1,173.00	942.00	1,153.10
เนื้อโคสดและเนื้อโคแปรรูป			
-ปริมาณ (ตัน)	497.14	4,463.89	7,658.73
-มูลค่า (ล้านบาท)	43.1	381.4	778.3

ที่มา : สำนักบริหารการสินค้าทั่วไป กลุ่มสินค้าเกษตร (2556)

ตารางที่ 2.5 โคนำออกนอกราชอาณาจักร ช่องทางด่านศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ปีงบประมาณ 2553	จำนวน (ตัว)	ปีงบประมาณ 2556	จำนวน (ตัว)
ต.ค 52	155	ต.ค 55	-
พ.ย 52	48	พ.ย 55	62
ธ.ค 52	163	ธ.ค 55	232
ม.ค 53	117	ม.ค 56	1,024
ก.พ 53	54	ก.พ 56	1,116
มี.ค 53	48	มี.ค 56	844
เม.ย 53	34	เม.ย 56	1,737
พ.ค 53	-	พ.ค 56	1,323

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ปีงบประมาณ 2553	จำนวน (ตัว)	ปีงบประมาณ 2556	จำนวน (ตัว)
มิ.ย 53	-	มิ.ย 56	2,613
ก.ค 53	-	ก.ค 56	2,042
ส.ค 53	-	ส.ค 56	1,902
ก.ย 53	-	ก.ย 56	2,615
รวม	619	รวม	15,510

หมายเหตุ : ปีงบประมาณ 2554 และ 2555 ไม่มีโคนำออกนอกราชอาณาจักรผ่าน
ช่องทางศุลกากรเชิงของ
ที่มา: ด้านกักกันสัตว์เชียงราย (2556)

9. ขั้นตอนการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการล่วงหน้า

1.1 ผู้ขออนุญาตนำสัตว์มีชีวิตไปยังประเทศใดให้ติดต่อกับประเทศนั้นเพื่อขอทราบเงื่อนไข (Requirement) การนำสัตว์มีชีวิตเข้าประเทศนั้น

1.2 ผู้ขออนุญาต นำเงื่อนไข (Requirement) ที่ได้รับมาขอคำแนะนำจากสัตวแพทย์ด่านกักกันสัตว์ระหว่างประเทศประจำท่าออกที่จะนำสัตว์ออก เพื่อเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์จะได้ดำเนินการตรวจสอบโรคสัตว์ตรวจสอบฟาร์มเลี้ยงสัตว์และอื่นๆตามเงื่อนไขที่ประเทศปลายทางกำหนด ให้ถูกต้องเรียบร้อยตามความประสงค์ของประเทศปลายทางนั้น

1.3 ผู้ขออนุญาต ยื่นคำร้องขอนำสัตว์ออกนอกประเทศด้วยตนเองไม่น้อยกว่า 15 วัน พร้อมสำเนาบัตรประจำตัว หากไม่สามารถติดต่อด้วยตนเองได้ให้ทำหนังสือมอบอำนาจพร้อมแบบสำเนาบัตรประจำตัวของผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบมาด้วยโดยทางด่านกักกันสัตว์ระหว่างประเทศประจำท่าออกนั้น จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยของใบคำขออนุญาตและเอกสารประกอบคำขอ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดเมื่อถึงวันที่จะนำสัตว์ออกและนัดวันที่จะนำสัตว์มาตรวจสอบสภาพต่อไป

1.4 ในกรณีที่สัตว์จะนำออกได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดหรือได้รับการทดสอบโรคระบาดแล้ว ให้ผู้ขออนุญาตนำหลักฐานการฉีดวัคซีนหลักฐานการทดสอบโรคมาแสดงประกอบขณณยื่นคำร้องต่อสัตว์แพทย์ประจำด่านกักกันสัตว์เพื่อพิจารณาอนุญาตนำออกราชอาณาจักรด้วย

1.5 ผู้ขออนุญาตนำสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรเพื่อการค้าให้แนบสำเนาใบอนุญาตทำการค้าสัตว์ตามแบบฟอร์มของกรมปศุสัตว์ และแนบใบแสดงราคาสัตว์มาด้วยทุกครั้ง

1.6 ผู้ขออนุญาตนำสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรต้องเขียนชื่อผู้ส่งออกและผู้รับปลายทางเป็นภาษาอังกฤษให้ถูกต้องตรงกับเอกสารต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือเดินทาง เพื่อเจ้าหน้าที่ใช้ประกอบในการพิจารณาออกใบรับรองสุขภาพสัตว์

2. การดำเนินการช่วงนำออก

2.1 เจ้าหน้าที่สัตว์แพทย์จะออกหนังสือใบอนุญาตนำออกฯ (แบบ ร.9) ซึ่งมีอายุการใช้งาน 10 วัน นับจากวันที่ออกให้และหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์ (Health Certificate) ฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งมีอายุการใช้งานได้ไม่เกิน 10 วันนับจากวันที่ออกให้กับผู้ขออนุญาตนำสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรทุกครั้งเพื่อให้ผู้ขออนุญาตนำไปแสดงต่อสัตว์แพทย์ด่านกักกันสัตว์ (ท่าเข้า) ของประเทศปลายทาง

2.2 ผู้ขออนุญาตนำออกต้องติดต่อเจ้าหน้าที่สายการบิน หรือเจ้าหน้าที่เรือสินค้าและเจ้าหน้าที่ศุลกากรด้วยตนเอง โดยนำเอกสารหนังสือใบอนุญาต (แบบ ร.9) ของกรมปศุสัตว์ไปแสดง

2.3 ผู้นำสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตนำออกฯ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

3. อัตราค่าธรรมเนียม

3.1 ใบอนุญาตนำสัตว์ผ่านราชอาณาจักร สำหรับโค ตัวละ 100 บาท

3.2 ใบอนุญาตให้ทำการค้าโคส่งต่างประเทศ ฉบับละ 2,000 บาท

3.3 ค่าทำลายเชื้อโรคผ่านด่านกักสัตว์ ตัวละ 5 บาท

3.4 ค่าที่พักสัตว์ที่ส่งไปต่างประเทศ สำหรับโค ตัวละ 50 บาท

3.5 ภาษีนำเข้าของประเทศเพื่อนบ้าน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว สำหรับโคตัวละ 200 บาท

สำหรับอาหาร น้ำ ค่าเลี้ยงดู เจ้าของสัตว์จะต้องรับผิดชอบดูแลทั้งหมด หากสัตว์ป่วยหรือตาย ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าด่านกักกันสัตว์ การตัดสินใจหรือการสั่งการเรื่องให้นำสัตว์เข้าหรือออกจากสถานีกักกันสัตว์และปัญหาอื่นๆ เจ้าของสัตว์ต้องยอมรับฟังการตัดสินใจของหัวหน้าสถานีกักกันสัตว์ โดยปราศจากข้อเรียกร้องใดๆทั้งสิ้น การพิจารณาตัดสินใจของหัวหน้าสถานีกักกันสัตว์ถือเป็นที่ยุติ

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้นำเข้าโคมีชีวิตจากเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว และมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนมาโดยตลอด จนถึงปี พ.ศ. 2550 หลังจากปี 2550 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ส่งออกโคมีชีวิตไปยังเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ปีงบประมาณ 2552 (กรกฎาคม ถึง ธันวาคม 2552) ส่งออกโคมีชีวิต จำนวน 810 ตัว

ปีงบประมาณ 2553 (มกราคม ถึง เมษายน 2553) ส่งออกโคมีชีวิตจำนวน 253 ตัว โดยการขนส่งผ่านทางเรือข้ามแม่น้ำโขง ณ จุดผ่อนปรนท่าเรือบ้านแจ่มป่อง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย (ด่านกักกันสัตว์ เชียงราย, 2553) ปัญหาและผลกระทบจากการส่งออกโคมีชีวิตของไทยในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับสปป.ลาว สรุปได้ดังนี้

1. ประเทศไทยยังมีปัญหาการระบาดของโรคต่างๆ ในสัตว์ โดยเฉพาะโรคปากเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease : FMD) ทำให้ประเทศผู้นำเข้าใช้เป็นข้ออ้างในการห้ามนำเข้าจากไทย
2. ผลผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ ต้องนำเข้าเพื่อทดแทนส่วนที่ขาดแคลน
3. การเลี้ยงโคเนื้อของไทย ยังไม่มีระบบการเลี้ยงที่มีมาตรฐาน การควบคุมและป้องกันโรคยังไม่ดีพอ ทำให้ยังมีปัญหาการระบาดของโรคต่างๆ ส่งผลให้ยังไม่สามารถส่งออกไปแข่งขันในตลาดโลกได้
4. การลักลอบนำเข้าโคเนื้อจากชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีราคาถูก ทำให้มีปัญหาการระบาดของโรค
5. การกีดกันทางการค้าจากประเทศคู่ค้า โดยใช้มาตรการด้านภาษี และสุขอนามัยที่เข้มงวด
6. มูลของสัตว์ส่งกลิ่นเหม็น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้พื้นสกปรก
7. การนำเข้าส่งออกโคในพื้นที่จุดผ่อนปรน ไม่มีด่านศุลกากรประจำ ณ จุดผ่อนปรน จึงทำให้การตรวจสอบเกี่ยวกับการลักลอบนำเข้าและส่งออกโคทำได้ลำบาก
8. ท่าเรือ ณ จุดผ่อนปรนไม่มีเรือขนาดใหญ่สำหรับขนส่งโคข้ามแม่น้ำโขง มีเฉพาะเรือขนาดเล็ก ทำให้มีอัตราเสี่ยงต่อความเสียหายจากการขนส่งมากขึ้น

สำหรับการศึกษาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการค้าเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับเครือข่ายการค้าโค หลักการที่ใช้ ได้แก่ การค้าระหว่างประเทศที่ทำการค้าระหว่างกันตลอดจนถึงการผลิตสินค้าที่ไม่เหมือนกัน ความชำนาญในการผลิตของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ต้นทุนผลิตสินค้าที่แตกต่างกัน ประเทศที่ผลิตสินค้าด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่ามีความได้เปรียบมากกว่าในการผลิต ส่วนประเทศที่มีต้นทุนในการผลิต

ที่สูงกว่าจะถูกแทนที่ด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกที่มีต้นทุนที่ต่ำกว่า เป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากรและการเปิดเสรีทางการค้า ตลอดจนถึงการผลิตที่ถูกสุขอนามัย ตามมาตรฐานสากล เพื่อให้ปลอดภัยจากโรคระบาดต่างๆ ในสัตว์

รูปแบบการเลี้ยงโคและการจัดการฟาร์ม

1. การเลี้ยงโคเนื้อในระยะต่างๆ

1.1 การเลี้ยงโคหลังหย่านม

คัดลูกโคที่สามารถใช้ทำพันธุ์ได้เก็บไว้เพื่อเลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์ หรือขายทำพันธุ์ ลูกโคที่คัดเก็บไว้ทำพันธุ์ควรมีน้ำหนักหย่านมเท่ากับหรือ มากกว่าน้ำหนักหย่านมมาตรฐานของโคพันธุ์นั้นๆ และมีอัตราส่วนของน้ำหนักหย่านมเกินค่าเฉลี่ยของฝูง ส่วนลูกโคที่เหลืออาจเก็บไว้เลี้ยงขุนขาย ลูกโคชุดนี้ควรสังเกตให้ดี ควรคัดตัวที่กระแสรนและลักษณะไม่ดีออกเสีย ลูกโคตัวที่หมอมก็ยังคงมีสุขภาพดีอยู่ มิฉะนั้นลูกโคจะเจริญเติบโตไม่ดี และถึงแม้ลูกโคจะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นได้ แต่หากลักษณะรูปร่างยังไม่ดีขึ้น เวลาขายอาจไม่คุ้มทุนค่าอาหาร

สำหรับลูกโคเพศเมียควรเลี้ยงไว้เพื่อทดแทนแม่โคที่ถูกคัดออกไป คัดลูกโคที่มีน้ำหนักต่ำที่คาดว่าจะทำน้ำหนักไม่ได้ตามเป้าหมายที่จะใช้ผสมพันธุ์ออก เก็บลูกโคที่เหลือไว้ให้มากที่สุด โคที่มีน้ำหนักหย่านมมากเมื่อเป็นแม่โคอาจผลิตน้ำนมได้น้อยกว่าโคที่มีน้ำหนักปานกลางก็ได้ เนื่องจากโคที่ได้เร็วก่อนหย่านมอาจสะสมไขมันในระหว่างการพัฒนาของเต้านมซึ่งการที่จะให้แม่โคได้น้ำหนักตามเป้าหมายเมื่อผสมพันธุ์อาจจะเป็นต้องจำกัดกลุ่มลูกโคตั้งแต่หย่านม ลูกโคที่มีน้ำหนักหย่านมต่ำจำเป็นต้องเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เพื่อให้มีน้ำหนักเพิ่มต่อวันสูงกว่า พวกน้ำหนักมาก อาจไม่จำเป็นต้องให้อาหารเสริมก็ได้ ระยะนี้อาจจำเป็นต้องถ่ายพยาธิ

1.2 การเลี้ยงลูกโคเล็ก

เมื่อลูกโคคลอด ควรให้ความช่วยเหลือโดยเช็ดตัวให้แห้ง จัดการเอาหน้าเมื่อกบบริเวณปากและจมูกออกให้หมด จับขาหลังยกให้ลูกโคห้อยหัวลง ดบลำตัวเบาๆ จนลูกโคร้อง หากลูกโคหายใจไม่สะดวก อาจต้องช่วยหายใจด้วยการเป่าปาก เมื่อลูกโคยืนได้ ให้ใช้ด้ายผูกสายสะดือให้ห่างจากพื้นท้องประมาณ 3 – 6 เซนติเมตร ใช้กรรไกรที่สะอาดตัดแล้วใช้ยาทิงเจอร์ไอโอดีนชุบสายสะดือ และควรให้ลูกโคได้กินนมแม่ให้เร็วที่สุด เพราะนมโคระยะแรกที่เรียกว่านม น้ำเหลือง จะมีคุณค่าทางอาหารสูงและมีภูมิคุ้มกันโรคจากแม่ถ่ายทอดมาสู่ลูก หากลูกโคไม่สามารถดูดนม กินเองได้ควรรีดนมจากแม่มาป้อนให้ลูกกินจนแข็งแรง

ไม่ควรปล่อยให้แม่และลูกโคไปตามฝูง ควรจัดหาอาหารและน้ำดื่มกักไว้แยกต่างหากจากฝูงจนกว่าลูกโคแข็งแรงดีแล้วจึงปล่อยตามฝูง

1.3 การเลี้ยงโคสาว

โคสาว หมายถึง โคเพศเมียที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป (น้ำหนักตั้งแต่ 240-280 กิโลกรัม หรืออายุประมาณ 18 เดือน)

การที่จะให้แม่โคสาวให้ลูกที่อายุ 2 ปี แม่โคจะต้องพร้อมที่จะผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุ 13 – 16 เดือน แต่ควรคำนึงถึงน้ำหนักเมื่อผสมมากกว่า แม่โคสาวโคพันธุ์จากยุโรปควรตั้งเป้าหมายให้ผสมพันธุ์ที่น้ำหนัก 260–300 กิโลกรัม โคพันธุ์บราห์มันที่ 330–350 กิโลกรัม ลูกผสมบราห์มันที่ 320 กิโลกรัม โดยทั่วไปเมื่อโคมีน้ำหนักดังกล่าวจะเป็นสัตว์ที่อายุประมาณ 13–16 เดือน นอกจากลูกผสมบราห์มันจะเป็นสัตว์ที่ประมาณ 15–17 เดือน และโคบราห์ที่ประมาณ 20 เดือน

แม่โคสาวยังคงเจริญเติบโตต่อไป จึงต้องการอาหารมากกว่าแม่โคที่โตเต็มที่แล้ว เป้าหมายโคสาวควรเติบโตเฉลี่ย 0.5 กิโลกรัมต่อวัน ถ้าแม่โคสาวมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น 10 กิโลกรัม จะมีโอกาสตั้งท้องเพิ่มขึ้นร้อยละ 7

1.4 การผสมพันธุ์โค

ในปัจจุบันนี้การผสมพันธุ์โคส่วนใหญ่จะมีอยู่ 3 วิธีคือ

1.4.1 การปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูง เป็นการปล่อยให้พ่อพันธุ์ให้คุมฝูงแม่โคและให้มีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ ซึ่งมีข้อดีคือ ผู้เลี้ยงไม่ต้องคอยสังเกตการณ์เป็นสัตว์ของแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์จะทราบและผสมกับแม่พันธุ์เอง แต่มีข้อเสียคือ ถ้าแม่พันธุ์เป็นสัตว์ พ่อพันธุ์จะคอยไล่ตามจนไม่สนใจกินหญ้ากินอาหาร ถ้ามีแม่พันธุ์เป็นสัตว์หลายตัวในเวลาใกล้เคียงกันจะทำให้พ่อพันธุ์มีร่างกายทรุดโทรม วิธีแก้ไขโดยขังพ่อพันธุ์ไว้เมื่อปล่อยแม่พันธุ์ออกไปเลี้ยงในแปลงหญ้า แล้วนำพ่อพันธุ์เข้าผสม เมื่อฝูงแม่พันธุ์กลับเข้าคอกใน พ่อโคอายุ 3 ปีขึ้นไป ควรใช้คุมฝูงแม่โคประมาณ 20–30 แม่ต่อพ่อโค 1 ตัว แต่ในพ่อโคอายุ 2 ปีควรใช้คุมฝูงแม่โคประมาณ 12–25 ตัวต่อพ่อโค 1 ตัว

ในทุกๆวัน ที่ปล่อยแม่โคออกไปเลี้ยงในทุ่งหญ้า ควรจะขังพ่อโคไว้ในคอกพร้อมทั้งมีหญ้า และน้ำสะอาดอย่างเพียงพอ มีร่มเงาให้พ่อโค พ่อโคจะมีเวลาอยู่กับแม่โคและผสมกับแม่โคที่เป็นสัตว์ในช่วงเช้าเย็น และกลางคืน แต่ทั้งนี้จะต้องไม่มีพ่อโคตัวอื่นอยู่ในทุ่งหญ้านั้นด้วย มิฉะนั้นจะถูกแอบผสมก่อน การขังพ่อโคไว้ดังกล่าวเพื่อให้พ่อโคมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งจะช่วยให้มีประสิทธิภาพการผสมพันธุ์สูงขึ้น พร้อมทั้งจะผสมกับแม่โคได้เสมอ และอายุการใช้งานของพ่อโคจะยาวนานขึ้น

1.4.2 การจูงผสมเป็นการผสมโดยจูงพ่อพันธุ์มาผสมกับแม่พันธุ์ หรือจูงแม่พันธุ์มาผสมกับพ่อพันธุ์ การผสมโดยวิธีนี้ควรแยกพ่อพันธุ์ออกเลี้ยงต่างหาก เพราะจะทำให้พ่อพันธุ์มี

สุขภาพสมบูรณ์ดีและพ่อพันธุ์สามารถผสมกับแม่พันธุ์ได้จำนวนมากกว่าการใช้คุมฝูง แต่มีข้อเสียคือผู้เลี้ยงต้องคอยสังเกตการณ์เป็นสัปดาห์ ปกติพ่อโคสามารถใช้ผสมได้สัปดาห์ละ 5 ครั้ง หากมีการเลี้ยงดูที่ดี

เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงแม่โครายละประมาณ 5 – 10 แม่ การที่จะเลี้ยงพ่อพันธุ์ไว้ใช้คุมฝูงเองอาจไม่คุ้มกับการลงทุน เพราะพ่อโค 1 ตัวสามารถใช้คุมฝูงได้ 25 – 50 ตัว ดังที่กล่าวมาแล้ว หากอยู่นอกเขตบริการผสมเทียมจึงควรรวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดซื้อหรือจัดหาพ่อพันธุ์มาประจำกลุ่ม เมื่อแม่โคเป็นสัดจึงนำแม่โคมารับการผสมจากพ่อโค เจ้าของแม่โคอาจต้องเสียค่าบริการในการผสมบ้าง เพราะผู้เลี้ยงพ่อพันธุ์ต้องมีการใช้จ่ายในการเลี้ยงดูพ่อพันธุ์แม่โคที่จะผสมกับพ่อโคจะต้องปราศจากโรคแท้งติดต่อ (หรือโรคบรูเซลเลอซิส) ดังนั้นพ่อโคและแม่โคของสมาชิกกลุ่มทุกคนจะต้องได้รับการตรวจโรค และปลอดโรคแท้งติดต่อ เพราะหากพ่อพันธุ์เป็นโรคจะแพร่โรคให้แม่โคทุกตัวที่ได้รับการผสมด้วย

1.4.3 การผสมเทียม เป็นวิธีการผสมที่นำน้ำเชื้อพ่อพันธุ์มาผสมกับแม่พันธุ์ที่เป็นสัด โดยผู้ที่ทำการผสมเทียมจะสอดหลอดฉีดน้ำเชื้อเข้าไปในอวัยวะเพศของแม่โคที่เป็นสัด ปกติจะสอดหลอดผ่านคอมดลูกเข้าไปปล่อยน้ำเชื้อในมดลูกของแม่โค

1.5 การคัดโคสาวเข้าผสมพันธุ์

คัดโคสาวเข้าผสมพันธุ์ให้มากกว่าจำนวนแม่โคที่คัดออกไม่ต่ำกว่า 2 เท่า เพราะหลังจากการผสมในปีแรกอาจต้องคัดแม่โคสาวที่ให้ลูกตัวแรกออกอีกมาก เช่น คัดแม่โคออกปีละ 10 ตัว ควรคัดโคสาวเข้าผสมพันธุ์อย่างน้อยปีละ 20 ตัว การคัดโคสาวไว้มากอาจทำให้ต้องลดจำนวนโคขนาดอื่นในฟาร์มลง แต่โคสาวที่คัดออกภายหลังก็มีราคาสูงกว่าเมื่อขายที่หย่านม การเลี้ยงไว้อาจคุ้มค่า

การคัดโคสาวที่มีลักษณะขา และเท้าไม่ดีออก ปล่อยให้โคเดินอย่างอิสระ ตรวจสอบเท้าและกีบว่ามีขนาดเท่ากันหรือไม่ นอกจากนั้นควรดูตา ปาก และเต้านมด้วยโคที่ตื้นง่ายหรือไม่ เชื่องควรคัดออกเพราะจะสร้างปัญหาในการเลี้ยงดู และสามารถถ่ายทอดไปยังลูกได้

ก่อนผสมพันธุ์ควรชั่งน้ำหนัก ตัวที่มีน้ำหนักไม่ถึงเป้าหมายควรคัดออก โคน้ำหนักน้อยมีโอกาสผสมติดยาก หรือหากตั้งท้องอาจมีปัญหาการคลอดยาก ให้นมน้อย ส่วนโคสาวที่อ้วนเกินไปจะมีปัญหาการคลอดยาก เนื่องจากลูกโคจะมีขนาดใหญ่มาก หากพอมเกินไปจะมีปัญหาเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของมดลูก และไม่มีแรงเมื่อคลอด

หากมีโคสาวที่มีน้ำหนักถึงตามเป้าหมายมากเกินไปความต้องการ ให้คัดตัวที่มีลักษณะพิเศษเอาไว้ก่อน เพราะเป็นโคที่มีโอกาสผสมติดสูงและผลิตน้ำนมได้มาก ลักษณะดังกล่าวได้แก่

มีหน้ายาว คอเรียวบาง โครงสร้างช่วงไหล่บางและหนังบาง ดูได้จากช่วงลำคอที่ราบเรียบ มีลักษณะคล้ายโคนมมากกว่าโคเจ้าเนื้อ ควรคัดโคที่มีลักษณะคล้ายโคตัวผู้ออก

การให้อาหารคุณภาพดีแก่โคสาวเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้โคผสมติดเร็วควรให้โคสาวได้กินหญ้าในแปลงที่มีคุณภาพดี แปลงหญ้าโคสาวควรอยู่ห่างจากแปลงโคพ่อพันธุ์เพื่อหลีกเลี่ยงการแอบลักผสมพันธุ์

การเลี้ยงโคสาวร่วมกับแม่โคที่เคยให้ลูกมาแล้ว โคสาวจะเสียเปรียบเพราะถูกข่ม ทำให้กินอาหารได้น้อยกว่าทั้งๆ ที่โคสาวต้องการอาหารมากกว่าเพื่อการเติบโต และโคสาวเมื่อเป็นสัดจะถูกข่มไม่ให้เห็นอาการเป็นสัดออกมาชัดเจน

1.6 ระยะตั้งท้อง

อัตราการเพิ่มน้ำหนักตลอดระยะเวลาตั้งท้องของแม่โคสาวไม่ควรเกิน 0.5 กิโลกรัมต่อวัน นอกจากนี้ในช่วงท้ายของการตั้งท้องสามารถปล่อยให้โคได้เต็มที่ เพราะหากจำกัดน้ำหนักเพื่อให้ลูกโคที่จะเกิดมีน้ำหนักน้อยก็ไม่มีผลในการลดการคลอดยาก แต่ถ้าแม่โคสาวมีน้ำหนักลดลงในช่วงนี้จะทำให้มีปัญหาในการคลอดยากเนื่องจากการไม่เจริญเติบโตของกระดูกเชิงกราน และการอ่อนแอเมื่อคลอด การคัดเลือกโคสาวที่มีกระดูกเชิงกรานใหญ่สามารถช่วยลดอัตราการคลอดยากได้ ก่อนคลอด 2 – 3 เดือน ควรแยกเลี้ยงและคอยดูแลให้ติดตลอดระยะการคลอดและผสมพันธุ์

1.7 การคลอด

ปกติแม่โคจะตั้งท้องเฉลี่ย 282 วัน (274 – 291 วัน) หากสามารถรู้วันที่แม่โคผสมติดได้แน่นอน เช่นการใช้การผสมเทียม ก็สามารถคำนวณวันที่แม่โคจะคลอดลูกได้ ถ้าเลยกำหนดคลอดแล้ว 10 วัน และแม่โคยังไม่คลอดต้องสังเกตและดูแลอย่างใกล้ชิดก่อนคลอด 1 สัปดาห์ ควรแยกแม่โคให้อยู่ในคอกที่สะอาด มีฟางหรือหญ้าแห้งรอง หรือให้อยู่ในแปลงหญ้าที่สะอาดสามารถดูแลได้ง่าย

การดูแลหลังคลอด แม่โคสาวที่คลอดลูกแล้วส่วนใหญ่จะมีปัญหาในการกลับเป็นสัด หากใช้ฤดูผสมพันธุ์ วิธีที่ช่วยให้โคสาวกลับเป็นสัดเร็วทำได้โดยผสมโคสาวครั้งแรกก่อนแม่โค 2 – 4 สัปดาห์และแยกโคสาวท้องก่อนคลอด 2 – 3 เดือน เลี้ยงดูให้ดี อีกวิธีหนึ่งคือแยกลูกโคที่อายุ 30 – 90 วันเพื่อลดความเครียดของแม่โคโดยเฉพาะแม่โคที่มีปัญหาในการคลอด แต่ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงลูกโคค่อนข้างสูง ควรใช้เมื่ออาหารขาดแคลนหรือกับแม่โคที่มีปัญหาจริงๆ เท่านั้น หรืออีกวิธีหนึ่งโดยแยกลูกโคออกแล้วปล่อยให้ดูนมแม่เพียงวันละครั้ง จะทำให้แม่โคสาวกลับเป็นสัดเร็วขึ้นโดยไม่มีผลเสียต่อน้ำหนักหย่านม และสุขภาพลูกโค เมื่อลูกโคตัวแรกหย่านม คัดโคสาวที่ให้ลูกมีน้ำหนักดีไว้เนื่องจากแสดงว่าแม่โคให้น้ำนมดี แม่โคที่ให้น้ำนมดีในปีแรกจะให้น้ำนมดีในปีต่อไปด้วย ทั้งนี้ดูลักษณะอื่นด้วย เช่นการผสมติดเร็ว

โคสาวที่ให้ลูกตัวแรกต้องการอาหารและการดูแลที่ดี ในปีถัดไปควรนำพ่อพันธุ์เข้าผสมก่อนฝูงใหญ่ประมาณ 1 เดือน เพื่อกระตุ้นแม่โคที่ตกไข่ช้าให้เป็นสัด แล้วจึงนำเข้าร่วมกับฝูงใหญ่ในฤดูผสมปกติในปีถัดไป โคที่ไม่ท้องอีกควรคัดออกไม่ใช่เป็นแม่พันธุ์ในฝูงต่อไป อาจผสมซ้ำหรือปล่อยให้เลี้ยงลูกก่อนขาย

1.8 การตอนโค

ลูกโคตัวผู้ที่ไม่ต้องการใช้ หรือขายทำพันธุ์หรือ เพื่อใช้ทำงาน ควรตอนเมื่ออายุประมาณ 5 – 6 เดือน โคตัวผู้ที่ต้องการใช้ทำงานควรตอนเมื่ออายุประมาณ 3 - 4 ปี เพื่อให้กล้ามเนื้อส่วนหน้าของร่างกายได้พัฒนาตามลักษณะของโคตัวผู้อย่างเต็มที่ก่อน กล้ามเนื้อส่วนหน้าจะทำให้โคทำงานได้แข็งแรง

การตอนสามารถทำได้โดยการทุบแบบพื้นบ้าน การผ่าเอาลูกอัณฑะออก แต่วิธีปลอดภัยคือการตอนโดยใช้เข็มที่เรียกว่า “เบอร์ดิซโซ่” (Burdizzo) โดยลัดเลาะโคนอน มัดขาทั้ง 4 ให้แน่น ใช้มือบีบคั้นให้เส้นขั้วอัณฑะข้างใดข้างหนึ่งให้ชิดถุงอัณฑะด้านนอก ใช้เข็มหนีบเส้นขั้วอัณฑะประมาณ 3 วินาที เพื่อให้ท่อนำน้ำเชื้อเหนือลูกอัณฑะขาดัน ทำที่ขั้วอัณฑะอีกข้างหนึ่งด้วยวิธีเดียวกันโดยให้มีผิวหนังที่ไม่ถูกหนีบระหว่างรอนหนีบทั้งสองข้างให้มากที่สุด หากรอยหนีบเชื่อมต่อกันจะทำให้อัณฑะเน่าได้ แล้วใช้ยาทิงเจอร์ทาที่รอยหนีบ

1.9 การติดเบอร์หูโค

ฝูงที่มีโคจำนวนมากคนเลี้ยงอาจจำโคไม่ได้หมด จึงควรติดเบอร์หู หรือทำเครื่องหมายลูกโคโดยเร็วที่สุด ซึ่งจะมีประโยชน์ในการจัดทำประวัติโค ในฝูงปรับปรุงพันธุ์ควรชั่งน้ำหนักเกิดภายใน 24 ชั่วโมง หลังคลอด

1.10 อาหาร

1.10.1 อาหารหยาบ

โคเป็นสัตว์ที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบเป็นหลัก ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลียว่าการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ต้นทุนต่ำต้องเลี้ยงด้วยอาหารหยาบเป็นหลัก ควรเก็บอาหารขึ้นให้สัตว์ที่ใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบไม่ได้ และสามารถใช้อาหารขึ้นให้เป็นเนื้อได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าซึ่งได้แก่ สัตว์ปีก และสุกร จะดีกว่า ดังนั้นการเลี้ยงโคควรให้อาหารหยาบเป็นหลักอาหารหยาบที่สำคัญสำหรับโคคือ หญ้าสด เช่น หญ้ารูซี่ หญ้าขน แพงโกล่า เป็นต้น

นอกจากหญ้าแล้ว พืชตระกูลถั่วยังเป็นพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณค่าทางอาหารสูง เนื่องจากถั่วส่วนใหญ่มีระบบรากลึกกว่าหญ้าจึงทนแล้งได้ดี พืชตระกูลถั่วที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคได้แก่ ถั่วตา ม้าคำ แกรมสไตโล ถาวาลเขต เช่นโตรชีมา ชีราโตร กระถิน แคลฝรั่ง

ผลิตผลพลอยได้จากการปลูกพืชที่สามารถนำมาใช้เลี้ยงโคได้ เช่น ฟางข้าว ต้นข้าวโพด ยอดอ้อย มันสำปะหลัง (มันเส้น) ต้นถั่วลิสง ต้นถั่วเหลือง เป็นต้น

ผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมเกษตรก็สามารถใช้เลี้ยงโคได้เช่นเดียวกัน เช่น กากน้ำตาล เปลือกสับปะรด เป็นต้น

1.10.2 อาหารข้น

เป็นอาหารที่มีความเข้มข้นทางโภชนาสูงโดยเฉพาะโปรตีน มีเปอร์เซ็นต์เส้นใยต่ำ เมื่อสัตว์กินเข้าไปสามารถย่อยได้ง่าย จำแนกเป็น

- 1) วัตถุดิบอาหารสัตว์ เป็นอาหารชนิดเดียว เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวโพดบด กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง กากปาล์ม ฯลฯ
- 2) อาหารข้นสำเร็จรูป ใช้เลี้ยงเสริมกับอาหารหยาบ สามารถนำมาใช้เลี้ยงโคได้เลย โดยผู้เลี้ยงไม่ต้องนำวัตถุดิบอย่างอื่นมาผสมอีก อาจอยู่ในรูปอาหารผล หรืออัดเม็ดก็ได้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วย รำ ปลายข้าว หรือข้าวโพดบด กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง หรือกากปาล์ม ปลาป่น ใบกระถินป่น ไวตามิน และแร่ธาตุ
- 3) หัวอาหาร เป็นอาหารที่ประกอบด้วย โปรตีนสูงผสมกัน เช่น กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง ปลาป่น ใบกระถินป่น ไวตามิน และเกลือแร่ เมื่อใช้ผู้เลี้ยงจะต้องนำวัตถุดิบอย่างอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ให้พลังงานสูงที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นมาผสมตามสัดส่วนที่ผู้ผลิตหัวอาหารกำหนดไว้ จึงจะได้คุณค่าทางอาหารตามที่ต้องการ วัตถุดิบที่ต้องนำมาผสม เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวโพดบด ฯลฯ
- 4) อาหารสำเร็จรูป ทีเอ็มอาร์ (TMR ย่อจาก total mixed ration) เป็นอาหารผสมระหว่างอาหารหยาบและอาหารข้น สามารถนำไปเลี้ยงโคได้เลย โดยไม่ต้องให้อาหารหยาบ เช่น หญ้าสด อีก เหมาะสำหรับฟาร์มที่หาอาหารหยาบได้ยาก

การให้อาหารข้นเสริมจะทำให้ลดการกินหญ้าลง นอกจากเมื่อขาดแคลนหญ้าหรือหญ้ามีโปรตีนต่ำเท่านั้น จึงควรให้อาหารข้น เมื่อเริ่มให้อาหารข้นอาจมีโคบางตัวยังไม่ยอมกินอาหารข้น ควรจะให้แน่ใจว่าโคทุกตัวกินอาหารข้นแล้ว จึงค่อยเพิ่มอาหาร ถ้าให้อาหารข้นมากเกินไปจะทำให้โคย่อยอาหารหยาบได้น้อยลง

โดยทั่วไปไม่ควรให้อาหารเกินวันละครั้ง (นอกจากโคนุน) เพราะถ้าให้ครั้งละน้อยๆ โคพวกนี้อาจจะไม่ได้กินอาหาร การให้อาหารควรให้เวลาเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ การเปลี่ยนเวลาให้อาหารอาจทำให้ระบบทางเดินอาหารของโคผิดปกติอย่างรุนแรงได้ (ยอดชายทองไทยนนท์, 2547)

1.11 น้ำดื่ม

ความต้องการน้ำดื่มของโคขึ้นอยู่กับอุณหภูมิของอากาศเป็นสำคัญ

1.12 การให้แร่ธาตุเสริม

ตามปกติ โคจะได้รับแร่ธาตุจากอาหารหยาบ และอาหารข้นที่ให้เสริม แต่บางครั้ง อาจจะไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องมีอาหารแร่ธาตุให้โคเลือกกินโดยอิสระ โคต้องการแร่ธาตุในปริมาณน้อย แต่ต้องการสม่ำเสมอ อาหารแร่ธาตุมี 2 รูปแบบคือ

1.12.1 แร่ธาตุก้อนมีบริษัทต่างๆ ผลิตออกจำหน่ายขนาด 2, 5, 8 และ 10 กิโลกรัม

1.12.2 แร่ธาตุผง นำแหล่งแร่ธาตุหลายชนิดมาผสมกัน ใส่รางให้โคเลียกิน อาจผสมแบบง่ายๆ โดยใช้ไคแคลเซียมฟอสเฟตหรือกระดูกป่น 1 ส่วน ผสมกับเกลือ 1 ส่วน หรือ อาจใช้แร่ธาตุปลั๊กย่อยที่เรียกว่า พรีเม็กซ์ ผสมกับเกลือและไคแคลเซียมฟอสเฟต ในสัดส่วนดังนี้ พรีเม็กซ์ 1 กิโลกรัม ไคแคลเซียมฟอสเฟต 10 กิโลกรัม และเกลือ 20 กิโลกรัม (ปิยะศักดิ์ สุวรรณ, สุมาตรา สุวรรณมาโจ, 2545)

ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ ได้จัดตั้งโครงการ เกษตรกรฟาร์มเครือข่ายปรับปรุงพันธุ์และกระจายพันธุ์โคเนื้อพันธุ์ดี โดยร่วมมือกับภาคเอกชน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรเครือข่ายเป็นแหล่ง ที่จะช่วยกรมปศุสัตว์ ผลิตโคเนื้อพันธุ์ดีจำหน่ายให้เกษตรกรทั่วไปได้มากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพ ฟาร์มเกษตรกรและคุณภาพการผลิตสัตว์พันธุ์ดีของเกษตรกร (ยอดชาย ทองไทยนันท์, 2547) เกษตรกรที่สามารถเข้าร่วมเครือข่ายได้จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) เกษตรกรจะต้องเลี้ยงโคเนื้อ น พันธุ์ตาก พันธุ์พันธุ์พื้นเมือง พันธุ์บราห์มัน กบินทร์บุรี ลูกผสมพันธุ์ต่างๆ อยู่ก่อนแล้วอย่างน้อย 5 พันธุ์
- 2) มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์พอสมควร หรือมีแหล่งพืชอาหารสัตว์อย่างเพียงพอสำหรับเลี้ยงโค
- 3) มีความสนใจและมีความตั้งใจจริงที่เป็นฟาร์มผลิตสัตว์พันธุ์ดีของกรมปศุสัตว์
- 4) มีแปลงหญ้าอย่างเพียงพอ เพื่อจะได้มีการใช้ประโยชน์แบบหมุนเวียน หรือมีการพักแปลง ตัดแต่งต่อ ปลูกซ่อมใช้ทดให้กินสด หรือตัดเก็บไว้เป็นเสบียงสำรองในช่วงฤดูแล้ง
- 5) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องเลี้ยงดูและเอาใจใส่ ดูแลสัตว์เป็นอย่างดี
- 6) เกษตรกรต้องมีทุนเพียงพอสำหรับการเลี้ยงดูสัตว์ที่กรมปศุสัตว์จะจำหน่ายให้ และซื้อโคจากกรมปศุสัตว์ได้

จากนั้นจะพิจารณาแบ่งกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายออกเป็น 3 ระดับ ตามศักยภาพด้านต่างๆ ของเกษตรกร เช่นพันธุ์สัตว์ที่เลี้ยงมีพันธุ์กรรมดี มีความรู้และความเข้าใจหลักการปรับปรุงพันธุ์สัตว์อย่างถูกต้อง ระดับความเป็นมาตรฐานของฟาร์ม ขนาดของฟาร์ม มีระบบจัดเก็บบันทึกข้อมูลต่างๆ มีพันธุ์ประวัติที่เก็บอย่างต่อเนื่อง มีการเสริมอาหารขึ้น และมีเสบียงอาหารหายบอย่างเพียงพอกับความต้องการของสัตว์ เป็นต้น โดยแต่ละระดับจะได้รับพันธุ์สัตว์ที่มีพันธุ์กรรมดีเด่นแตกต่างกันตามเป้าหมายการผลิตของแต่ละฟาร์ม

ระดับยอดเยี่ยม เป็นฟาร์มปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อพันธุ์ดีในเครือข่ายของกรมปศุสัตว์ ซึ่งเกษตรกรต้องดำเนินการในลักษณะเดียวกับกรมปศุสัตว์ เช่น เก็บข้อมูลด้านต่างๆ ส่งกลับมายังกรมปศุสัตว์ โดยมีเครื่องชั่งน้ำหนัก มีโรงเรือนที่ได้มาตรฐาน มีการจดบันทึกน้ำหนักแรกเกิด น้ำหนักเมื่อหย่านม (ปรับที่อายุ 200 วัน) เป็นต้น

ระดับกลาง เป็นฟาร์มขยายพันธุ์เพื่อกระจายสัตว์พันธุ์ดีในเครือข่ายของกรมปศุสัตว์ ซึ่งเกษตรกรต้องเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ส่งกลับมายังกรมปศุสัตว์ มีการจัดการสัตว์ในรูปแบบเดียวกับกรมปศุสัตว์ทุกอย่าง แต่ไม่จำเป็นต้องมีเครื่องชั่งน้ำหนัก (ใช้สายเทปวัด) มีโรงเรือนที่มีสภาพดี เป็นต้น

ระดับฐาน เป็นฟาร์มโคเนื้อลูกผสม เพื่อผลิตโคขุน กรมปศุสัตว์จะจำหน่ายโคคัดออกให้หรือจำหน่ายโคเพื่อใช้คุมฝูงแม่โคของเกษตรกรเอง เกษตรกรเก็บข้อมูลเฉพาะจำนวนลูกเกิด

2. การเลี้ยงโคในประเทศไทย

การเลี้ยงโคของไทย แบ่งได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

2.1 การเลี้ยงโคเพื่อใช้แรงงานเป็นแบบที่ดำเนินกันทั่วไปในเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อช่วยในการทำไร่ทำนาโดยไม่ได้มุ่งเลี้ยงเป็นการค้า โดยการเลี้ยงเป็นไปตามเกิดไม่อาศัยวิชาการเข้าช่วยมากนักอาศัยธรรมชาติเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกการเลี้ยงโคลักษณะนี้ เรียกว่าการเลี้ยงแบบธรรมชาติ

2.2 การเลี้ยงแบบการค้าซึ่งยังทำกันเป็นส่วนน้อยในเมืองไทยการเลี้ยงแบบนี้อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยอย่างมากเพื่อมุ่งให้ได้กำไรมากที่สุดจากกิจการเลี้ยงโคจึงเรียกได้ว่าเป็นการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมโดยมุ่งให้ได้ผลผลิตเนื้อหรืออนมมากที่สุดต่อหนึ่งหน่วยของการลงทุน

การเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การดูแลจัดการ ได้แก่การจัดสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของโคให้อยู่ในสภาพที่ดีให้ผลผลิตสูงแต่ลงทุนต่ำการดูแลนี้ครอบคลุมถึงการจัดโรงเรือนการปรนนิบัติต่อสัตว์การควบคุมอุณหภูมิในโรงเรือนและความชื้นการดูแลรักษาความสะอาดเพื่อให้เหมาะสมแก่การขยายพันธุ์การเจริญเติบโตตลอดจนการให้ผลผลิตของโค

2. การให้อาหารผู้เลี้ยงควรจัดหาอาหารที่มีคุณภาพในราคาพอสมควรโดยมุ่งให้ได้
ผลิตผลและผลกำไรสูงขึ้นตลอดจนพิจารณาถึงวิธีการให้อาหารที่เหมาะสมเพียงพอและประหยัด

3. พันธุ์และการผสมพันธุ์ผู้เลี้ยงจะพิจารณาเลือกเลี้ยงพันธุ์ที่ให้ผลิตผลสูงแต่เลี้ยง
ง่ายตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนอกจากนั้นจะต้องเลือกใช้วิธีการผสมพันธุ์ที่เหมาะสมตาม
วัตถุประสงค์ของการผลิตว่าเป็นการผลิตพันธุ์เพื่อการผลิตเพื่อขุน หรือการผลิตโคนม และปรับปรุง
คุณภาพให้ดียิ่งขึ้น

4. การป้องกันรักษาโรคได้แก่การวางมาตรการอันเหมาะสมในการป้องกันโรคและ
ดูแลรักษาสุขภาพสัตว์เพื่อให้สัตว์สามารถให้ผลิตผลได้สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ระบบการเลี้ยงโคแบบอุตสาหกรรม จำแนกได้ดังนี้

1. การเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การเลี้ยงแบบทำไร่ปลูสดัวการด้อนเลี้ยงในทุ่งและการเลี้ยงขุน
ในคอก

2. การเลี้ยงโคนม ได้แก่การเลี้ยงแบบยืนโรง และการเลี้ยงแบบปล่อย

การเลี้ยงโคเนื้อแบบทำไร่ปลูสดัวใช้พื้นที่กว้างขวางมากและมีการลงทุนปรับปรุง
พื้นที่กันรั้วและปลูกสร้างแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์การเลี้ยงแบบนี้โดยทั่วไปเป็นการเลี้ยงเพื่อขายพันธุ์
โคคุณภาพดีราคาแพง มีการลงทุนสูง ใช้วิชาการมากใช้โรงเรือนและเครื่องมืออุปกรณ์ไรมากใน
เมืองไทยได้มีผู้ลงทุนทำไร่ปลูสดัวกันอยู่บ้างเช่น ไร่ปลูสดัวโชคชัยใกล้อำเภอปากช่องจังหวัด
นครราชสีมา

การด้อนเลี้ยงโคในทุ่งเป็นการเลี้ยงแบบไล่ด้อนสัตว์ไปกินหญ้าในทุ่งกว้างซึ่ง
ว่างเว้นจากการเพาะปลูกหรือทุ่งสาธารณะผู้เลี้ยงสัตว์อาจไม่มีพื้นที่เป็นขอบเขตของตนเองหรือ
จำกัดพื้นที่สำหรับการกักขังเมื่อคราวจำเป็นเท่านั้นการเลี้ยงแบบนี้ลงทุนเกี่ยวกับสถานที่เลี้ยงและ
อุปกรณ์น้อยมากโดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องมีโรงเรือนหรืออุปกรณ์มากนัก ใช้วิชาการน้อยผู้เลี้ยงไล่
ด้อนโคไปเลี้ยงโดยการเดินเท้าหรือขี่ม้าแบบคาวบอยอเมริกันตะวันตกวัตถุประสงค์ของการเลี้ยง
แบบนี้โดยทั่วไปเพื่อผลิตโคขาย ใช้งาน และเอาเนื้อผู้เลี้ยงโคแบบนี้มีอยู่ทั่วไปในเมืองไทยส่วนใหญ่
เป็นการเลี้ยงเป็นโคเป็นฝูง มีจำนวนตั้งแต่ 200-300 ตัว

การเลี้ยงโคแบบขุนในคอกเป็นการเลี้ยงโคเพื่อขุนให้อ้วนแล้วส่งตลาดโดยเฉพาะโค
จะถูกกักบริเวณโดย ได้รับอาหารที่มีพลังงานสูงช่วยให้อ้วนเร็วการเลี้ยงแบบนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ทุ่ง
หญ้าหรือพื้นที่กว้างขวางส่วนใหญ่กระทำกันแถบชานเมือง ในเมืองไทยไม่ค่อยมีการเลี้ยงแบบนี้
แต่ในอนาคตคาดว่าจะมีการเลี้ยงแบบนี้มากขึ้นเนื่องจากราคาเนื้อแพงขึ้นผู้บริโภคนิยมเนื้อ
คุณภาพสูงประกอบกับราคาอาหารขุนที่ไม่แพงมาก

3. การสร้างคอก

1. รังอาหารอาจทำด้วยไม้ ท่อคอนกรีต หรือใช้อย่างอื่นในกรณีที่เลี้ยงโคน้อยตัว ควรสร้างให้ได้ขนาด คือ กว้างประมาณ 80 เซนติเมตร ก้นรางสูงประมาณ 15 เซนติเมตร ของรางด้านในสูง 50 เซนติเมตร ขอบรางด้านนอกสูง 60 เซนติเมตร รังอาหารแคบเกินไป จะมีปัญหาเรื่องอาหารตกหล่นมาก ถ้าเตี้ยมากเกินไป โคต้องก้มมากอาจคุกเข่ากินอาหาร แต่ถ้าสูงเกินไปจะมีปัญหาสำหรับโคนขนาดเล็ก

2. อ่างน้ำควรวางอยู่ในจุดต่ำสุดของคอกหรือวางอยู่นอกคอกแล้วทำช่องให้โคไหลออกไปดื่มน้ำ อ่างซึ่งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 80 เซนติเมตร สูง 40 เซนติเมตร บรรจุน้ำได้ 200 ลิตร เพียงพอสำหรับเลี้ยงโคแม่พันธุ์พื้นเมือง ประมาณ 13-15 ตัว (โคพันธุ์กินน้ำวันละประมาณ 13-15 ลิตร ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและอาหารที่กิน ถ้าเลี้ยงโคไม่มาก ใช้อย่าง (รถยนต์) ก็ได้ผลดี

3. คอกลักษณะและขนาดของคอกโคขุนย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสถานที่และขนาดของกิจการดังนี้

3.1 สถานที่

1) ควรเป็นที่ดอน ระบายน้ำได้ดี หรืออาจจะต้องถมพื้นที่ให้สูงกว่าระดับปกติ เพื่อไม่ให้น้ำขังในฤดูฝน

2) ควรมีทางให้รถบรรทุกเข้าออกได้เพื่อความสะดวกในการนำโคเข้าขุนและส่งตลาด

3) ควรให้ความยาวของคอกอยู่ที่ตะวันออก-ตะวันตก

4) วางแผนให้สามารถขยายกิจการได้ในอนาคต

3.2 ขนาดของคอก

1) โรงเรือนอาจประกอบด้วยคอกขังเดี่ยวหลายๆ คอกตามจำนวนโคที่ต้องการขุน แต่ละคอกควรมีขนาด กว้าง 2 เมตร ยาว 4 เมตร

2) หากต้องการขุนแบบรวมหลายตัวในคอกเดียวกัน พื้นที่คอกไม่ควรน้อยกว่า 8 ตารางเมตร/ตัว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวควรมีหลังคาอยู่ประมาณ 1 ใน 3 ก็เพียงพอแล้ว ส่วนที่เหลือให้เป็นที่โล่งหรือมีร่มไม้ก็ยิ่งดี

3) ถ้าพื้นที่ต่อตัวน้อยเกินไป จะมีปัญหาเรื่องพื้นคอกและ แม้กระทั่งฤดูแล้งแต่ถ้ามากเกินไปก็ต้องเสียพื้นที่มากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการสร้างคอกมากขึ้น

4) ถ้าจะสร้างหลังคาคลุมพื้นที่คอกทั้งหมดก็ได้ มีข้อดีที่ไม่ทำให้พื้นคอกและในฤดูฝน แต่ก็มีข้อเสียหลายประการคือ สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุและโคอาจจะขาดวิตามินดีเพราะไม่มีโอกาสได้รับแสงแดดเลย

3.3 พื้นคอก

1) พื้นคอกโคขุนสามารถเทคอนกรีตทั้งหมดได้ก็เป็นการดี เพราะจะสามารถแก้ปัญหาเรื่องพื้นคอกเป็นโคลนในฤดูฝนได้ แต่ต้องการประหยัดก็อาจจะเทคอนกรีตเฉพาะพื้นคอกส่วนที่อยู่ใต้หลังคาก็ได้ หากพื้นคอกส่วนใต้หลังคาเป็นดินจะมีปัญหาเรื่องพื้นเป็นโคลน ไม่ว่าจะเป็นฤดูแล้งหรือฤดูฝน

2) พื้นคอนกรีตหนา 7 เซนติเมตร โดยไม่ต้องผูกเหล็ก สามารถรับน้ำหนักโคขุนได้ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ถ้าต้องการให้รถแทรกเตอร์ (รถไถ) เข้าไปในคอกได้ จำเป็นจะต้องเทคอนกรีตให้หนา 10 เซนติเมตร และผูกเหล็กหรือไม่รวกก็ได้

3) ผิวหน้าของพื้นคอนกรีต ควรทำให้หยาบโดยใช้ไม้กวาดมือเลื้อยครูดให้เป็นรอย และพื้นคอกควรมีความลาดเอียงจากด้านหน้าลงด้านหลังคอกประมาณ 2-4% หรือทำมุมประมาณ 15 องศา กับพื้นราบ เพื่อให้ น้ำล้างคอกและปัสสาวะไหลลงท้ายคอกได้ง่ายขึ้น ท้ายคอกควรมีร่องน้ำกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร พื้นรางลาดเอียงไปตามแนวที่ต้องการระบายน้ำออกไป เมื่อพื้นแนวคอกควรทำทางหรือร่องน้ำให้ไหลไปใช้ในแปลงหญ้าได้ด้วย

4) พื้นคอกส่วนใหญ่ที่เป็นคอนกรีตใต้หลังคา ควรจะปูด้วยวัสดุที่ซับความชื้นได้ดี ได้แก่ แกลบ ขี้กบ ขี้เลื่อย ฟาง หรือขี้วัวขี้ควาย เป็นต้น ข้อดีก็คือทำให้โคไม่ลื่น ไม่จำเป็นต้องทำความสะอาดคอกทุกวัน อีกทั้งมูลโคพร้อมวัสดุรองพื้นนี้นับว่าเป็นปุ๋ยหมักอย่างดีสำหรับแปลงหญ้า การเปลี่ยนวัสดุรองพื้นคอกควรทำ 1-2 ครั้งต่อเดือน ในฤดูฝนและประมาณ 3 เดือน ต่อครั้งในฤดูแล้ง แกลบ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถปูพื้นคอกได้ 10-12 ตารางเมตร (หนาประมาณ 7 เซนติเมตร) หรือแกลบ 1 กระสอบป่าน ใช้ปูพื้นได้ 2 ตารางเมตร พื้นคอกส่วนที่เป็นพื้นดินหรือส่วนที่อยู่นอกหลังคาไม่จำเป็นต้องมีวัสดุรองพื้น

5) ควรทำบ่อก้นแกลบไม่ให้ไหลจากส่วนใต้หลังคาคอนกรีตไปยังส่วนที่เป็นพื้นดิน

6) การปูวัสดุรองพื้นนี้อาจจะไม่จำเป็นเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ผู้เลี้ยงโคขุนบางรายนิยมการล้างทำความสะอาดพื้นคอกทุกวัน ซึ่งได้ผลดีเช่นเดียวกัน แต่สิ้นเปลืองแรงงานค่อนข้างมาก จากประสบการณ์สรุปว่าในฤดูแล้งควรใช้วิธีปูวัสดุรองพื้น ส่วนในฤดูฝนควรใช้วิธีทำความสะอาดคอกทุกวัน

7) มีผู้ทดลองใช้ซีเมนต์บดลือคเป็นพื้นคอกโคขุนแทนการเทคอนกรีต ปรากฏว่าไม่สามารถทนน้ำหนักโคได้ แต่ถ้าเป็นซีเมนต์บดลือคที่สั่งอัดพิเศษโดยใส่ส่วนผสมปูนซีเมนต์ลงไปมากกว่าปกติ จะสามารถปูเป็นพื้นคอกโคขุนได้

3.4 หลังคา

- 1) สามารถทำด้วยวัสดุต่างๆ กัน เช่น กระเบื้อง สังกะสี จาก หรือแฟก
- 2) ถ้าหลังคามุงด้วยสังกะสีควรให้ชายล่างหลังคาสูงจากพื้นดินประมาณ 250 เซนติเมตร มิฉะนั้นจะทำให้อากาศภายในคอกในฤดูร้อนร้อนมาก
- 3) ถ้าหลังคามุงจากหรือแฟก ชายล่างของหลังคาควรให้สูงจากพื้นดิน 250 เซนติเมตร เช่นกัน ถ้าต่ำกว่านั้น โคจะกัดกินหลังคาได้

3.5 เสาคอก

- 1) เสาคอกด้านหน้าควรอยู่ในแนวขอบรางอาหารด้านหลัง ไม่ควนเลขออกมาจากขอบรางทั้งด้านภายในรางและภายนอกทางด้านหลัง เพราะจะสะสมสิ่งสกปรก สามารถทำด้วยวัสดุต่างๆ กัน เช่น ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ ไม้สน เหล็ก เป๊ปป่น้ำ หรือคอนกรีต
- 2) เสาไม้ เสาเหล็กและเป๊ปป่น้ำ มักมีปัญหาเรื่องเสาคอดดินต้องแก้ไขโดยการหล่อคอนกรีตหุ้มโคนเสาสูงจากพื้นดินประมาณ 30 เซนติเมตร การหุ้มโคนเสามักจะเกิดปัญหาการแตกร้าวของคอนกรีต ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยใช้ท่อปล่องส้วมหรือท่อแอสลอนเป็นปลอกหุ้มภายนอกอีกชั้นหนึ่ง
- 3) เสาคอนกรีตเสริมเหล็ก มีความคงทนถาวรดีมาก แต่มีปัญหาในการกันคอก เพราะไม่สามารถตอกตะปูหรือเจาะรูนอตได้
- 4) เสาไม้สนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 นิ้ว มีอายุใช้งานเพียงประมาณ 1 ปี หรือผ่านเพียง 1 ฤดูฝนเท่านั้น โคนเสาระดับพื้นดินก็จะหักเสาไม้ไผ่ (ไม้ซอ) มีความคงทนกว่าไม้สนเล็กน้อย
- 5) การใช้เสาคอนกรีตฝังดิน และโผล่ขึ้นมาเหนือพื้นดินเล็กน้อย แต่ต่อด้วยเสาไม้นั้น มักจะเกิดปัญหาโคนเสาบริเวณรอยต่อหักเมื่อถูกแรงกระแทกของโค

3.6 รั้วคอก

- 1) สามารถทำด้วยวัสดุต่างกัน เช่น ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ ไม้สน เป๊ปป่น้ำ เป็นต้น
- 2) ไม้สน และไม้ไผ่ มีอายุใช้งานได้ประมาณ 1 ปีเศษ หรือผ่าน 1 ฤดูฝนเท่านั้น
- 3) รั้วคอกกรอบนอกควรกันอย่างน้อย 4 แนว แนวบนสุดสูงจากพื้นดินอย่างน้อย 150 เซนติเมตร ส่วนรั้วที่แบ่งคอกย่อยภายใน ควรกันอย่างน้อย 3 แนว
- 4) การกันรั้วคอกควรให้ไม้หรือเป๊ปป่น้ำที่ใช้กันอยู่ด้านในของเสาเพราะเมื่อถูกแรงกระแทกจากโค เสาจะได้ช่วยรับแรงไว้
- 5) ตาไม้หรือสิ่งแหลมคมในคอกต้องกำจัดออกให้หมด

3.7 มุ้งในบริเวณที่มียุ้ง หรือแมลงวันรบกวน มุ้งมีความจำเป็นมาก ข้อดีของมุ้งคือ

- 1) ป้องกันการรบกวนและดูแคลิออกจากแมลงต่างๆ
- 2) ป้องกันแมลงและผีเสื้อตอมตาอันเป็นสาเหตุให้เกิดตาอักเสบและพยาธิในตา
- 3) ลดการหกหล่นของอาหาร กล่าวคือ ถ้ามีแมลงมากโคจะแกว่งศีรษะเพื่อ

ไล่แมลงขณะกินอาหาร ทำให้อาหารหกหล่น

มุ้งที่ใช้เป็นมุ้งในล่อนสีฟ้าควรเป็นเบอร์ 16 หน้ากว้าง 2.5 เมตร ราคาผืนละ 350-400 บาท (ยาว 30 เมตร) จะใช้มุ้งตาถี่กว่านี้ (เบอร์ 20) ก็ได้ แต่ราคาแพงขึ้นและทำให้การระบายอากาศในคอกไม่ดีนัก การเย็บมุ้งให้เข้ากับรูปทรงของคอกสามารถเย็บด้วยมือหรือจ้างร้านก็เป็นการสะดวกในอัตราค่าแรงคิดเป็นผืน ผืนละประมาณ 40 บาท (สว่าง อังกูโร, ทวีชัย อวิรุทธพาณิชย์, 2555)

4. การจัดการด้านสุขภาพโค

โรค (Disease) คือ สภาพการเปลี่ยนแปลงที่ผิดปกติของร่างกายจนเป็นอันตราย ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะหรือเนื้อเยื่อเฉพาะแห่งหรือระบบการทำงานต่างๆ ของร่างกายก็ตาม องค์ประกอบสำคัญของสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคแบ่งออกเป็น 3 ประการคือ 1) จากสภาพแวดล้อม (Environment Cause) 2) จากสภาพตัวของสัตว์ (Animal Cause) 3) จากสาเหตุสำคัญของโรค

โรคโคที่พบมากซึ่งผู้เลี้ยงควรจะต้องดูแลรักษาหรือป้องกัน เช่น

1. โรคท้องร่วง (Calf Diarrhea) ลูกโคจะมีอาการอ่อนเพลีย ซึม น้ำหนักลด ท้องเสีย เกิดสภาพขาดน้ำ ระดับน้ำตาลกลูโคส (Glucose) ในเลือดต่ำ ไม่กินอาหาร ซึม และตายในที่สุดจากระบบการทำงานของหัวใจผิดปกติ ป้องกันโดย รักษาความสะอาดของคอกตลอดและตัวแม่โค โดยเฉพาะบริเวณเต้านม และเมื่อลูกโคเกิดให้ลูกโคได้รับนมแม่เหลือง (Colostrum) ภายใน 4 ชั่วโมง หลังคลอด ให้กินวันละ 2 – 3 กิโลกรัม หรืออย่างน้อย 5 % ของน้ำหนักตัว

2. โรคปอดบวม (Calf Pneumonia) ลูกโคจะหายใจขัด หายใจด้วยปาก โอ และจะไอบ่อยขึ้นเมื่อออกแรง ซึม เบื่ออาหาร จมูกแห้ง น้ำมูกไหล ซึ่งจะขึ้นเป็นหนองในเวลาต่อมา ขนหยาบแข็งลูกตาจมูก คอขาวจากลูกโคป่วยออกจากฝูง เพื่อป้องกันไม่ให้ติดตัวอื่น จัดให้อยู่ในที่ที่สะอาดอบอุ่น แห้ง มีอากาศถ่ายเทสะดวก ให้น้ำและอาหารที่สะอาด เช่น รำ หรือปลายข้าว ใ้ยาปฏิชีวนะ หรือซัลฟานาไมด์ และให้ยาอื่นรักษาตามอาการ

3. โรคสะดืออักเสบ (Navel Ill) เกิดขึ้นจากการติดเชื้อของสายสะดือในลูกโคหลังคลอดโดยทั่วไป อาการขึ้นอยู่กับการลุกลามของเชื้อจากสายสะดือจะยังอวัยวะส่วนใด ปกติหากพบการอักเสบหรือเป็นฝีที่สายสะดือ หากมีการลุกลามอาจจะเกิดโรคขึ้นที่ตับ หรือที่กระเพาะปัสสาวะ หรือหากแพร่กระจายไปยังบริเวณข้อต่อ (Joint) ต่างๆ จะทำให้ข้ออักเสบบวม หากมีการแพร่กระจาย

เข้าสู่กระแสเลือด จะมีอาการทางประสาทจาก สมองอักเสบ (Encephalitis) หรือปอดบวม (Pneumonia) หรือจากการท้องร่วงป้องกันโดยทำความสะอาด และใช้ยาฆ่าเชื้อโรคที่บริเวณคอกคอดอกให้แห้ง สะอาด เมื่อลูกโคคลอดใหม่ต้องรีบเช็ดตัวให้แห้ง จุ่มสายสะดือด้วยทิงเจอร์ (Tincture) ให้ยาป้องกัน แมลงวันและรักษาแผล เช่น เนกาซันท์ (Negasunt) การเจาะรักษาแผลฝี และให้ยาปฏิชีวนะต่างๆ ร่วมกับยาที่รักษาตามอาการ

4. โรคท้องอืด (Bloat) เกิดขึ้นจากโคกินพืชตระกูลถั่ว หรือหญ้าอ่อนมากเกินไป เกิดการสะสมของก๊าซในกระเพาะอาหารส่วนที่ 1 และ 2 จนบริเวณผนังช่องท้องขยายใหญ่ในเวลาอันรวดเร็ว มีผลให้สัตว์ตายได้จากผลกระทบต่อบริเวณหัวใจ หรือระบบหมุนเวียนโลหิต โคจะมีช่องท้องใหญ่โตโดยเฉพาะบริเวณข้างซ้าย โคกระวนกระวายลุกนอนสลับกันไปเรื่อยๆ หายใจขัด อ้าปากหายใจ ซ้ำพรและการเต้นของหัวใจเร็ว น้ำลายไหลยืด ลิ้นจุกปาก ทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นในเวลาอันรวดเร็วและสัตว์จะตายในทันที

5. โรคพาราทูเบอร์คิวโลซิส (Paratuberculosis หรือ Johne' Disease) สัตว์จะติดโรคนี้ได้ทุกอายุ แต่มักแสดงอาการเมื่ออายุ 3 – 5 ปี หรืออาจไม่แสดงอาการเลยก็ได้ อาการจะพบท้องเสียเรื้อรัง ขนหยาบ น้ำหนักลด ชูบผอม เกิดโรคเต้านมอักเสบได้ง่าย สุขภาพอ่อนแอ เนื่องจากผนังลำไส้หนาถึง 3 – 4 เท่า จากปกติจนลดการดูดซึมโปรตีน สารอาหารต่างๆ จากลำไส้และมีการรั่วไหลของโปรตีน สารอาหารต่างๆ จากลำไส้ส่วนปลาย (Jejunum) กลับสู่ลำไส้และขับทิ้งออกทางอุจจาระ สัตว์ป่วยจะกินอาหารปกติแต่จะกระหายน้ำมาก ในระยะท้ายๆ จะแสดงอาการขาดน้ำรุนแรง ชูบผอม ไม่กินอาหารและตายในที่สุด ในระยะเวลาของการป่วยจนถึงตายอาจ 3 – 6 เดือน หรือมากกว่านั้น อัตราการตายจะประมาณ 10 % อนึ่งมีรายงานว่าฝูงโคที่ตรวจพบโรคนี้จะมีอัตราการผสมติดต่ำลงด้วย

6. โรคคอบวม (Hemorrhagic Septicemia) เป็นโรคระบาดที่ร้ายแรง เกิดจากเชื้อแบคทีเรียพาสเจอร์ลล่า มัลโตซิเดา (Pasteurella Multocida) ที่พบปกติอยู่ในเยื่อบุทางเดินระบบหายใจของสัตว์โดยทั่วไป ความรุนแรงขึ้นอยู่กับความเครียดจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเคลื่อนย้ายสัตว์ สภาพดินฟ้าอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลง

โคที่เป็นโรคนอนหรือยืนแยกตัวออกจากฝูง ซึม เมื่ออาหาร หายใจถี่ ไอ มีไข้สูง (100 – 107 องศาฟาเรนไฮต์) มีน้ำมูกไหลซึมต่อมจะขึ้นมีหนองปน หายใจลำบากขึ้น มีอาการบวมร้อนเจ็บบริเวณคอ หรืออาจลามไปจนถึงบริเวณใต้คาง ช่วงไหล่ของขาหน้า ลิ้นบวม มีน้ำมูกน้ำตาไหล ลิ้นห้อยจากปาก อาจพบอาการของอุจจาระร่วงร่วมด้วย ต่อมาจะตายเนื่องจากหายใจไม่สะดวก กินเวลาประมาณ 6 – 48 ชั่วโมง ในบางรายอาจพบอาการลุกลามของเชื้อเข้าในทรวงอกร่วม

ด้วยจะแสดงอาการของปอดอักเสบ หายใจหอบร่วมด้วย เมื่อพบโคที่เป็นโรคต้องรีบแจ้งสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์ทันที ป้องกันได้โดยฉีดวัคซีน

7. โรค布鲁เซลโลซิส (Brucellosis) เป็นโรคระบาด คนก็สามารถติดโรคได้ ในโคจะเกิดเชื้อ布鲁เซลลา อะบอร์ตัส (Brucella abortus) โรคนี้อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าโรคแท้งติดต่อ ลักษณะเฉพาะของโรคนี้คือ การอักเสบของระบบสืบพันธุ์และเยื่อหุ้มตัวของลูกสัตว์ การแท้งลูก และเป็นหมัน โรคนี้ติดต่อกันโดยการกินน้ำและอาหารที่มีเชื้อโรคนี้นะปนอยู่ การเลียสิ่งของที่ขับออกจากช่องคลอดของตัวเมียที่เป็นโรค การผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ เชื้อเข้าทางบาดแผลที่ผิวหนัง ทางนัยน์ตาขณะที่แม่โคเป็นโรคกัดแกว่งหาง และโดยการผสมเทียมที่ใช้น้ำเชื้อจากพ่อโคที่เป็นโรคในโคเพศเมีย พบทั้งอาการแท้งโดยมากในระยะ 3 เดือนสุดท้ายของการตั้งท้อง มีรกค้าง เต้านมอักเสบให้ลูกอ่อนแอ มีน้ำเมือกปนหนองไหลออกจากช่องคลอด อัตราการผสมติดต่ำ หรือผสมไม่ติดในโคเพศผู้ ลูกอั้นทะอักเสบ ขยายใหญ่กว่าเดิม 1-2 เท่า ท่อน้ำเชื้อและถุงเก็บน้ำเชื้ออักเสบ ข้องอักเสบ พ่อโคไม่ยอมขึ้นผสมพันธุ์กับตัวเมีย

การป้องกันโรคทำได้โดยการเจาะตรวจเลือดทุกปี แล้วกำจัดโคที่เป็นโรคออกไป ในคอกสัตว์ที่เป็นโรคให้รายมาเชื้อโรคทิ้งไว้ 1 เดือน ก่อนจะนำสัตว์ใหม่เข้าคอก กำจัดลูกที่แท้งรก น้ำคร่ำ อูจระะ ปัสสาวะ ของสัตว์ที่เป็นโรคโดยเผาหรือฝัง แล้วทำความสะอาดพื้นที่นั้นด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ ไม่นำโคที่เป็นโรคนี้เข้ามาในฝูง และควรฉีดวัคซีนป้องกันให้ลูกโคเพศเมียอายุ 3-8 เดือน

8. โรคแอนแทรกซ์ (Anthrax) เป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงเกิดจากเชื้อบาซิลลัส แอนทราซิส (Bacillus Anthracis) ซึ่งมีคุณสมบัติในการสร้างสปอร์ได้เมื่อสัมผัสกับอากาศ มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมและสามารถอยู่ในดินได้มากกว่า 1 ปี จึงพบการระบาดของโรคนี้ซ้ำๆ ในพื้นที่ที่เกิดโรคนี้เสมอ โรคนี้ติดต่อกจากการกินน้ำหรืออาหารที่มีเชื้อโรคปนอยู่ แผลงดูดเลือดต่างๆ เป็นพาหะ สัตว์กินเนื้อหรือนกบางชนิดที่นำพาซากสัตว์ตายจากโรคระบาดนี้ การหายใจเอาสปอร์ของโรคนี้เข้าสู่ร่างกาย หรือเข้าทางผิวหนังที่เป็นแผล และเมื่อน้ำท่วมที่จะพัดพาสปอร์ของเชื้อโรคนี้ไปในที่ไกลๆ โคเป็นโรคอาจตายโดยเฉียบพลัน โดยแสดงอาการให้เห็น แต่โดยมากมักจะล้มและชัก กล้ามเนื้อของร่างกายสั่น กระตุก เกี้ยวพัน หายขัด จะมีโลหิตซึ่งไม่แข็งตัวสีดำไหลออกมาตามช่องเปิดต่างๆ ซากจะอืดอย่างรวดเร็วแต่จะไม่แข็งตัว โคบางตัวอาจจะแสดงอาการไข้สูงซึมกล้ามเนื้อเกร็ง หัวและหูตก หายใจถี่ ระยะแรกจะมีท้องผูก ต่อมาจะท้องร่วงและมีเลือดปน ประมาณ 1-2 วัน โคจะตาย

ฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้ปีละครั้ง โคที่ตายจากโรคนี้ ห้ามชำแหละซาก ต้องเผาหรือฝังหลุม และบริเวณรอบๆ และให้หากิ่งไม้หรือก้อนหินทับปากหลุม ป้องกันการขุดคุ้ยของสัตว์อื่น

9. โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and mount Disease) เป็นโรคระบาดเกิดจากเชื้อไวรัสที่พบมีอยู่ 7 ชนิด ในประเทศไทยที่พบบ่อยมี 3 ชนิดคือ A, O, และ Asia I โดยทั่วไปลักษณะของโรคแต่ละชนิดจะคล้ายกัน แต่จะไม่มีผลคุ้มกันโรคระหว่างชนิดอื่น ทั้งนี้ในสัตว์ที่หายจากโรคนี้จะมีภูมิคุ้มกันโรคได้ประมาณ 2 ปีโรคติดต่อได้โดยการสัมผัสโดยตรง ระหว่างสัตว์ดีและสัตว์ป่วย โดยการกินน้ำ หรืออาหารที่ปนเปื้อนเชื้อ ติดต่อกับพาหะอื่น เช่น คน นก สุนัข เป็นต้น และจากโคที่หายป่วยจะเป็นพาหะในการกระจายโรค

โคจะเป็นไข้ เบื่ออาหาร หดเคี้ยวเอื้อง น้ำลายฟูมปาก พบตุ่มใส ๆ ขนาดประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร ที่อนุช่องปาก ลิ้น ริมฝีปาก เหงือกและเพดานปาก จะแตกออกในเวลา 24 ชั่วโมง เป็นแผลเจ็บปวดมาก หากไม่มีการติดเชื้อแบคทีเรีย แผลจะหายในเวลาประมาณ 7 วัน ตุ่มเหล่านี้จะเกิดที่ไรกีบและ กีบเท้า หลังจากเกิดที่ปากแล้ว 2 – 5 วัน ทำให้เดินลำบาก และเจ็บ มักจะพบการติดเชื้อแบคทีเรียทำให้แผลลุกลามจนทั่วกีบ หลุดได้ อาจพบเม็ดตุ่มเหล่านี้ที่บริเวณเด้านมและหัวนม ซึ่งอาจจะเกิดลุกลามเกิดเป็นเต้านมอักเสบได้ โดยปกติหากไม่มีการติดเชื้อแทรกซ้อน อาการต่างๆ จะดีขึ้น และสัตว์จะหายป่วยในเวลา 2 – 3 สัปดาห์ หลังเริ่มต้นแสดงอาการ

ป้องกันและรักษาโดยแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง ใช้อยาฆ่าเชื้อราดบริเวณคอก เครื่องใช้ต่างๆ ควรพักคอกนานประมาณ 6 เดือน ให้อาหารยาบาดแผล ควรให้อาหารที่สะอาดและนุ่มนวลไปด้วยสัตว์มักจะตายเนื่องจากสภาวะการขาดอาหาร จึงควรจัดอาหารหรือหญ้าอ่อนที่ง่ายขึ้น หรือไม่ระคายเคืองต่อบาดแผลที่ปาก หากจำเป็นอาจให้สารละลายกลูโคสเข้าเส้นเลือดในสัตว์ที่มีบาดแผลที่กีบเท้า ควรจัดคอกที่แห้งสะอาด และให้อาหารยาบาดแผลหรือจุ่มเท้าในสารละลายยูนีซี (ยอชชาย ทองไทยนันท์, 2547)

10. พยาธิ (Parasite Class) พยาธิภายนอกของโคมีหลายชนิดที่สำคัญ ได้แก่ ขี้เรื้อน เห็บ เหา ไร เหลือบ ยุง รื่น และแมลงวัน พยาธิภายนอกพวกนี้ นอกจากจะดูดเลือดและสร้างความเครียดให้แก่สัตว์แล้ว ยังเป็นพาหะนำโรคหลายชนิดด้วยสัตว์ที่เป็นขี้เรื้อน หรือเหาจะแสดงอาการคัน อยู่ไม่สุขทำให้หมอมลง ผิวหนังหยาบ ลอก หรือแตก ขนร่วง เริ่มต้นที่ร่างเหา และขี้เรื้อน ควรรักษาโดยให้ยาติดต่อกัน 3 ครั้ง แต่ละครั้งห่างกัน 1 สัปดาห์ ส่วนเห็บควรให้ยา 2 ครั้ง ห่างกันครั้งละ 2 สัปดาห์ หลังจากนั้นให้สังเกต ถ้าพบเห็บปริมาณมาก ควรเริ่มให้ยาอีก ถ้าต้องการควบคุมเห็บ เหา และขี้เรื้อนให้ได้โดยเด็ดขาด ควรให้ยากับสัตว์ทุกตัว พร้อมทั้งพ่นยาบริเวณคอกด้วย

5. มาตรการป้องกันโรคโดยการจัดการสุขาภิบาล

1. ความรู้เรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรคและวัคซีน

การสร้างภูมิคุ้มกันโรคเป็นธรรมชาติของร่างกาย การฟื้นจากการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นแสดงออกถึงธรรมชาติของร่างกายที่สามารถต่อสู้จนเอาชนะเชื้อโรคที่ถูกล้ำเข้าไปได้ กระบวนการ

หนึ่งที่ร่างกายสามารถต่อสู้จนเอาชนะเชื้อโรคที่ลุกล้ำเข้าไปได้ กระบวนการหนึ่งที่ร่างกายใช้ต่อสู้กับเชื้อโรค คือการสร้างภูมิคุ้มกัน กระบวนการนี้เริ่มต้นที่ร่างกายเรียนรู้ จดจำ ลักษณะของเชื้อโรคที่รุกรานเข้ามา เมื่อเรียนรู้แล้ว ร่างกายจะสร้างสารที่เรียกว่า “ภูมิคุ้มกัน” ขึ้นมาในเลือด สารนี้มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโต การแพร่พันธุ์ของเชื้อโรค และสามารถกำจัดทำลายเชื้อโรคออกไปได้

วัคซีนกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันโรค อาศัยธรรมชาติของร่างกายซึ่งสร้างภูมิคุ้มกันเชื้อโรคขึ้นได้ มนุษย์จึงสามารถใช้ “การทำวัคซีน” เป็นเครื่องมือในการควบคุมและป้องกันโรคระบาดร้ายแรงในมนุษย์ และในปศุสัตว์ ทั้งนี้วัคซีนก็คือเชื้อที่ขจัดพิษออกแล้ว และนำเอาไปฉีดให้แก่ร่างกาย เพื่อกระตุ้นให้ร่างกายเรียนรู้ จดจำ และสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาต่อสู้กับเชื้อโรคจริงๆ ที่มีระบาดร้ายแรงบริเวณนั้น

การทำวัคซีนให้ได้ผล มีสิ่งที่ควรรู้ ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ 1) ต้องฉีดวัคซีนที่เหมาะสมให้สัตว์ตามกำหนดเวลาเป็นประจำ เพื่อให้สัตว์มีภูมิคุ้มกันในระดับที่สูงอยู่เสมอ ทั้งนี้สัตว์จะใช้เวลาราวสัปดาห์หลังได้รับวัคซีน เพื่อจะสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นได้เต็มที่ 22) ต้องรู้วิธีการรักษาและวิธีการใช้วัคซีน แต่ละชนิดเป็นอย่างดี 3) การฉีดวัคซีนไม่ทั่วถึง ก็จะทำให้การป้องกันโรคไม่ได้ผล จึงต้องพยายามฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ทุกตัวในหมู่บ้าน ปกติประมาณ 70-80% ของสัตว์ที่ได้รับวัคซีนจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งปริมาณสัตว์ได้รับวัคซีนมาก ระดับภูมิคุ้มกันโรคในฝูงสัตว์ก็ยิ่งสูง โอกาสที่โรคจะเข้าไประบาดได้จึงมีน้อย

2. การดูแลความสะอาดโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน

การประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ EM ในการเลี้ยงโคพื้นเมือง

EM (Effective Microorganisms) คือจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ทำหน้าที่ในการไปกินจุลินทรีย์วัตถุ แล้วคายอาหารและพลังงานออกมา ลักษณะโดยทั่วไปของ EM

1. จุลินทรีย์ EM เป็นของเหลวสีน้ำตาล กลิ่นหอมอมเปรี้ยว หนววน เกิดจากการ)ทำงานของกลุ่มจุลินทรีย์ต่างๆ ใน EM
2. เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่มีชีวิต และไม่สามารถใช้ร่วมกับสารเคมียาปฏิชีวนะและยาฆ่าเชื้อได้
3. จุลินทรีย์ EM ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต เช่น คน สัตว์ พืชและแมลงที่เป็นประโยชน์
4. ช่วยปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม
5. เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ทุกคนสามารถนำไปเพาะขยาย เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

6. วิธีป้องกันโรคระบาด

การป้องกันการระบาดของโรค อาจทำได้โดยการจัดการและสุขาภิบาล ซึ่งรวมถึงการระวังให้สัตว์ปกติห่างจากตัวที่เป็นโรค น้ำดื่ม อาหาร และอุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์ต้องปราศจากเชื้อและดูแลให้สัตว์ถูกแมลงรบกวนน้อยที่สุด ตลอดจนการป้องกันการติดเชื้อจากพาหะหรือสื่อทุกชนิด อีกวิธีการหนึ่งก็คือป้องกันโดยการฉีดวัคซีนตามกำหนด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันสัตว์จากโรคระบาด

การป้องกันโรคเกิดขึ้นหรือแพร่กระจาย ด้วยมาตรการทางการจัดการและการสุขาภิบาลทำได้ ดังนี้

1. ก่อนนำสัตว์ใหม่เข้าฝูง ต้องแน่ใจว่าสัตว์นั้นไม่มีโรคติดต่อ โรคบางชนิดด้วยตาไม่รู้ จำเป็นต้องให้สัตวแพทย์ตรวจเสียก่อน เช่น โรคแท้งติดต่อ วัณโรค

2. ระวังการเข้าออกของสัตว์ คน และยานพาหนะผ่านเขตที่มีโรคระบาด เพราะอาจติดเอาเชื้อมาแพร่ได้

3. เมื่อพบว่าสัตว์ป่วย

3.1 หากสงสัยเป็นโรคติดต่อให้แยกออกจากฝูงจนกว่าจะรักษาหาย สิ่งขับถ่ายจากสัตว์ต้องกำจัดโดยเผาล้าง และใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในโรงเรือน คอก อุปกรณ์ รวมถึงทุ่งหญ้า

3.2 เมื่อสัตว์ป่วยในเวลาไล่เลี่ยกันหลายตัว ต้องรายงานให้สัตวแพทย์ตรวจและชันสูตร โรคทันที การรายงานควรบอกอายุ เพศ อาการ เวลาที่เริ่มป่วย จำนวนป่วย จำนวนตาย และจำนวนสัตว์ที่มีในหมู่บ้าน

3.3 ไม่ควรใช้ผู้ดูแลสัตว์ป่วยไปดูแลสัตว์ที่ไม่ป่วย เพราะเชื้อโรคอาจติดไปกับคนเลี้ยง เสื้อผ้า มือ เท้า หรือเครื่องใช้อื่นๆ ไปสู่สัตว์ฝูงที่ปกติได้

3.4 ไม่บริโภคน้ำที่ป่วยตาย เพราะอาจเป็นโรคติดคน เมื่อมีสัตว์ตาย หากมีอาการคลุมเครือ ให้รายงานสัตวแพทย์มาชันสูตรซากทันที ถ้าไม่มีการตรวจให้ทำลายซากพร้อมกับสิ่งขับถ่าย โดยเผาหรือฝังลึกๆ กลบชั้นแรกด้วยปูนขาว เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค

3.5 เพื่อป้องกันอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของผู้เลี้ยง ควรศึกษาและป้องกันโรคสัตว์ที่ติดต่อกันได้ เช่น โรคพิษสุนัขบ้า วัณโรค (ปิยะศักดิ์ สุวรรณ, สุมาต สุวรรณมาโจ, 2545)

การศึกษาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ผู้วิจัยได้เลือกการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเลี้ยงโคเป็นแนวทางในการศึกษา วิธีการศึกษาที่ใช้ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อในระยะต่างๆ การให้น้ำและอาหารในการเลี้ยงโค การให้แร่ธาตุเพื่อความสมบูรณ์ของโค ลักษณะของการเลี้ยงโคเพื่อการค้าในประเทศไทย ตลอดจนการจัดการฟาร์มที่ถูกสุขอนามัย การสร้างคอก การจัดการด้านสุขภาพโค การดูแลรักษาป้องกันโรคระบาดของโค สาเหตุที่ต้องนำรูปแบบการเลี้ยงโคดังกล่าวมาเป็นแนวทาง

ในการศึกษาเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาวของกลุ่มผู้เลี้ยงโคโดยตรง

นโยบายด้านการค้า สภาพการค้าและความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

1. นโยบายด้านการค้าของGMSและอาเซียน

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregional Economic Cooperation : GMS-EC) ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) โดยให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเพื่อศึกษาการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงหรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา จีนตอนใต้ พม่า ลาว เวียดนาม และไทย มาตั้งแต่ปี 2535 (Krongkaew, 2004) โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ระยะ (สำนักเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2546)

การศึกษาระยะที่ 1 เป็นการกำหนดขอบเขตโครงการแต่ละสาขาความร่วมมือที่มีโอกาสในการพัฒนา แล้วเสร็จเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2536 ประกอบด้วยสาขาต่างๆ 8 สาขา ได้แก่ (1) สาขาการอำนวยความสะดวกทางการค้า (2) สาขาคมนาคมขนส่ง (3) สาขาการลงทุน (4) สาขาการสื่อสารโทรคมนาคม (5) สาขาพลังงาน (6) สาขาการท่องเที่ยว (7) สาขาสิ่งแวดล้อม และ (8) สาขาการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

การศึกษาระยะที่ 2 เมื่อปี 2538 ได้กำหนดแผนการดำเนินงาน และจัดลำดับความสำคัญของโครงการความร่วมมือ

การศึกษาระยะที่ 3 เป็นการจัดทำวิสัยทัศน์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง การแปรแผนไปสู่การปฏิบัติ และดำเนินการตามโครงการที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ส่งเสริมการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เกษตร บริการเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น
2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยี และการศึกษาระหว่างกัน
3. ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพิ่มขีดความสามารถและ โอกาสการแข่งขันในเวทีการค้าโลกพื้นที่โครงการประกอบด้วย 6 ประเทศ โดยพื้นที่ของโครงการของไทย ประกอบด้วย

4.1 ภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่านและตาก

4.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ นครพนม เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และมุกดาหาร

4.3 ภาคตะวันออก 2 จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี และสระแก้ว

เมื่อปลายเดือนมิถุนายน 2544 การประชุมได้มีการกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ และเน้นผลในทางปฏิบัติโดยเร็ว ดังนี้

1. จัดตั้งหน่วยงานภายในประเทศ เพื่อหารือและประสานงานระหว่างภาครัฐบาลกับ เอกชน เพื่อให้การค้าเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

2. ศึกษาถูกระเบียบ ขั้นตอนต่างๆ เกี่ยวกับพิธีการศุลกากรในการตรวจปล่อยสินค้า ณ จุดชายแดนที่เป็นอุปสรรคต่อการค้า ระยะเวลาและต้นทุนที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนย้ายสินค้าและ จัดสัมมนาเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป

กิจกรรมที่ 1 และ 2 นี้ ESCAP ให้การสนับสนุน ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่แล้วใน ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยการให้ความช่วยเหลือในลักษณะของการฝึกอบรม และ จัดทำเอกสารเผยแพร่แก่ผู้สนใจ รวมถึงการจัดประชุมสัมมนาในลักษณะของ workshop

3. ดำเนินโครงการนำร่องซึ่งประกอบด้วยมาตรการและการดำเนินงานต่างๆ ในการ อำนวยความสะดวกทางการค้าในแนวเขตพื้นที่เศรษฐกิจ East-West Corridor ที่เชื่อมโยงสหภาพ พม่า ไทย สปป.ลาว เวียดนาม เพื่อให้กิจกรรมทางการค้าเกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน และผสมผสานกับกิจกรรมด้านการลงทุน และการท่องเที่ยว

4. ความร่วมมือด้านศุลกากร ซึ่งในการประชุมครั้งแรกของ Customs Subgroup ระหว่าง การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและรัฐมนตรีครั้งที่ 9 ที่ประชุมเห็นชอบประเด็นต่างๆ ได้แก่ การตรวจปล่อยสินค้าจุดเดียว การปรับประสานการบริหารงาน ขั้นตอน และพิธีการศุลกากรให้เป็น แบบเดียวกันและง่ายขึ้น และแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบด้านศุลกากรระหว่างกัน

สำหรับกิจกรรมที่ 3 และ 4 ได้รับความช่วยเหลือจาก ADB ซึ่ง ADB ได้เป็นเจ้าภาพ ร่วมกับกรมศุลกากรของไทยในการจัดประชุม Customs Subgroup ระหว่างวันที่ 22-23 พฤษภาคม 2544 ณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งที่ประชุมได้จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม 3 เรื่องที่ จะต้องดำเนินการคือ

1) Single stop inspection and Single window inspection มีวัตถุประสงค์เพื่อความ สอดคล้องและอำนวยความสะดวกด้านศุลกากร ณ จุดชายแดนร่วมของประเทศสมาชิก ซึ่งจะช่วย เพิ่มปริมาณกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยในขั้นแรกที่ประชุมเห็นว่า ควร

เริ่มจาก Single stop inspection ก่อน เนื่องจากมีความซับซ้อนน้อยกว่า Single window inspection ในเรื่องนี้ที่ประชุมคณะทำงานสาขา ครั้งที่ 2 ได้เห็นชอบให้มีการดำเนินโครงการนำร่องทางด้านศุลกากร Single stop inspection โดยในเบื้องต้นให้เริ่มดำเนินการที่ด้านศุลกากรมุกดาหาร (ไทย) กับด่านสะพานนะเขต (สปป.ลาว) และด้านศุลกากรอรัญประเทศ (ไทย) กับปอยเปต (กัมพูชา) ก่อน ผลของโครงการนำร่องดังกล่าวนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้าของไทย ณ บริเวณด่านชายแดนให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการส่งเสริมปริมาณการค้าระหว่างประเทศ สมาชิกให้ขยายตัวสูงขึ้น และหากการดำเนินโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็จะได้ขยายการดำเนินการไปยังด้านศุลกากรชายแดนอื่นๆต่อไป

2) ความโปร่งใสในการปฏิบัติงานด้านศุลกากร โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการค้าระหว่างกัน ทั้งด้านกฎระเบียบ สถิติการค้า และอัตราภาษีศุลกากร โดยจัดทำเป็นภาษาอังกฤษ และเผยแพร่ให้แก่ภาคเอกชนรับทราบ รวมถึงการปรับระเบียบพิธีศุลกากรให้เป็นแบบเดียวกันและง่ายขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน

3) การปฏิบัติตามอนุสัญญาเกียวโต โดยมุ่งเน้นพัฒนาและสนับสนุนกลไกในการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ตามที่ได้มีการทบทวนใน Kyoto Convention 2000 ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาและบริหารงานด้านศุลกากรแนวใหม่ ที่เน้นการลดเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบสินค้าโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย

การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร โดยรวบรวมข้อมูล ระเบียบปฏิบัติทางการค้า ระบบเอกสาร การตรวจปล่อยสินค้า ณ จุดชายแดน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการ โดยที่ประชุมได้เห็นชอบกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางค้า และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนระหว่างประเทศสมาชิก GMS เพราะจะช่วยให้การวางแผน และกำหนดนโยบายทางการค้าของประเทศสมาชิกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยพัฒนาระบบข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น การขยายความตกลงทางการค้าทวิภาคีที่มีอยู่แล้วเป็นความตกลงทางการค้าในระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้การค้าระหว่างกันดำเนินไปได้โดยเร็ว

ความร่วมมือด้านสินค้าเกษตร เพื่อพิจารณาประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการตรวจสอบด้านสุขอนามัยพืช สัตว์และสินค้าประมง การควบคุมคุณภาพสินค้าเกษตร ศึกษาวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพ เพิ่มผลผลิต และขยายการค้าสินค้าเกษตรระหว่างกัน ซึ่งในที่ประชุม ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรของไทย ได้เสนอแนวทางการร่วมมือด้านสินค้าเกษตรระหว่างกัน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การร่วมกันวิจัยเกี่ยวกับ Pre and Post Harvest

Technology 2) การร่วมกันพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ 3) มาตรฐานของระบบการตรวจสอบการควบคุมคุณภาพ และ SPS

การจัดตั้งกลไกการยุติข้อพิพาท เพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการค้าที่เกิดขึ้น และการสร้างระบบการชำระเงิน โดยพิจารณาสกุลเงินที่ใช้ในการค้า เอกสารประกอบการชำระเงิน และประเด็นอื่นๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่นักธุรกิจที่จะเข้าไปทำธุรกิจ

การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงตามแนวเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ เส้นทางถนนเมะละเหม็ง(พม่า)-แม่สอด-มุกดาหาร(ไทย) -สะหวันนะเขต(ลาว)-ดานัง (เวียดนาม) โดยมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงจากมุกดาหารไปยังแขวงสะหวันนะเขต บนเส้นทางหมายเลข 9 ต่อไปยังดานัง ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในการออกแบบและให้เงินกู้ เส้นทางถนนกรุงเทพฯ-พนมเปญ-โฮจิมินห์ซิตี้-วังเตา และเส้นทางถนนเชื่อมโยงไทย-ลาว-เวียดนาม ในเส้นทางเชื่อมโยงคุนหมิง-ฮานอย-ไฮฟอง และการพัฒนาต่อเนื่องจากความตกลงการค้าเสรีอาเซียน 4 ฝ่าย (ไทย-พม่า-ลาว-จีน) ตลอดจนการพิจารณารูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางการเงินร่วมกันระหว่างไทย จีน และ ADB แก่สปป.ลาว เพื่อพัฒนาปรับปรุงเส้นทางถนนสาย R3 (เชียงราย-คุนหมิง ผ่าน สปป.ลาว)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมของประเทศไทย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของ สปป.ลาว และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมของประเทศเวียดนาม ได้ร่วมลงนามในความตกลงแก้ไขด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างไทย-สปป.ลาว-เวียดนาม จากนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของประเทศกัมพูชา ได้ลงนามใน Instrument of Accession เพื่อเข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลงดังกล่าวด้วย

การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงตามแนวเหนือ-ใต้ มี 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเชียงของ (เชียงราย)-หลวงน้ำทา(ลาว)-บ่อเต็น-เชียงรุ่ง(จีน)-คุนหมิง ซึ่งไทยและจีนจะจัดสรรเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ลาวในการก่อสร้างเส้นทางเชียงของ-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น เส้นทางแม่สาย(เชียงราย)-ท่าขี้เหล็ก(พม่า)-เชียงตุง-ด้าหลั่ว(จีน)-เชียงรุ่ง-คุนหมิง โดยใช้งบประมาณของพม่า และเส้นทางห้วยโก๋น(น่าน)-ปากแบ่ง(ลาว)-อุดมไชย-บ่อหาน(จีน)-เชียงรุ่ง-คุนหมิง รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือในการออกแบบถนนส่วนที่จำเป็นต้องปรับปรุงช่วงห้วยโก๋น-ปากแบ่ง ระยะทาง 42 กิโลเมตร

การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน การปรับปรุงกฎระเบียบด้านการลงทุน และสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยจัดตั้ง GMS Business Forum เพื่อหารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคเอกชน โดยจะร่วมมือกันในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาคมธุรกิจ จัดฝึกอบรมด้านการจัดการให้กับภาคธุรกิจ จัดตั้งศูนย์สนับสนุนนักธุรกิจ เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อการส่งออกของ SMEs

การดำเนินการของไทยภายใต้แผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีแนวทางดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองชายแดน โดยให้ดำเนินการลงทุนพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานระยะเร่งด่วนในพื้นที่เมืองชายแดนหลัก 13 เมือง (เชียงราย แม่สาย เชียงแสน เชียงของ แม่สออด มุกดาหาร นครพนม หนองคาย อุดรธานี ोरรัฐประเทศ หาดใหญ่ สะเตา และปาดังเบซาร์) ได้แก่ ระบบตลาดกลาง ระบบถนนเชื่อมโยงแหล่งผลิตกับตลาด ท่าเรือท่องเที่ยวและขนส่งสินค้า สถานีขนส่ง ระบบประปา ระบบระบายน้ำ/ป้องกันน้ำท่วม ระบบกำจัดน้ำเสีย/ขยะ และระบบผังเมือง โครงการส่วนใหญ่จะเริ่มดำเนินการในปี 2546 การจัดลำดับความสำคัญเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงที่ไทยจะให้ความช่วยเหลือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเส้นทางที่อยู่ในลำดับความสำคัญมี 6 เส้นทางคือ 1) เส้นทางช่วงห้วยทราย-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น 2) เส้นทางช่วงปอยเปต-ศรีโสภณ 3) เส้นทางช่องสะงำ-ฮาลองเวง-เสียมราฐ 4) เส้นทางตราด-เกาะกง 5) เส้นทางเมียวดี-กอกกะเร็ก-ปะอั้น และ 6) สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2

ในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า ผู้แทนกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ที่ขอให้มีการจัดทำฐานข้อมูล (Database) ด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งรวมสถิติการค้า กฎหมายและกฎระเบียบ มาตรการภาษีและที่มิใช่ภาษี โดยการประสานความร่วมมือระหว่าง ADB และสำนักเลขาธิการอาเซียน สำนักเลขาธิการเอเปค และองค์การทศกอสทางการค้าของไทย เป็นโอกาสที่จะขยายฐานการผลิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ พลังงาน ป่าไม้ และแร่ธาตุ ตลอดจนค่าจ้างแรงงานที่ถูก เป็นการขยายการลงทุนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีจำนวนผู้บริโภคถึง 240 ล้านคน และลดการพึ่งพาดตลาดในภูมิภาคอื่น เป็นโอกาสขยายการลงทุน โดยเฉพาะการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และเป็นเสริมสร้างความสัมพันธ์ และเครือข่ายระหว่างนักธุรกิจอนุภูมิภาค

โดยที่ประเทศสมาชิก GMS ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งมีพันธกรณีที่จะต้องลดเลิกมาตรการต่างๆ ทั้งภาษีศุลกากร และมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากร (NBT) ตามกำหนดเวลา แต่การเจรจาเรื่อง NBT ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร ดังนั้น การอำนวยความสะดวกทางการค้าภายใต้ GMS นับว่าเป็นความร่วมมือที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศเหล่านี้ลดเลิกมาตรการ NBT ได้เร็วขึ้น เมื่อความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารผ่านแดนระหว่างไทย-สปป.ลาว-เวียดนาม-กัมพูชา มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติแล้ว จะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมปริมาณการค้าภายในอนุภูมิภาคให้เพิ่มสูงขึ้น และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

การดำเนินโครงการต่างๆภายใต้ความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ จะได้เปรียบกว่าความร่วมมืออื่น เนื่องจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียได้ให้ความช่วยเหลือมาตั้งแต่ต้น และขณะนี้ ESCAP ซึ่งเป็นองค์กรสหประชาชาติได้ให้การสนับสนุนในด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอีกด้วย

อุปสรรคทางการค้าของไทย ได้แก่ การที่ประเทศเพื่อนบ้านเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าเกษตรเช่นเดียวกับไทย ดังนั้นในอนาคตประเทศไทยจะต้องตระหนักถึงการแข่งขันการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังตลาดโลกมากขึ้น ซึ่งหากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ที่เชื่อมโยงกับนครคุนหมิง การนำเข้าสินค้าจากจีน ทั้งสินค้าอุปโภค บริโภค และผลไม้จะมากขึ้น เนื่องจากสินค้ามีราคาต่ำลง และอาจขยายไปยังสปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และสหภาพพม่า ซึ่งเป็นตลาดเพื่อนบ้านที่สำคัญของไทย

2. สภาพการค้าชายแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (เปรมประชา ดีเมโล, 2550)

2.1 การค้าชายแดนของอำเภอเชียงของในช่วงก่อนเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร (ก่อน พ.ศ. 2532) เริ่มจากการค้าขายระหว่างคนไทยและคนลาวตามแนวชายแดน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร หัตถกรรมในครัวเรือน และของป่า มีการใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในระยะต่อมาและกระจายสินค้าไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ช่วงหลังเปิดเป็นด่านถาวรถึงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกเชียงของ (พ.ศ. 2532-2545) มีการขยายตัวทางการค้าชายแดนระหว่างกันมากขึ้น มีการขยายพื้นที่ค้าขาย ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การค้าเริ่มเป็นทางการ มีการเปิดเครดิตให้กับคู่ค้าแต่ยังคงชำระเงินโดยเงินสดเป็นหลัก สินค้าที่สำคัญคือ สินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เริ่มมีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก มีการขุดลอกและระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขง แต่ได้ถูกคัดค้านจากประชาชน การค้าเริ่มมีผลกระทบเชิงลบกับชุมชนและเมืองในด้านต่างๆ เช่น การจราจร มลภาวะทางอากาศ และปัญหาการใช้น้ำในแม่น้ำโขงหลังเปิดท่าเรือน้ำลึกเชียงของถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2546-2550) มีปริมาณเรือสินค้าและรถขนส่งสินค้ามาใช้บริการมากขึ้น รายได้การจัดเก็บอากรและค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้น มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้น แต่เรือสินค้าขนาดใหญ่ยังไม่สามารถมายังท่าเรือเชียงของได้ เนื่องจากโครงการระเบิดเกาะแก่งในแม่น้ำโขงยังถูกคัดค้าน มีการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2.2 ลักษณะรูปแบบของการค้าชายแดนด้านประเภทสินค้า พบว่า สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้างน้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องยนต์รถแทรกเตอร์

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์และส่วนประกอบต่างๆ สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร วัตถุดิบพื้นเมือง สินค้ากิจกรรม สินค้าประมงและปศุสัตว์ ด้านกลุ่มผู้ค้า มี 2 กลุ่ม คือ ผู้ส่งออกและผู้นำเข้า ด้านการประกอบการค้า พบว่า มีการติดต่อระหว่างพ่อค้ารายใหญ่ของไทยกับลาว และการติดต่อซื้อขายระหว่างพ่อค้ารายย่อยของไทยกับลาวด้านการขนส่ง จะใช้เรือในการขนส่งสินค้าเป็นหลัก และกระจายไปตามแขวงหรือจังหวัดต่างๆ โดยทางรถยนต์ ด้านการชำระค่าสินค้าพบว่า มีทั้งการชำระเงินค่าสินค้าที่ไม่ผ่านระบบธนาคารพาณิชย์และชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคารพาณิชย์

2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาด้านลักษณะกายภาพ ปัญหาการชำระเงิน ปัญหาการค่านอกระบบ ปัญหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎระเบียบ ปัญหาอำนาจในการซื้อสินค้าของประเทศลาวที่มีน้อยและปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงินของผู้ประกอบการไทย ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการค้าชายแดนในอำเภอเชียงของประกอบด้วยปัจจัยทางกายภาพปัจจัยด้านนโยบายและความร่วมมือ และปัจจัยอื่นๆ

ผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชน พบว่าด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมมีผลกระทบในภาพรวมระดับปานกลาง ด้านการท่องเที่ยวและด้านสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบในภาพรวมระดับมากความคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อสร้างสะพานเชื่อมต่อไทยลาวที่อำเภอเชียงของที่มีผลกระทบชุมชนพบว่า ด้านเศรษฐกิจ จะทำให้ปริมาณการส่งออกสินค้าเพิ่มขึ้นด้านสังคมจะทำให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไปด้านการท่องเที่ยวจะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นและด้านสิ่งแวดล้อมจะมีการบุกรุกพื้นที่ทั้งบนบกและแม่น้ำ

3. รูปแบบหรือระบบการค้าชายแดน

ลักษณะการค้าชายแดนจะมี 2 ลักษณะคือ การค้าในระบบหรือการค้าที่ผ่านพิธีการทางศุลกากร และการค่านอกระบบหรือการค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายการส่งเสริมการค้าของแต่ละประเทศ ดังการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย (2537) พบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่ามิใช่เป็นการค้าแลกเปลี่ยนเพื่อการยังชีพซึ่งกระทำกันในพื้นที่พรมแดนติดต่อกันเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นการค้าระหว่างประเทศ เพียงแต่สินค้าเข้าออกผ่านช่องทางบก และสินค้าที่พม่านำเข้าจากไทยถูกส่งไปขายต่อยังประเทศบังกลาเทศ อินเดีย และจีนตอนใต้ การค้าชายแดนในภาคเหนือมีความซับซ้อนกว่าการค้าชายแดนตามบรรทัดฐานที่เข้าใจกัน สภาพการค้ากระทำในรูปแบบคือ การค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค่านอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร จากการศึกษาพบว่าการค้านอกระบบมีมูลค่าประมาณ 16,000 ล้านบาท สูงกว่ามูลค่าที่แจ้งผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จำแนกเป็นการนำเข้า 8,500 ล้านบาท (พลอยแดง 4,000 ล้านบาท อัญมณีอื่นๆ 1,600 ล้านบาท และโค 1,000 ล้านบาท) และการส่งออก 7,300 ล้านบาท

(ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคและบริโภค) สูงกว่ามูลค่าที่ผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จุดที่มีการค้าสูงที่สุดคืออำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย รองลงมาคืออำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ กรณีการ ธรรมชาติ (2542) ที่ศึกษาผลกระทบของการปิดด่านชายแดนต่อการค้าชายแดนไทย-พม่ากรณีอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก พบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่ามี 2 รูปแบบ คือ การค้าในระบบเป็นการค้าชายแดนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมายมีการปฏิบัติตามระเบียบพิธีการทางศุลกากรอย่างถูกต้องตามที่ราชการกำหนดไว้ และมีการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านศุลกากรเท่านั้น อีกรูปแบบหนึ่งคือการค้านอกระบบ เป็นการค้าที่มุ่งหลีกเลี่ยงการผ่านพิธีการและการชำระภาษีทางศุลกากรอย่างถูกต้องเพื่อความสะดวกในการค้า การค้านอกระบบนี้ไม่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็เกิดคู่กับการค้าในระบบตลอดแนวชายแดนเนื่องจากพม่ามีมาตรการสินค้าต้องห้ามที่ห้ามนำเข้าแต่เป็นสินค้าที่ชาวพม่านิยมบริโภค เช่น ผงชูรส เครื่องดื่ม เป็นต้น และสินค้าที่รัฐบาลพม่าห้ามการส่งออกก็เป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงของชาวไทย เช่น หยก อัญมณี ไม้ซุง โค กระบือ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีผู้ต้องการสินค้าของทั้งสองฝั่งประเทศ การลักลอบซื้อขายนอกระบบจึงเกิดขึ้น การค้าส่วนใหญ่จึงเป็นการค้านอกระบบ เนื่องจากรัฐบาลพม่าห้ามนำเข้า-ส่งออกสินค้าหลายประเภท ทำให้ไม่มีโอกาสค้าสินค้าในระบบ นอกจากนี้ ชาวพม่านิยมหลีกเลี่ยงภาษี เนื่องจากรัฐบาลพม่าจัดเก็บภาษีหลายชั้นตอนและอัตราการจัดเก็บอยู่ในเกณฑ์สูง สำหรับ งามอาจ สุขุมลวรณ (2546) ศึกษาการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสนจังหวัดเชียงราย พบว่า ระบบการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ในเขตอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำแนกเป็นผู้ประกอบการฝ่ายไทยและจีน ในกรณีของผู้ประกอบการฝ่ายไทย การส่งออกสินค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร (ในระบบ) เนื่องจากผู้ประกอบการต้องการสิทธิประโยชน์ทางภาษี ทางด้านการนำเข้า ส่วนใหญ่เป็นการค้าที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร (นอกระบบ) เนื่องจากผู้นำเข้าสินค้าจากประเทศจีนนำส่งสินค้าเข้าในประเทศพม่าก่อนลักลอบนำเข้าไทย เพื่อหลีกเลี่ยงภาษี ในกรณีของผู้ประกอบการฝ่ายจีน การส่งออกสินค้าส่วนใหญ่ผ่านพิธีการศุลกากร (ในระบบ) เนื่องจากทางจีนส่งเสริมการส่งออก ส่วนการนำเข้าสินค้าจากไทยผู้ประกอบการจีนแจ้งต่อทางการว่าสินค้าที่นำเข้าจากไทยเป็นสินค้าจากประเทศพม่าและลาว เนื่องจากทั้งสองประเทศมีแนวชายแดนที่ติดต่อกับประเทศจีนจึงได้รับสิทธิพิเศษในการลดอัตราภาษีนำเข้าลงเหลือครึ่งหนึ่งจากอัตราปกติ การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ส่วนใหญ่กระทำกันตามแนวชายแดนไทย ส่วนที่เหลือเป็นการค้าผ่านตัวแทน ซึ่งมีการส่งมอบสินค้าตามความต้องการของแต่ละฝ่าย แล้วให้ตัวแทนการค้าหรือตัวแทนหักบัญชีเป็นผู้ชำระค่าสินค้า นอกจากนี้จากการศึกษาของ สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ (2547) ซึ่งศึกษาการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย : ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากร โดยศึกษาลักษณะโครงสร้างและรูปแบบ

ของการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร พบว่า ผู้ประกอบการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายส่วนมากจะทำการค้าโดยใช้ช่องทางผ่านอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สาย โดยการติดต่อธุรกิจหรือการค้าจะกระทำในรูปแบบธุรกิจโดยทั่วไป และการติดต่อโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ลักษณะหรือประเภทของสินค้าพบว่า เป็นสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคบริโภคมากที่สุด รองลงมาเป็นสินค้าพืชผลทางการเกษตรและเครื่องนุ่งห่มหรือสิ่งทอ ส่วนรูปแบบของการทำธุรกรรมทางการเงิน จะใช้เงินสดเป็นส่วนมาก และใช้สกุลเงินบาทเป็นเงินสกุลหลัก

4. ปัญหาการค้าชายแดน

การค้าชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมักประสบปัญหาต่าง ๆ ด้วยข้อแตกต่างหลายประการ เช่น ด้านกายภาพ การลงทุน ระบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงระบบการบริหารจัดการ การดูแลต่างๆ ดังปรากฏในงานวิจัยของ กาญจนา โชคถาวร (2542) ที่ศึกษาปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ปัญหาในการค้า ได้แก่ การขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำไม่สะดวก โดยเฉพาะในประเทศลาว สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น การไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ มีไม่เพียงพอ ระบบการชำระเงินผ่านทางธนาคารไม่คล่องตัว เนื่องจากสถาบันการเงินลาวมีน้อย และมีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทำให้ผู้นิยมใช้การชำระเงินนอก ระบบ สกุลเงินที่ใช้ในการชำระค่าสินค้าทั้งเงินบาท และเงินดอลลาร์สหรัฐ กฎ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าไม่มีความแน่นอน การบริหารจัดการด้านการค้าต่างๆ ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด่านผ่อนปรนต่างๆ ปัญหาคู่แข่งทางการค้า เช่น จีนและเวียดนามเพิ่มมากขึ้น ปัญหาข้อพิพาททางการค้าแม้มีไม่มากนักแต่เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ ปัญหาประชาชนลาวที่มีอำนาจซื้อต่ำ ประกอบกับมีเงินเฟ้อสูง และค่าเงินกีบอ่อนตัวลงมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขยายปริมาณการค้า ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจในประเทศแถบเอเชีย ส่งผลให้ปริมาณการค้าระหว่างไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบนขยายตัวไม่รวดเร็วเท่าที่ควรนิสิต พันธมิตร (2542) ซึ่งศึกษาปัญหาการค้าชายแดนเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย, เชียงใหม่, น่าน, แม่ฮ่องสอนเห็นว่า ปัญหาการค้าที่เกิดขึ้นในจุดการค้าแต่ละแห่งแตกต่างกันไป โดยจุดการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีปัญหาด้านคมนาคมระหว่างชายแดนไปกับพม่า ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนและความมั่นคงของทางการเมืองภายในพม่า ปัญหาสถาบันการเงินของพม่าที่ยังไม่สามารถรองรับการค้าสากล รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรทางธุรกิจและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีอำนาจซื้อต่ำ ในส่วนของจุดการค้าที่อำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีปัญหาขาดท่าเรือที่รองรับการขนส่งถ่ายสินค้า เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมีความเข้มงวดและใช้ระเบียบมาแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง เรือขนส่งถ่ายสินค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ยังมีปัญหาในกรณีเรือจีนไม่สามารถขนถ่ายสินค้าได้ตลอดปี เนื่องจากปัญหาน้ำในแม่น้ำโขงที่ลดลง

ในช่วงฤดูแล้ง ในกรณีเรือไทยไม่สามารถขนถ่ายสินค้าไปประเทศจีนในน่านน้ำสากลได้ เนื่องจากยังไม่มีในการทำข้อตกลงระดับพหุภาคี กับพม่า และยังขาดแคลนบุคลากรในการเดินเรือขนส่งด้วย

พิธีการนำเข้า-ส่งออก มีขั้นตอนยุ่งยากมาก งบอาจ สุขุมมาลวรรณ (2546) ซึ่งศึกษาการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสนจังหวัดเชียงราย กล่าวถึงปัญหาเรื่องระบบการชำระค่าสินค้าในกรณีการค้าชายแดนว่า เนื่องจากผู้ประกอบการทั้งสองฝ่ายยังขาดความเชื่อถือต่อกัน รวมถึงระบบการชำระเงินผ่านสถาบันการเงินยังไม่มีความสะดวกเพียงพอ เพราะทางฝ่ายจีนมีการควบคุมด้านการปริวรรตเงินตรา สำหรับการชำระค่าสินค้าโดยใช้ Letter of Credit (L/C) ธุรกรรมน้อยมาก เนื่องจากระบบสถาบันการเงินในจีนตอนใต้ยังไม่มีความพร้อม นอกจากนี้เงินสกุลบาทมีบทบาทจำกัดอยู่เพียงการค้าตามบริเวณชายแดนไทยที่ผู้ประกอบการไทยและจีนติดต่อการค้าระหว่างกัน ส่วนการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนสินค้าที่นอกเหนือเขตชายแดนไทย เงินสกุลบาทมีบทบาทน้อยมากสำหรับการศึกษาของ สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ (2547) ซึ่งศึกษาการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย: ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนของผู้ประกอบการนั้นมีปัญหาในเรื่องของการแข่งขันในตลาดมากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาของข้อจำกัดและขั้นตอนในการขออนุญาตนำเข้า-ส่งออกสินค้า และปัญหาของการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนทั้งในระบบและนอกระบบ ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย จะมีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างจากผู้ประกอบการคือ ปัญหาทางด้านขั้นตอนและกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และปัญหาของความซ้ำซ้อนของหน่วยงานทางราชการมากที่สุดปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากรในพื้นที่จังหวัดเชียงรายพบว่า ผู้ประกอบการส่วนมากจะมีปัญหาทางด้านภาษีอากรนำเข้า รวมทั้งหลักเกณฑ์การประเมินราคาสินค้าของเจ้าหน้าที่มากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาซึ่งสอดคล้องกับปัญหาของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคือ สภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า และปัญหาจากข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าและสิทธิ สำหรับมูลค่าของการลักลอบนำเข้าสินค้า ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่าจะมีมูลค่าไม่น้อยกว่าที่นำเข้าโดยถูกต้อง และมีแนวโน้มของการลักลอบลดลง ส่วนในกรณีที่ภาครัฐใช้มาตรการเข้มงวดในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าสินค้า ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าของการค้าโดยรวมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งจะเกิดปัญหาของผลกระทบด้านลบจากประเทศคู่ค้าสำหรับนโยบายหรือการทางภาครัฐต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในจังหวัดเชียงรายนั้น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนมากทราบ แต่ไม่เข้าใจในรายละเอียด และเห็นว่าจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยจะใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการค้าให้เป็นมาตรฐานสากลภายใน 2-3 ปี และผู้ประกอบการพร้อมที่จะ

ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการค้าหรือธุรกิจให้สอดคล้องกับนโยบายหรือโครงการดังกล่าว ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่า บุคลากรทางภาครัฐมีความรู้ความสามารถเพียงพอแล้วแต่ยังขาดอัตรากำลังที่เหมาะสม

ผลกระทบจากการค้าชายแดน การค้าชายแดนส่วนใหญ่มักก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังงานวิจัยของ กรรณิการ์ ธรรมรัตน์ (2542) ที่ศึกษาผลกระทบของการปิดด่านชายแดนต่อการค้าชายแดนไทย-พม่ากรณีอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าผลจากการที่พม่าปิดด่าน ทำให้ผู้ส่งออกชาวไทยต้องหาช่องทางใหม่ในการส่งออกไปพม่า เช่น การส่งออกทางทะเล การเปลี่ยนจุดส่งออกไปยังด่านท่าจีเหล็ก-แม่สาย ทำให้ค่าใช้จ่ายในการส่งออกสูงขึ้นกว่าปกติและเสี่ยงต่อการถูกพม่าจับกุม นักธุรกิจบางรายได้รับผลกระทบมากที่สุดเนื่องจากสินค้าที่ส่งออกเป็นสินค้าที่มีขนาดใหญ่และมีน้ำหนักมาก ขณะที่นักธุรกิจชาวพม่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ค้าอิสระ การปิดด่านการค้าทำให้การส่งสินค้าทำได้ยากขึ้นและเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่พม่า หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผ่านทางสูงขึ้นจากปกติมาก สำหรับ บัญชา อุอริยะกุล (2543) ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของการค้าชายแดนในจังหวัดน่าน พบว่า ผลด้านการค้า โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดน่านขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม การค้าส่ง ค้าปลีก และภาคบริการเป็นหลัก หลังจากการเปิดด่านการค้า กิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี การค้าชายแดนกับลาวเพิ่มขึ้น และได้เปรียบดุลการค้าทุกปี ทั้งยังเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ประเทศจีน และเวียดนามในอนาคต ผลด้านการลงทุนขยายตัวเป็นที่น่าพอใจ โดยมีนักลงทุนด้านเหมืองแร่เหล็กไนต์เข้ามาลงทุนในเขตเชียงฮ่อน-หงสาของประเทศลาว รวมถึงนักลงทุนนักธุรกิจกลุ่มหนึ่งเข้าไปดำเนินธุรกิจในเขตดังกล่าว ในอนาคตหากมีการพัฒนาเครือข่ายเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจอีกแห่งหนึ่งของภาคเหนือผลด้านการท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ด่านห้วยโก้น ส่วนวรากร รัตนอารีกุล (2544) ศึกษาเรื่องพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย-ลาว กรณีศึกษาชุมชนชายแดนห้วยโก้น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน พบว่า การค้าชายแดนมีแนวโน้มจะสูงขึ้นในอนาคต โดยตลาดนัดชายแดนด่านห้วยโก้นมีการขยายตัวทั้งในด้านประเภทของสินค้า จำนวนผู้ประกอบการและผู้บริโภค ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการทุกวันเสาร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 สินค้าจากลาวส่วนใหญ่เป็นสินค้าหัตถกรรมผ้าทอ ผลผลิตทางการเกษตรและของป่า ส่วนสินค้าจากไทยได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค สำหรับ กรวรรณ (ชีวสันต์) สังขกร และสุพัฒน์ โดวีจักษ์ชัยกุล (2547) ศึกษาผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ท่าเรือที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบด้านสังคมมากนัก เนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีการทำการค้าชายแดนมานาน ดังนั้นจึงมีเรือสินค้าและรถบรรทุกเข้ามาใน

ชุมชนเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ทำเรื่องเป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับกับการขยายตัวทางการค้าที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การค้าชายแดนบริเวณอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของมีความเป็นสากลและได้รับการยอมรับจากประเทศคู่ค้ามากขึ้น ในด้านวัฒนธรรม มีการหลั่งไหลและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างถิ่นระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนในพื้นที่

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อเมืองประวัติศาสตร์โบราณอันทรงคุณค่าของเชียงแสนบ้าง ในด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มการค้าเงินธุรกิจการค้า การลงทุนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการค้า การลงทุนชายแดน และเศรษฐกิจของชุมชนเชียงแสน และชุมชนเชียงของเอง ในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากความเป็นเมืองท่า ประกอบกับได้มีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวสนใจไปเยี่ยมชมทั้งสองอำเภอมากขึ้นกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกัน ผลกระทบทางด้านลบจากการเป็นเมืองท่าก็เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาทิ ปัญหาในด้านอาชญากรรม การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ในด้านเศรษฐกิจทำให้สินค้าเกษตรจากจีนทะลักเข้ามาทางท่าเรือมากขึ้น และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการระเบิดเกาะแก่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินเรือ ซึ่งทำให้ระบบนิเวศน์ในแม่น้ำโขงเปลี่ยนไป

5. เขตเศรษฐกิจพิเศษ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง เขตพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ เป็นเขตที่ได้รับสิทธิพิเศษด้านต่างๆที่เอื้อต่อการลงทุน ทั้งสิทธิพิเศษทางภาษีอากร การส่งเสริมการค้าการลงทุน ความพร้อมของปัจจัยการผลิต การอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการต่างๆ เช่น การอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการพื้นฐานต่างๆ ตั้งแต่ระบบขนส่ง ไฟฟ้า และประปา โดยในแต่ละประเทศแต่ละพื้นที่จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone) คลังสินค้าทัณฑ์บน (Bonded Warehouse) และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone) ขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญกับการประกอบกิจกรรมประเภทใด หรือชื่อใดจะเป็นที่ดึงดูดนักลงทุนมากที่สุด

เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเขตที่ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการรวมถึงการให้อำนาจเฉพาะและการผ่อนปรนกฎระเบียบจำนวนมากเช่นกฎระเบียบเกี่ยวกับเคลื่อนย้ายเงินทุนหรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้แรงงานต่างด้าวเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการดำเนินงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจกำหนดขึ้นจากพื้นที่ราชการพื้นที่สาธารณะประโยชน์พื้นที่เอกชน หรือพื้นที่อื่นๆซึ่งอาจมีพื้นที่ไม่มากนักหรืออาจมีพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดหรือหลายจังหวัด

พื้นที่ใดเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ พิจารณาจากองค์ประกอบหลายปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยแรกที่ควรนำมาพิจารณาคือ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เป็นเมืองศูนย์กลาง โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่ง และปัจจัยการผลิตที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่มีศักยภาพอื่นๆ ในลักษณะของการเกื้อหนุนกันและกันได้ และยังต้องพิจารณาถึงความพร้อมของปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทุน วัตถุดิบ แรงงาน โครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จะต้องนำความพร้อมและศักยภาพของพื้นที่ข้างเคียงมาประกอบการพิจารณาด้วย เนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงต้องสามารถทำหน้าที่สนับสนุนให้เขตเศรษฐกิจนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎระเบียบ และนโยบายภาษีที่เอื้อประโยชน์ ช่วยลดต้นทุนสินค้าที่จะส่งออกไปให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ และการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ เช่น ศูนย์บริการและส่งเสริมการลงทุนที่ให้บริการแบบครบวงจร (One stop service) ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ สั่งการ และอนุมัติแผนการดำเนินงานได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่างๆ ไม่ให้การพัฒนากระจุกตัวเฉพาะในเมืองใหญ่ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเป็นตัวนำในการพัฒนา การกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่เฉพาะที่ได้รับการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ นอกจากจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เฉพาะ และพื้นที่ใกล้เคียงแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในเวทีการค้าโลกอีกด้วย

สำหรับประเทศที่นำแนวคิดการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อประโยชน์ในการกระตุ้นเศรษฐกิจมาปรับใช้ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของประเทศเหล่านี้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการให้บริการทั้งระบบในคราวเดียวกัน หรือหากจะทำให้สำเร็จต้องใช้เวลาในการดำเนินการเป็นระยะเวลานาน จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่เฉพาะก่อนและค่อยพัฒนาระบบการให้บริการกระจายไปตามส่วนต่างๆ ของประเทศในระยะเวลาต่อไป

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศแรก que พัฒนาและประยุกต์ใช้แนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยการกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่รัฐจะลงทุนด้านการจัดทำผังเมืองที่เหมาะสม การจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการและที่อยู่อาศัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งนำระบบการให้บริการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพของประเทศตะวันตกมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่เป้าหมาย โดยเน้นการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จภายในเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังสร้างเงื่อนไขที่กระตุ้นให้นักลงทุน โดยเฉพาะนักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนในพื้นที่เป้าหมายด้วย

เช่นการให้สิทธิพิเศษด้านภาษีอากรการส่งเงินตราต่างประเทศเข้าออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษการให้สิทธิพิเศษในการเข้ามาทำงานของแรงงานผู้มีประสบการณ์เป็นต้นประกอบกับเงินเป็นตลาดการค้าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกโดยมีผู้บริโภคกว่าหนึ่งพันล้านคนทั้งยังมีแรงงานราคาต่ำจึงทำให้เขตเศรษฐกิจพิเศษของจีนเป็นที่สนใจของนักลงทุนต่างประเทศจำนวนมาก และประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

ในปี 1979 จีนได้มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและกระตุ้นการลงทุนด้วยการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น 4 แห่งทางตอนใต้ของจีนติดชายฝั่งทะเลซึ่งประกอบด้วยฉวเถกวางโจวเสิ่นเจิ้นและจูไห่ต่อมาในปี 1988 ได้เปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษไหหลำขึ้นมาอีกแห่งหนึ่งหลังจากเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษจนทำให้เขตเศรษฐกิจของจีนเติบโตอย่างรวดเร็วรัฐบาลจีนจึงมีนโยบายเปิดเส้นทางส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศเนื่องจากปัจจุบันมีทางออกอยู่ทางเดียวคือติดชายฝั่งทะเลตะวันออกสินค้าที่ผลิตขึ้นมาไม่สามารถที่จะส่งออกทางตะวันออกได้ทางเดียวเพราะค่าขนส่งมีราคาแพงและระยะทางไกลจีนจึงกำหนดแผนขั้นที่ 2 ที่จะเชื่อมโยงทางออกสินค้าโดยภาคเหนือร่วมกับทางกลุ่มแถบประเทศอาเซียนเปิดประตูออกมาทางอาเซียนโดยอาศัยมณฑลยูนนานและแม่น้ำโขงเป็นสายหลักในการขนส่งสินค้าโดยร่วมกับพม่าลาวไทยที่มีพื้นที่ติดกับจีนตอนใต้โดยได้สร้างระบบขนส่งทางถนนทั้งในพม่าและลาวเชื่อมต่อทางเชียงของและเชียงแสนทางภาคเหนือของไทยเพื่อส่งออกมาทางเมืองท่าในกรุงเทพและเมืองท่าน้ำลึกที่ทวายของพม่านอกจากระบบขนส่งทางบกแล้วยังเชื่อมโยงระบบรถไฟระหว่างประเทศจากไทยไปสู่จีนตอนใต้โดยผ่านทางด่านชายจีนไปถึงเชียงของและผ่านไปทางรถไฟของลาว

เขตเศรษฐกิจที่สำคัญของจีนในปัจจุบัน ได้แก่เขตลุ่มแม่น้ำเพิร์ล (Pearl River Delta) ประกอบด้วย 9 เมืองได้แก่นครกวางโจวเสิ่นเจิ้นจูไห่ต่งก่วนฝ่อซาน (รวมหนานไห่และซุนเต๋อ) จงซานเจียงเหมินหุ้ยโจวและจ้าวจิ่ง (เขตเมืองจ้าวจิ่งGaoyaoและSihui), เขตปากน้ำแยงซี (Yangtze River Delta) รวม 16 เมืองได้แก่นครเซี่ยงไฮ้ 8 เมืองในมณฑลเจียงซูและ 7 เมืองในมณฑลเจ้อเจียงและเขตเศรษฐกิจโปไห่ (Bohai Economic Zone) ประกอบด้วยกรุงปักกิ่งมณฑลเหอเป่ย์และเมืองในมณฑลเหอเป่ย์และซานตงและภาคตะวันออกเฉียงเหนือครอบคลุมมณฑลเหลียวหนิงจี๋หลินและเฮยหลงเจียงซึ่งในอดีตเป็นเขตอุตสาหกรรมหนักที่สำคัญของประเทศ

ประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษไปปรับใช้และจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของตนขึ้นเช่น จอร์แดนรัฐดูไบ (สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์) อิหร่าน เป็นต้นซึ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศเหล่านี้ประสบความสำเร็จปัจจุบันอินเดียและเกาหลีใต้ซึ่งเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตยก็ได้้นำแนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษไป

ประยุกต์ใช้แต่อาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเช่น Special Economic Zone, Free Economic Zone, Free Zone อย่างไรก็ตาม มีหลายประเทศที่นำแนวคิดเขตเศรษฐกิจพิเศษของสาธารณรัฐประชาชนจีนไปปรับใช้ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเช่นฟิลิปปินส์ รัสเซีย เป็นต้น

เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประสบความสำเร็จเช่นจีน ดูไบ จอร์แดน มีลักษณะร่วมกันดังนี้

1) มีที่ตั้งเหมาะสม 2) ประชาชนในพื้นที่เข้าใจและมีส่วนร่วมในการบริหาร 3) ครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลายไม่จำกัดเฉพาะอุตสาหกรรมและการส่งออก 4) บริหารจัดการมีความเป็นอิสระทางการเงินและมีอำนาจอนุมัติอนุญาตรับจดทะเบียนรับจดทะเบียนตามกฎหมายทุกเรื่องโดยผู้ประกอบการหรือผู้อยู่อาศัย ไม่ต้องดำเนินการกับหน่วยงานอื่น 5) ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรและสิทธิพิเศษอื่นแก่ผู้ประกอบการและผู้อยู่อาศัย 6) มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เต็มรูปแบบเพื่อความรวดเร็วถูกต้องโปร่งใส 7) มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี

สำหรับประเทศไทย ร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษมาจากแนวความคิดของรัฐบาลที่ว่าพื้นที่แต่ละพื้นที่จะมีศักยภาพและแนวทางการพัฒนาที่ต่างกันจึงควรกำหนดให้มีเขตเศรษฐกิจพิเศษเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่โดยรัฐบาลเชื่อว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่ละเขตควรจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จ เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว ดังนั้นจึงจัดให้มีการศึกษาเรื่องรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งมีการศึกษาการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศเช่นสาธารณรัฐประชาชนจีนฟิลิปปินส์จอร์แดน สาธารณรัฐอิสลามอิหร่านรัฐดูไบสหพันธรัฐรัสเซียและสาธารณรัฐยูเครน

ร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษได้กำหนดโครงสร้างการบริหารของเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยมีการกำหนดบทบาทและให้มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษทำหน้าที่ในการเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษและในการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่ละเขตรวมถึงการออกกฎระเบียบในการร่วมลงทุน และการกู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงินของเขตเศรษฐกิจพิเศษนอกจากนั้นยังมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อขัดแย้งในการดำเนินการระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษกับหน่วยราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษมีฐานะเป็นองค์กรมหาชนเพื่อทำหน้าที่ธุรการของคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษและศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่และให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

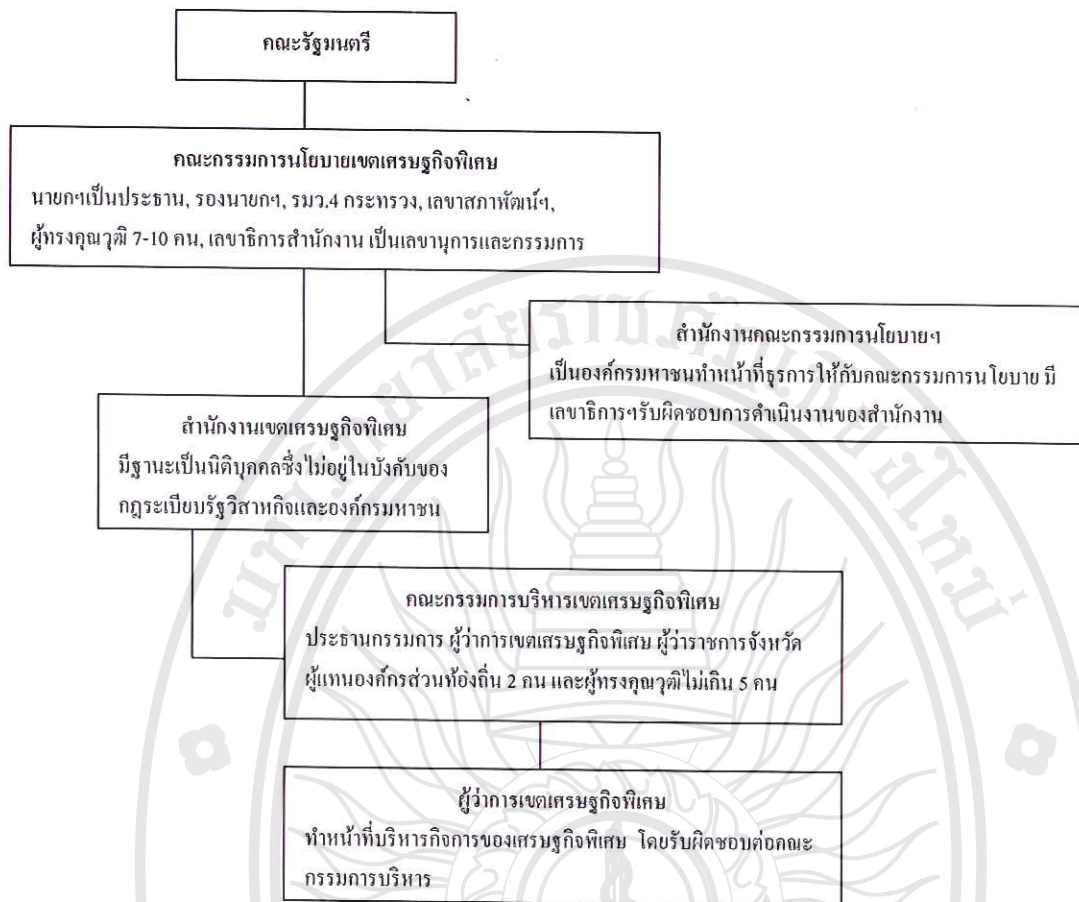
เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งได้รับการจัดตั้งโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในการประกาศพระราชกฤษฎีกาเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถใช้อำนาจหลายอย่างแทนอำนาจของหน่วยงานราชการและแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คณะกรรมการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษทำหน้าที่ในการวางนโยบายและควบคุมดูแลการดำเนินงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่ละเขตการแต่งตั้งและการประเมินผลงานของผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษการออกระเบียบข้อบังคับในเขตเศรษฐกิจพิเศษรวมถึงการอนุมัติ อนุญาตออกใบอนุญาตหรือให้ความเห็นชอบแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษทำหน้าที่ในการรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยมีวาระการทำงาน 4 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารเพื่อแต่งตั้งรองผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษและสามารถมอบหมายให้รองผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษให้ดำเนินการแทนได้ดังภาพที่ 2.4

พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ และเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของพื้นที่มาแล้วระดับหนึ่งเพื่อนำไปสู่การเป็นประตูการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้ให้ความสำคัญกับการเปิดประเทศและต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองมากขึ้น รัฐบาลซึ่งได้เล็งเห็นความสำคัญของแนวทางการพัฒนาดังกล่าวว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อประเทศ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชายแดนจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2545 เห็นชอบให้มีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่นาร่อง ได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

จังหวัดเชียงรายมีความได้เปรียบด้านที่ตั้ง ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญตามแนวเขตเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ เชื่อมโยงไทย-พม่า-ลาว-จีน และมีศักยภาพพัฒนาเป็นฐานการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวในอนาคต โดยปัจจุบันมีการขนส่งตามลำน้ำโขงจากเชียงรุ่ง-เชียงแสน และมีการกำหนดการก่อสร้างถนนเชื่อมโยงแม่สาย ชายแดนจีน และถนนเชื่อมโยงเชียงของ-หลวงน้ำทา ซึ่งจะส่งผลให้อำเภอแม่สาย เชียงของ และเชียงแสน เป็นประตูเศรษฐกิจที่สำคัญ นอกจากนั้นการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษยังส่งผลให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการผลิต การลงทุน และการคมนาคมขนส่งของอนุภาคลุ่มน้ำโขง และจีนตอนกลาง ตลอดจนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดในภาคเหนือตอนบน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยทั้งทางด้านการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว และโอกาสการจ้างงานในพื้นที่ และยังถือเป็นโครงการนาร่องสำหรับการพัฒนารูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของประเทศไทยที่สามารถขยายผลการพัฒนาไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพอื่นในประเทศ

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างการบริหารของร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ
และองค์ประกอบของคณะกรรมการ

พื้นที่นำร่องในการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดน จังหวัดเชียงราย ครอบคลุม 3 เมืองชายแดน ได้แก่

อำเภอเชียงแสน ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยเป็นฐานการผลิต และการลงทุนที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านได้

อำเภอแม่สายเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ การท่องเที่ยวและศูนย์รวมรวมและกระจายสินค้า

อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็นเขตประกอบการอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรมเพื่อการเกษตรครบวงจร และเขตอุตสาหกรรมทั่วไป ทั้งยังมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 เพื่อเชื่อมโยงประเทศไทย-ลาว-จีนตอนใต้ ซึ่งจะแล้วเสร็จในอนาคตอันใกล้ ส่วนพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ เขตเศรษฐกิจชายแดนแม่สอด ซึ่งเป็นประตูเชื่อมสู่พม่า และมีความพร้อมของผลิตผลทางการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรม ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ธรรมชาติ ส่งผลให้แม่สอดมีศักยภาพในการพัฒนาการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ในลักษณะเขตเศรษฐกิจชายแดนร่วม ระหว่างแม่สอด (ไทย) และเมืองเมียวดี (พม่า) เชื่อมโยงการผลิตกับกลุ่มพื้นที่ แม่สอด-ตาก-พิษณุโลก

จากการศึกษาแนวคิดในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ได้นำมาสู่การกำหนดแนวทางดำเนินงานและรูปแบบการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีรูปแบบผสมผสานกัน 3 มิติ ได้แก่

การพัฒนาด้านกายภาพ เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และแผนงานสนับสนุนอื่นๆ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ โดยการพัฒนาระบบคมนาคมเชื่อมโยงพื้นที่ภาคเหนือตอนบนและประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางบกและทางน้ำตามแนวเหนือ-ใต้ (ไทย-จีน) ตลอดจนการเชื่อมโยงทางอากาศการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมเมือง โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานชุมชนและการจัดวางผังเมืองและเริ่มโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบหลักของเขตเศรษฐกิจพิเศษเช่นท่าเทียบเรือสถานีขนถ่ายสินค้าและเขตประกอบการอุตสาหกรรมในพื้นที่เชียงแสนและแม่สายการพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมได้แก่การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมการศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดฝึกอบรม/พัฒนาฝีมือแรงงานเป็นต้นและการพัฒนาเขตการลงทุนที่จะเป็นฐานการผลิตหลักของเขตเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ประกอบการจะได้รับสิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกสูงสุดภายใต้กฎหมายที่มีอยู่ และกำหนดประเภทอุตสาหกรรมและขนาดการลงทุนที่เหมาะสม โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

การปรับปรุงกฎหมายและนโยบายสนับสนุน โดยเฉพาะการปรับปรุงนโยบายส่งเสริมการลงทุนระหว่างประเทศ การเจรจากับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อปรับปรุงกฎระเบียบการค้า การผ่านแดน การใช้แรงงานต่างด้าวอย่างถูกกฎหมาย และในระยะยาวจะต้องผลักดันให้มีการจะต้องผลักดันให้มีการปรับปรุงกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการขอให้จีนลดอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าสินค้าจากประเทศไทยให้เท่าเทียมกับประเทศสหภาพพม่าและสปป.ลาว นอกจากนั้นยังดำเนินการปรับปรุงกฎระเบียบในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและการผลิตในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมุ่งเน้นประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้ (1) การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและไม่ใช่ภาษี โดยเร่งศึกษาปรับแก้กฎหมายให้ได้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบเฉพาะสำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะสามารถยกเว้นกฎหมายได้ในระยะยาว (2) ด้านแรงงานและนโยบายความมั่นคง (3) การให้บริการรูปแบบ One Stop Services จัดตั้งโครงการนำร่อง 2 แห่ง คือ One Stop Services บริเวณชายแดน และในเขตประกอบการ และ (4) การทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศ เร่งศึกษารายละเอียดการอำนวยความสะดวก

สะดวกในการทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศต่อผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการค้าชายแดนและการลงทุนในเขตประกอบการ

การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ คณะกรรมการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนระดับชาติ จัดตั้งองค์กรปกครองพิเศษ และคณะกรรมการบริหารจัดการเขตประกอบการย่อย (เขตนิคมอุตสาหกรรม) เพื่อร่วมผลักดันการพัฒนาทั้งด้านนโยบายและการพัฒนาทางกายภาพให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นรูปแบบการพัฒนาใหม่ที่จะต้องผสมผสานมิติการพัฒนาทั้ง 3 มิติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดระบบการจัดการเศรษฐกิจที่แตกต่างจากพื้นที่พัฒนาอื่นๆ และมีการบริหารจัดการในรูปแบบเฉพาะตัวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การดำเนินการร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 กระทรวง 34 หน่วยงานย่อยปัจจุบัน สศท.ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแผนปฏิบัติการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนงานทั้งในส่วนที่ขอรับจัดสรรงบประมาณ และในส่วนที่ดำเนินการโดยไม่ต้องขอรับจัดสรรงบประมาณจะต้องดำเนินการตามแผนงานภายใต้แผนปฏิบัติการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดการเร่งปรับปรุงกฎระเบียบ โดยเฉพาะการปรับปรุงด้านสิทธิประโยชน์และการจัดตั้ง One Stop Services เป็นโครงการนำร่องของประเทศทั้ง 2 แห่ง บริเวณชายแดนให้ตรวจปล่อยสินค้านำเข้า-ส่งออกให้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว และการเข้าออกของแรงงานต่างด้าว นักท่องเที่ยว และประชาชนในเขตเศรษฐกิจ 3 อำเภอ อย่างถูกต้องกฎหมายและ One Stop Services บริเวณนิคมอุตสาหกรรม ให้บริการตั้งแต่อนุมัติการลงทุนจนถึงการอำนวยความสะดวกการประกอบการให้เสร็จสิ้นในแห่งเดียว และสามารถระบุระยะเวลาการให้บริการที่แน่นอนได้ การเร่งจัดตั้งกลไกการบริหารจัดการ ในระดับชาติ พิจารณาหาข้อยุติการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และกำหนดรูปแบบการพัฒนาองค์กรปกครองพิเศษให้แล้วเสร็จและหากกลไกที่จะเข้ามาดำเนินการในระหว่างที่กรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่นอยู่ระหว่างการศึกษารูปแบบการดำเนินงานดังกล่าว และในระดับเขตลงทุน เร่งจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการเขตนิคมอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินการพัฒนาโครงการโดยองค์ประกอบหลักคือนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกรมโรงงานอุตสาหกรรมกรมโยธาธิการและผังเมืองสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรมศุลกากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและจังหวัดเชียงราย ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการในลักษณะคณะทำงาน จัดประชุมหารือเพื่อเร่งกำหนดเขตพื้นที่ลงทุนและอุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อขยายผลในการศึกษาจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจของนักลงทุนที่จะลงทุนในอนาคต

คณะรัฐมนตรีได้มีมติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจชายแดน จังหวัดเชียงราย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) สรุปได้ ดังนี้

พื้นที่ลงทุนเห็นชอบให้มีพื้นที่สำหรับพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในเขตเศรษฐกิจชายแดน จังหวัดเชียงราย จำนวน 16,000 ไร่ ในตำบลศรีดอนชัยและตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องกับการแบ่งเขตการใช้ที่ดิน (Zoning) ของกรมโยธาธิการและผังเมือง และไม่ขัดแย้งต่อพื้นที่อ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

อุตสาหกรรมเป้าหมาย เน้นอุตสาหกรรมที่มีการเพิ่มมูลค่าโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าในการผลิตและเป็นอุตสาหกรรมสะอาด ประกอบด้วย อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรและอาหาร อัญมณีและเครื่องประดับ สิ่งทอขึ้นปลาย บริการขนส่ง เครื่องใช้ไฟฟ้า ยา เครื่องสำอาง สมุนไพร อุปกรณ์และเครื่องจักรกลการเกษตร หัตถกรรม/OTOP แปรรูปไม้ และการพิมพ์

สิทธิประโยชน์ เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิประโยชน์ใน 3 เรื่อง ประกอบด้วย 1) เขตนิคมอุตสาหกรรมทั่วไปของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 2) สิทธิประโยชน์ด้านภาษีสำหรับผู้ลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน 3) สิทธิด้านภาษีนำเข้า-ส่งออก แบบปลอดอากร (Free Zone) ของกรมศุลกากร พิจารณาลดกระบวนการและขั้นตอนการอนุมัติการลงทุนสำหรับนักลงทุน

การเจรจากับจีน เห็นชอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยประสานกระทรวงการต่างประเทศเร่งรัดจัดคณะผู้แทนไทยเดินทางไปเจรจากับทางการจีน เพื่อเชิญชวนมาลงทุน

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดเชียงราย มีดังนี้ ช่วยพัฒนาพื้นที่ให้เป็นประตูการค้า ฐานการผลิตและระบายสินค้าของนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศโดยอาศัยวัตถุดิบและแรงงานจากพื้นที่ทั้งภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศทำให้มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจเฉพาะเพื่อดำเนินการผ่อนคลายนโยบายที่เป็นอุปสรรกีดขวางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศและปรับปรุงกฎหมาย/นโยบายสนับสนุนการลงทุนในประเทศทั้งการผ่อนปรนใช้แรงงานต่างด้าวและการทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศนอกจากนั้นยังช่วยส่งเสริมชุมชนให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการเพิ่มปริมาณการค้า การลงทุน และการผลิต โดยเฉพาะการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมกับชนบท โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ นำวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าสู่ตลาดระดับภาคและประเทศ นำไปสู่การจ้างงานและเพิ่มรายได้ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่างๆทำให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

6. วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ในปี พ.ศ. 2518 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบราชอาณาจักรลาวมาเป็นระบบสังคมนิยม การประกอบธุรกิจทุกประเภทอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานของรัฐทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการค้าเงินงาน ค่าใช้จ่ายทุกประเภท การใช้วัตถุดิบ การใช้ทรัพยากรบุคคลอื่นๆ ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไม่ขยายตัวเท่าที่ควร

ในปี พ.ศ. 2529 สถานการณ์โลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลลาวได้ประกาศใช้นโยบายใหม่คือ “จินตนาการใหม่” (New Thinking) ซึ่งหมายถึงการนำเอาเศรษฐกิจเสรีมาใช้เป็นครั้งแรก (มานะ มาลาเพชร, 2537: 3)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสปป.ลาวครั้งที่ 1 นั้น (พ.ศ.2521 – 2523) เป็นช่วงที่มีการบูรณะฟื้นฟู และจัดกิจการต่างๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสปป.ลาว ครั้งที่ 2 งานด้านการเกษตรถือเป็นงานอันดับแรกที่รัฐบาลต้องรีบผลักดัน โดยสร้างระบบชลประทานรองรับ และให้มีการทำเกษตรเสริม ลดการทำไร่เลื่อนลอย รัฐบาลส่งเสริมให้เอกชนเป็นเจ้าของธุรกิจและผลักดันให้อุตสาหกรรมขยายตัวต่อเนื่อง การผลิตส่วนใหญ่เน้นด้านปริมาณเป็นหลัก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสปป.ลาว ครั้งที่ 3 ระบบตลาดเสรีได้ถูกนำมาใช้ และผลักดันอุตสาหกรรมหลักคือ การผลิตไฟฟ้า การประปา การขนส่งอย่างต่อเนื่องจากระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสปป.ลาว ครั้งที่ 1 – 3 จะเห็นได้ว่ารัฐบาลเน้นการขยายงานด้านพลังงานไฟฟ้า เพื่อส่งออกเป็นหลัก การลงทุนของการก่อสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐานและมีรายได้จากการส่งออกทางด้านอุตสาหกรรมมาจากพลังงานไฟฟ้าเป็นหลัก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสปป.ลาว ครั้งที่ 4 ได้กำหนดให้หน่วยงานที่กำกับดูแลด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมต้องดำเนินการดังนี้คือ 1) สนับสนุนการก่อตั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และหัตถกรรมชนบทเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งวัตถุดิบ และแรงงานท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการลงทุนของผู้ประกอบการเองเป็นหลัก 2) พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็ก โดยจัดตั้งศูนย์บริการเศรษฐกิจ – เทคนิคในอำเภอเมืองที่มีความจำเป็น ส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมของประชาชนด้านแกะสลัก การทอผ้าไหม การช่วยเหลือด้านเงินทุนด้านภาษีอากร การโฆษณาและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติแก่ต่างประเทศ และหาตลาดจำหน่ายสินค้าไปพร้อมกัน นอกจากนั้นได้จัดการฝึกอบรมด้านวิชาการแก่ช่างหัตถกรรมโดยให้มีการสร้างศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพในท้องถิ่นต่างๆ ตามความเหมาะสมเพื่อยกระดับฝีมือและพัฒนาสินค้าให้ทันสมัย แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 นี้ ได้ระบุเป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตร การค้าการอุตสาหกรรมไว้โดยชัดเจน โดยระบุว่าการท่องเที่ยวจะเน้นด้าน

โบราณวัตถุ และทิวทัศน์ธรรมชาติ การเกษตรจะเน้นการลงทุนพืชไร่ พืชสวน และนาข้าว ส่วนการค้าและอุตสาหกรรมจะส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศ ได้แก่ แร่ธาตุ น้ำมัน พลังงานไฟฟ้า โรงเลื่อย เฟอร์นิเจอร์ และสิ่งทอ เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2541 : 5-6)

สรุปได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 และ 4 กำหนดให้รัฐบาลของสปป.ลาว ต้องร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศตะวันตกมากยิ่งขึ้น หน่วยงานที่รองรับนี้คือ กระทรวงอุตสาหกรรมและหัตถกรรมให้กำกับดูแลโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นโรงงานที่มีการร่วมลงทุนกับต่างชาติ ส่วนโรงงานขนาดเล็กซึ่งมีแรงงานต่ำกว่า 50 คน อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของอุตสาหกรรมและหัตถกรรมแต่ละจังหวัด

ภาคเกษตรกรรมมีส่วนสำคัญในการกำหนดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในสปป.ลาว การทำเกษตรกรรมในลาวเป็นแบบพื้นบ้านเพื่อยังชีพ มีปัจจัยการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทันสมัย เส้นทางการคมนาคมที่ลำบาก ทำให้การรวบรวมผลผลิตออกสู่ตลาดค่อนข้างสูง การพัฒนาเครือข่ายตลาดเป็นไปได้ช้า รัฐบาลมีนโยบายเร่งส่งเสริมการเพาะปลูกข้าว ยาสูบ ข้าวโพด และกาแฟ นอกจากนี้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร อุตสาหกรรมปุย ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ และการแปรรูปฝ้าย (Embassy of the Lao People's Democratic Republic, 1991) สินค้าส่งออกของ สปป.ลาวที่สำคัญได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก กระแสไฟฟ้า ยิปซัม ผลิตภัณฑ์หวาย กาแฟ กระวาน งานผลิตภัณฑ์จากป่า เสื้อผ้า และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมส่วนสินค้านำเข้าส่วนใหญ่ ได้แก่ อาหาร สิ่งทอ เสื้อผ้า อุปกรณ์และเครื่องจักรสำหรับใช้ในการก่อสร้างและการเกษตรกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้า ยา น้ำมันเชื้อเพลิง และสินค้าอุปโภคบริโภค

7. ความสัมพันธ์ไทย-ลาวด้านเศรษฐกิจ

มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ (2539 : 744) ได้ให้ความเห็นว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างมาก เพราะเป็นประเทศปิดไม่มีทางออกสู่ทะเล จำนวนประชากรน้อย พื้นที่ไม่อุดมสมบูรณ์มากนัก และยังคงอยู่ในสถานการณ์สงครามมาตลอดเวลากว่า 30 ปี ดังนั้น ลาวพึ่งพาการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมจากไทย ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศมีทั้งแบบที่เป็นทางการ คือการค้าขายโดยถูกต้องตามระเบียบพิธีการรัฐและแบบไม่เป็นทางการคือ การค้าขายแลกเปลี่ยนกันเองระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศไปจนถึง การลักลอบค้าขายหนีภาษี

มูลค่าสินค้านำเข้าและส่งออกระหว่างไทยกับสปป.ลาวในช่วงปี พ.ศ. 2513 -2528 ตามสถิติทางการที่ผ่านพิธีการศุลกากรนั้นเฉลี่ยปีละประมาณ 550 ล้านบาท ไทยลาวมีพรมแดนติดต่อกันยาวกว่า 1,600 กิโลเมตร และประชากรทั้งสองประเทศต่างไปมาหาสู่กันอย่างสะดวก

เพราะมีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน บ้างก็มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ทำให้มีการค้าขายกันเองโดยไม่ผ่านระเบียบพิธีการศุลกากร หรือลักลอบค้าขายกันเป็นจำนวนมากค่ามหาศาล สินค้าที่มีการลักลอบนำเข้าจากลาว ได้แก่ ไม้ ผลไม้ ผลิตภัณฑ์จากไม้ โค กระบือ นอกจากนั้นก็เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยของประเทศตะวันตกที่สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสนำเข้ามอลาว

ความสัมพันธ์ไทย-สปป.ลาว ได้กระตือรือร้นขึ้นเมื่อนายกรัฐมนตรีชาตินาย ชูณหะวัณได้ประกาศใช้นโยบาย “เปลี่ยนสนามรบอินโดจีนเป็นสนามการค้า” และสนับสนุนให้นักธุรกิจไทยค้าขายและลงทุนใน 3 ประเทศอินโดจีน เมื่อปลายปี พ.ศ. 2531 ความสัมพันธ์ไทย-ลาวดียิ่งขึ้นเมื่อผู้นำจากทั้งสองประเทศ ได้ตกลงที่จะสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงระหว่างไทย-ลาว แห่งแรก โดยความช่วยเหลือทางการเงินจากประเทศออสเตรเลีย ในสมัยอดีตนายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน ท่านได้ริเริ่ม โครงการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศลาว เวียดนามและกัมพูชา โดยให้ความช่วยเหลือจำกัดใน 3 ด้าน คือ การศึกษา การเกษตรและอนามัย

รัฐบาล สปป.ลาว มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า สร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชน และต้องการที่จะได้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี จึงสนับสนุนให้นักธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนในลาว ได้แก่ กิจการเสื้อผ้าสำเร็จรูป การแปรรูปไม้ซุง การทำเหมืองอัญมณีการผลิตเครื่องเฟอร์นิเจอร์จากไม้ การผลิตซีเมนต์บล็อก การส่งเสริมการเพาะปลูกและผลิตฝ้าย และกิจการโรงแรม

การศึกษาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ผู้วิจัยได้เลือกการศึกษาวิจัยนโยบายด้านการค้าของ GMS เป็นแนวทางในการศึกษารั้วนี้ วิธีการที่นำมาใช้เป็นแนวทางได้แก่ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การส่งเสริมการขยายตัวทางการค้าสินค้าเกษตร การศึกษากฎระเบียบ ขั้นตอนต่างๆเกี่ยวกับพิธีการศุลกากรในการตรวจปล่อยสินค้า จุดขายแดนที่เป็นอุปสรรคต่อการค้า ระยะเวลาและต้นทุนที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนย้ายสินค้า ความร่วมมือด้านสินค้าเกษตร เพื่อพิจารณาประเด็นต่างๆเกี่ยวกับการตรวจสอบด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและเพิ่มผลผลิต การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงตามแนวเหนือใต้ ได้แก่ เส้นทางเชียงของ-เชียงราย-หลวงน้ำทา (ลาว)-บ่อเต็น-เชียงรุ่ง (จีน)-คุนหมิงหรือที่เรียกว่าเส้นทาง R3 ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งโคของเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาวในปัจจุบัน และการศึกษากระบวนการค้าขายแดนเป็นแนวทางการศึกษาเครือข่ายการค้าโค ได้แก่ การค้าในระบบหรือการค้าที่ผ่านพิธีทางศุลกากร ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายการส่งเสริมการค้าของแต่ละประเทศ ตลอดจนถึงระบบการขนส่งผ่านชายแดนของแต่ละประเทศและการศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาเป็นแนวทางการศึกษาเครือข่ายการค้าโคของทั้งสองประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนิสา นวลเต็ม (2556 : 1-7) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง โอกาสโคเนื้อไทยในอาเซียน (AEC) สรุปว่าปัจจุบันไทยมีพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อชั้นดีอยู่ในประเทศเป็นจำนวนพอสมควรและที่สำคัญการเลี้ยงดูพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อชั้นดีของไทยเป็นไปตามมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อของกรมปศุสัตว์นอกจากนี้ไทยยังมีทั้งเทคโนโลยีการเลี้ยงและการปรับปรุงพันธุ์ที่มีศักยภาพเหนือประเทศผู้ผลิตอื่นๆ ในอาเซียนอีกด้วยปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นจุดแข็งด้านการผลิตของไทยสำหรับโอกาสด้านการผลิตของไทยคือไทยมีความหลากหลายในการผลิตอาหารสัตว์เพื่อใช้ในการขุนโคเนื้อซึ่งจะทำให้เนื้อโคที่ผลิตได้มีคุณภาพดี ส่วนโอกาสด้านการตลาดมองว่าการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 จะทำให้ตลาดเนื้อโคใหญ่ขึ้นจากประชากรเกือบ 600 ล้านคนซึ่งความต้องการบริโภคเนื้อโคย่อมสูงขึ้นตามไปด้วยไทยนับเป็นประเทศที่มีศักยภาพในอุตสาหกรรมเนื้อโคมากที่สุด ในภูมิภาคอาเซียนจึงเป็นโอกาสที่ดีของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทยที่จะหันกลับมาเลี้ยงโคเนื้ออีกครั้งเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการในประเทศและเพื่อการส่งออกไปยังประเทศอื่นใน AEC

โดยอาจจะต้องมีการขยายฐานการผลิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งจากศักยภาพที่ไทยมีทั้งเทคโนโลยีการเลี้ยงและการปรับปรุงพันธุ์คาดว่าน่าจะสามารถสร้างมาตรฐานการส่งออกได้ไม่ยากแต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรระวังสำหรับการผลิตโคเนื้อของไทยคือการเปิดเสรีทางการค้า (FTA) กับนิวซีแลนด์และออสเตรเลียทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคต้องแข่งขันกับคู่แข่งที่มีศักยภาพสูงทั้งจากออสเตรเลียและจากนิวซีแลนด์ นอกจากนี้การไม่ควบคุมกฎหมายอย่างเคร่งครัดทำให้เกิดปัญหาลักลอบนำเข้าโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอินเดีย

สัมฤทธิ์ อินทร์เฉลี่ย (2548 : 1) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง ข้อคิดแนวทางการพัฒนาโคเนื้อในอนาคต สรุปว่าจาก สภาวะปัจจุบันการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยน่าวิตกเนื่องจากผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่เลี้ยงกันตามกระแสความนิยม โดยใช้ลักษณะของสี หัว และหู เป็นตัวบ่งชี้ กำหนดราคาซื้อขาย ซึ่งไม่ได้เป็นลักษณะทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยจะต้องเตรียมตัวปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดู การปรับปรุงพันธุ์ ปรับปรุงการตลาดเพื่อรองรับในการที่ประเทศไทยได้มีการตกลงทำสัญญาเขตการค้าเสรี (FTA) กับประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพการผลิตโคเนื้อ เพื่อการส่งออกไปยังประเทศอื่นสูงตลอดจนมีการพัฒนาด้านพันธุกรรม เทคโนโลยี การจัดการเลี้ยงดูอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศไทย เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก FTA คืออะไร มีผลกระทบกับอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อในอนาคตอย่างไร ดังนั้นประเทศไทย

จะต้องเร่งประสานงานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและสมาคมโคเนื้อต่างๆ ในการกำหนดแบบแผนการพัฒนาโคเนื้อให้เป็นระบบ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรับทราบข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของโลกภายนอก เพื่อปลุกกระแสความนิยมการเลี้ยงโคให้ถูกต้อง ผู้เขียนมีข้อคิดที่จะเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโคเนื้อในอนาคต ดังนี้

1. ต้องปรับปรุงพันธุ์กรรมของโคพันธุ์บราห์มันลูกผสมให้มีจำนวนมากพอเพียงสำหรับผสมข้ามพันธุ์กับโคยุโรป เพื่อผลิตโคเนื้อที่มีคุณภาพดี เหมาะสำหรับการขุนมีการเจริญเติบโตเร็ว คุณภาพเนื้อดี เนื่องจากโคพันธุ์บราห์มัน เป็นโคเมืองร้อนที่มีขนาดใหญ่ ทนทานต่อโรคและแมลงคุณภาพเนื้อดี ให้ลูกดีและเลี้ยงลูกเก่ง เมื่อนำมาผสมกับโคพื้นเมืองที่มีลักษณะเด่น เลี้ยงง่ายทนแล้ง หากินเก่ง ลูกที่เกิดมาจะมีลักษณะโครงสร้างใหญ่ขึ้น กล้ามเนื้อดี เหมาะที่จะนำไปผสมข้ามพันธุ์กับโคพันธุ์ชาร์โลเลส์ โคพันธุ์ซิมเมนทอล โคพันธุ์แองกัส เป็นโคสายพันธุ์ใหม่ เช่น โคพันธุ์กำแพงแสน โคพันธุ์ตากและโคพันธุ์กบิลเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับผลิตเนื้อ ซึ่งสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

2. เร่งควบคุมและกำจัดโรคปากและเท้าเปื่อย ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อของไทยเป็นอย่างมาก เป็นข้ออ้างของประเทศอื่นๆ ที่ไม่ยอมรับซื้อวัวจากประเทศไทย ที่ผ่านมามีประเทศไทยไม่สามารถควบคุมโรคนี้ได้และยังมีการระบาดอยู่เป็นประจำ เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ วัคซีนมีไม่เพียงพอ การซื้อขายขนย้ายสัตว์ทำไม่ถูกวิธี ตลอดจนไทยยังมีการค้าขายโคกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่เป็นประจำ และมีการลักลอบนำเข้าผิดกฎหมายอยู่จำนวนมากเป็นสาเหตุที่นำเอาเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยเข้ามาระบาดในไทยและมีเชื้อโรคชนิดใหม่ๆ เข้ามา โดยวัคซีนไม่สามารถป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นประเทศไทยน่าจะมีบทบาทเป็นแกนนำในการขอความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านจัดทำโครงการปราบปรามโรคปากและเท้าเปื่อยให้หมดไปในภูมิภาคอินโดจีน และจะเป็นทางให้ไทยสามารถจำหน่ายพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ โดยเฉพาะพันธุ์บราห์มัน ซึ่งถือว่าประเทศไทยเรามีพันธุ์กรรมที่ดีกว่าทุกประเทศในภูมิภาคนี้

3. จัดการตลาดให้เป็นรูปแบบมีการซื้อขายที่ยุติธรรม เช่น ประเทศ ออสเตรเลียมีการตลาดซื้อขายโคอย่างเป็นรูปแบบโดยวิธีการประมูลซึ่งจะมี บริษัทเป็นตัวกลางในการซื้อขายโคมีชีวิต ผู้เลี้ยงมีตลาดขายโคที่แน่นอน และผู้ซื้อโคนำไปชำแหละ หรือเลี้ยงเป็นพ่อแม่พันธุ์ มีที่ซื้อที่แน่นอนในราคาที่ยุติธรรม

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2552 : 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบตลาดโคเนื้อ ผลการวิจัยพบว่าส่วนเหลือจากการตลาดและต้นทุนการตลาดของผู้ค้าในระดับต่างๆ ในตลาดโคเนื้อพบว่า ส่วนเหลือจากการตลาดโคมีชีวิตจนกระทั่งขายปลีกเป็นเนื้อโคชำแหละเท่ากับ 63.45 บาทต่อกิโลกรัม โดยสามารถแยกเป็นต้นทุนการตลาดทั้งหมด 47.84 บาทต่อกิโลกรัมและกำไรทั้งหมดของ

พ่อค้าคนกลางเท่ากับ 15.61 บาทต่อกิโลกรัมเมื่อพิจารณาถึงต้นทุนการตลาดพ่อค้าขายส่งเนื้อโคชำแหละมีต้นทุนการตลาดมากที่สุดเท่ากับ 40.62 บาทต่อกิโลกรัมส่วนใหญ่อยู่ในรูปของมูลค่าสูญเสียน้ำหนักระหว่างฆ่ารองลงมาคือพ่อค้าขายปลีกเนื้อโคชำแหละ 6.24 บาทต่อกิโลกรัมส่วนใหญ่เป็นค่าแรงงานส่วนพ่อค้ารวบรวมโคมีชีวิตมีต้นทุนการตลาดต่ำที่สุดเท่ากับ 0.98 บาทต่อกิโลกรัมโดยส่วนใหญ่เป็นค่าขนส่ง 0.50 บาทต่อกิโลกรัม

แนวทางในการขยายตลาดโคเนื้อ 1) สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในคุณภาพเนื้อโค 2) ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้บริโภคและมีการจัดการส่งเสริมการขายเนื้อโคเพิ่มมากขึ้น 3) เร่งรัดมาตรการให้โรงฆ่าเข้าสู่ระบบมาตรฐานเพื่อเพิ่มความมั่นใจของผู้บริโภค 4) ขยายช่องทางในการจำหน่ายเนื้อโคเช่นเจาะตลาดลูกค้าโดยกระจายสินค้าตามร้านขายเนื้อ (Butcher Shop) 5) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองในด้านการตลาดได้ต่อไป 6) เกษตรกรควรหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับสายพันธุ์ของโคเนื้อสุขอนามัยและการป้องกันโรคระบาดเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดีและสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ 7) ขอความร่วมมือจากประชาชนในการแจ้งเบาะแสการนำเข้าเนื้อโคที่ผิดกฎหมายซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2556 : 1) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง จัปตาสถานการณ์สินค้าปศุสัตว์ประมง เกาะติดการค้าแนวชายแดนพม่าและลาว สรุปว่าสถานการณ์การค้าตามแนวชายแดนบริเวณ อ.เชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ อ.แม่สลด จังหวัดตาก และของสินค้าปศุสัตว์และประมง ว่า สถานการณ์การค้าสุกรที่ อ.เชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีการส่งออกโคเนื้อและสุกรเพื่อไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีขนส่งทางเรือขนาด 70 - 80 ตัน ซึ่งสุกรที่ส่งออกเป็นสุกรที่มีน้ำหนักตั้งแต่ 120 กิโลกรัมขึ้นไป ส่วนสถานการณ์ โคเนื้อของ อ.แม่สลด จังหวัดตาก พบว่า มีการนำเข้าโคจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยนำโคเนื้อมาพักที่คอกกักกันสัตว์เอกชนเพื่อเป็นการคัดกรองโรคและติดเบอร์ที่ หู และเมื่อครบกำหนด จะมีการนำโคไปขายที่ตลาดนัด โค-กระบือแม่สลด ซึ่งจะมีขึ้นทุกวันอาทิตย์ โดยจะมีพ่อค้าจากทั่วประเทศมาเลือกซื้อ เพื่อนำไปเลี้ยงต่อ ส่งเข้าโรงฆ่าเพื่อชำแหละ และส่งออกต่างประเทศ

จุฑารัตน์ เศรษฐกุล และคณะ (2553 : 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระบบการบริหารจัดการโซ่อุปทานเนื้อโคพื้นเมืองไทยสู่ผู้บริโภคผลการวิจัย พบว่า เนื้อโคพื้นเมืองไทย” มีจุดเด่นหลายประการเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถขยายโอกาสทางการตลาดและสร้างอาชีพทางเลือกใหม่ โดยการใช้จุดแข็งของเนื้อโคพื้นเมืองเพื่อสร้างตลาดได้แก่การมีเส้นใยกล้ามเนื้อละเอียด เนื้อมีไขมันน้อยมีคุณค่าทางโภชนาการด้านสุขภาพสูงเนื่องจากมีแร่ธาตุซีลีเนียมและสังกะสีสูงกว่าเนื้อ

โคขุนมีศักยภาพที่จะผลักดันเข้าสู่ตลาดผู้บริโภค โภคสมัยใหม่ที่ต้องการสินค้าที่มีความปลอดภัยเพื่อสุขภาพและความหลากหลาย

ปัญหาสำคัญคือ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านระบบการเลี้ยงที่ได้มาตรฐาน การวางแผนการผลิตและการรวมกลุ่มภาคีรัฐขาดการส่งเสริมการสร้างโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิต ขาดการผลักดันและสนับสนุนทางด้านการตลาดและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่ถูกต้องทางด้านการบริโภคเนื้อ

ดังนั้น การบริหารจัดการโซ่อุปทานเนื้อโคธรรมชาติจากต้นน้ำจนถึงมือผู้บริโภคโดยเชื่อมโยงระบบการผลิตของเกษตรกร การตรวจสอบมาตรฐานการเลี้ยง โรงฆ่าสัตว์โรงงานตัดแต่ง และการแปรรูปที่ได้มาตรฐาน ผู้ร้านจำหน่ายจนถึงผู้บริโภคเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงอาหารจากเนื้อสัตว์ที่มีคุณภาพ ความปลอดภัยอาหารและสร้างข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องจากการบริโภคเนื้อโคไทยจึงเป็นเรื่องที่ได้มีการดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม

ยอดชาย ทองไทยนันท์ (2547 : 1-2) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง พันธุ์โคเนื้อ สรุปว่า การเลี้ยงแม่โคเนื้อที่จะให้ผู้เลี้ยงได้กำไรตอบแทนมากจะต้องเริ่มตั้งแต่การเลือกพันธุ์โคที่จะเลี้ยงให้เหมาะสมกับระบบการเลี้ยงและวัตถุประสงค์ที่จะเลี้ยงเช่น ลูกโคที่ผลิตได้จะสนองความต้องการของตลาดประเภทใดสำหรับผู้ที่จะเริ่มเลี้ยงโคปัญหาสำคัญคือจะเลี้ยงโคพันธุ์อะไร ดังนั้นจะต้องทราบว่าโคพันธุ์ต่างๆ มีคุณสมบัติอย่างไรเหมาะสมกับวิธีการเลี้ยงที่เราจะเลี้ยงหรือไม่ควรซื้อโคที่มีลักษณะอย่างไร

โคพื้นเมืองของไทยมีลักษณะใกล้เคียงกับโคพื้นเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชียลักษณะรูปร่างกะทัดรัด ลำตัวเล็ก ขาเรียวยาว ขาวเพศผู้มีหนอกขนาดเล็ก มีเหนียงคอ แต่ไม่หย่อนยานมากหูเล็ก หนังใต้ท้องเรียบมีสีไม่แน่นอน เช่น สีแดงอ่อน เหลืองอ่อน ดำ ขาวนวล น้ำตาลอ่อนและอาจมีสีประรวมอยู่ด้วยเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 300-350 กิโลกรัม เพศเมีย 200-250 กิโลกรัม

โคพันธุ์บราห์มัน มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดียแต่ถูกปรับปรุงพันธุ์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โคพันธุ์นี้ที่เลี้ยงในบ้านเราส่วนใหญ่นำเข้ามาจากสหรัฐอเมริกาและ ออสเตรเลียแล้วนำมาคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์โดยกรมปศุสัตว์และฟาร์มของเกษตรกรรายใหญ่ในประเทศเป็นโคที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ลำตัวกว้าง ขาว และสีน้ำตาล ได้สัดส่วนหลังตรง หนอกใหญ่ หูใหญ่ยาว จมูก ริมฝีปาก ขนดก กีบเท้าและหนังเป็นสีดำเหนียงที่คอและหนังใต้ท้องหย่อนยาน โคนหางใหญ่ พู่หางสีดำ สีจะมีสีเทาและแดง ที่นิยมเลี้ยงกันมากคือสีขาว เพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 800-1,200 กิโลกรัม เพศเมียประมาณ 500-700 กิโลกรัม

โคพันธุ์ชาร์โรเลต์มีถิ่นกำเนิดในประเทศฝรั่งเศสมีสีขาวครีมตลอดตัว รูปร่างมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขาสั้นลำตัวกว้าง ยาว และลึก มีกล้ามเนื้อตลอดทั้งตัว นิ้วยแข็ง เป็นโคที่มีขนาดใหญ่มากเพศผู้เมื่อโตเต็มที่หนักประมาณ 1,100 กิโลกรัม เพศเมีย 700-800 กิโลกรัม

โคพันธุ์ซิมเมนทัลมีถิ่นกำเนิดในประเทศสวิสเซอร์แลนด์นิยมเลี้ยงกันในประเทศยุโรป ในเยอรมันเรียกว่าพันธุ์เฟลคฟี (Fleckvieh) ได้รับการปรับปรุงพันธุ์เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนม ในประเทศสหรัฐอเมริกานำไปคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นโคเนื้อลำตัวมีสีน้ำตาลหรือแดงเข้มไปจนถึงสีฟางหรือเหลืองทองและมีสีขาวกระจายแทรกทั่วไปหน้าขาว ท้องขาว และขาขาว เป็นโคขนาดใหญ่ โครงร่างเป็นสี่เหลี่ยมลำตัวยาว ลึก บั้นท้ายใหญ่ ช่วงขาสั้นและแข็งแรง เพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 1,100-1,300 กิโลกรัม เพศเมีย 650-800 กิโลกรัม

โคพันธุ์ตากเป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โรเลต์กับพันธุ์บราห์มันโดยกรมปศุสัตว์ได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตากทำการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่ที่โตเร็วเนื้อนุ่ม เพื่อทดแทนการนำเข้าพันธุ์โคและเนื้อโคคุณภาพดีจากต่างประเทศ การสร้างพันธุ์ในฝูงปรับปรุงพันธุ์ดำเนินการโดยนำน้ำเชื้อโคพันธุ์ชาร์โรเลต์คุณภาพสูงจากประเทศฝรั่งเศสผสมกับแม่โคบราห์มันพันธุ์แท้ ได้โคลูกผสมชั่วที่ 1 (เรียกว่า โคพันธุ์ตาก 1) ที่มีเลือด 50% ชาร์โรเลต์ และ 50% บราห์มัน แล้วผสมแม่โคเพศเมียชั่วที่ 1 ดังกล่าวด้วยน้ำเชื้อหรือพ่อบราห์มันพันธุ์แท้ได้ลูกโคชั่วที่ 2 (เรียกโคพันธุ์ตาก 2) ซึ่งมีเลือด 25% ชาร์โรเลต์ และ 75% บราห์มันจากนั้นผสมแม่โคเพศเมียชั่วที่ 2 ด้วยน้ำเชื้อโคพันธุ์ชาร์โรเลต์คุณภาพสูงได้ลูกโคชั่วที่ 3 (เรียกว่าโคพันธุ์ตาก) ซึ่งมีเลือด 62.5% ชาร์โรเลต์และ 37.5% บราห์มัน แล้วนำโคชั่วที่ 3 ผสมกันคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่เรียกว่า โคพันธุ์ตาก

โคพันธุ์กำแพงแสนเป็นโคพันธุ์ใหม่ปรับปรุงพันธุ์โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน โดยใช้พันธุ์ชาร์โรเลต์กับบราห์มัน คล้ายกับโคพันธุ์ตากแต่โคพันธุ์กำแพงแสนเริ่มต้นปรับปรุงพันธุ์จากโคพื้นเมือง โคพันธุ์กำแพงแสนมีสายเลือด 25% พื้นเมือง 25% บราห์มัน และ 50% ชาร์โรเลต์ ส่วนลักษณะและคุณสมบัติต่างๆคล้ายกับโคพันธุ์ตาก

โคพันธุ์กบินทร์บุรีเป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ซิมเมนทัลกับพันธุ์บราห์มันโดยกรมปศุสัตว์ได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ปราจีนบุรี (ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอกบินทร์บุรี) ทำการสร้างโคพันธุ์ใหม่ให้เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนม โดยลูกโคเพศผู้ใช้เป็นโคขุน และแม่โคใช้รีดนมได้ การสร้างพันธุ์ในฝูงปรับปรุงพันธุ์ดำเนินการโดยนำน้ำเชื้อโคพันธุ์ซิมเมนทัลคุณภาพสูงจากประเทศเยอรมันผสมกับแม่โคบราห์มันพันธุ์แท้ได้ลูกโคชั่วที่ 1 ที่มีเลือด 50% ซิมเมนทัล และ 50% บราห์มัน แล้วผสมโคชั่วที่ 1 เข้าด้วยกันคัดเลือกปรับปรุงให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่เรียกว่าโคพันธุ์กบินทร์บุรี

โคพันธุ์เคร้าท์มาสเตอร์เป็นโคพันธุ์ใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ในประเทศออสเตรเลียกรมปศุสัตว์เคยนำเข้ามาศึกษาทดลองเลี้ยง ขณะนี้ยังคงมีเลี้ยงในฟาร์มเอกชนบางแห่งเป็นโคลูกผสมที่มีสายเลือดโคพันธุ์บราห์มัน 3/8-1/2 พันธุ์ฮอร์ทอร์น 1/2-5/8 และพันธุ์เฮียร์ฟอร์ด อยู่เล็กน้อย มีสีแดง มีทั้งมีเขาและไม่มีเขามีตระโหนกเล็กน้อยตรงหัวไหล่ มีเหนียงหย่อนเล็กน้อย ลำตัวลึกเรียบทนแล้งและอากาศร้อนชื้น ทนโรคเห็บ การเจริญเติบโตเร็ว เพอร์เซนต์ซากและคุณภาพซากดี

โคพันธุ์อินดูบราซึลเป็นโคที่มีเชื้อสายโคอินเดียเช่นเดียวกับโคบราห์มันแต่ปรับปรุงพันธุ์ที่ประเทศบราซิล สีสันตั้งแต่สีขาวจนถึงสีเทาเกือบดำสีแดง แดงเรื่อๆ หรือแดงจุดขาว หน้าผากโหนกกว้างค่อนข้างยาว หูมีขนาดกว้างปานกลางและห้อยยาวมากปลายใบหูมักจะบิด เขาแข็งแรงมักจะเอนไปด้านหลัง โหนกมีขนาดใหญ่ผิวหนังและเหนียงหย่อนยานมาก เป็นโคที่มีขนาดใหญ่และค่อนข้างสูงเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 900-1,200 กิโลกรัม เพศเมีย 600-700 กิโลกรัม

พิจารณาตามมติ (2555 : 1-3) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง การเตรียมตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อรองรับโอกาสจาก AEC สรุปว่าด้วยศักยภาพของไทย ทั้งเทคโนโลยีการเลี้ยงการปรับปรุงพันธุ์ สายพันธุ์ ตลอดจนการป้องกันควบคุมโรคซึ่งเพียงพอที่จะสร้างมาตรฐานการส่งออกได้ไม่ยากแต่ทั้งนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่เป็นต้นน้ำที่สำคัญต้องร่วมเตรียมความพร้อมไปด้วยกันเพื่อปรับตัวเข้าหาโอกาสจาก AEC ที่จะเกิดขึ้น โดยมีเรื่องที่จะต้องปรับตัวเพื่อเตรียมเข้า AEC ดังนี้

1. เกษตรกรจะต้องศึกษาหาความรู้วิทยาการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและรู้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ในเรื่องต่างๆ ได้แก่ สายพันธุ์ลักษณะ และขนาดโคเนื้อที่ตลาดต้องการ ศึกษาสถานการณ์ด้านการตลาดโคเนื้อความต้องการของตลาด การเลือกใช้วัสดุเพื่อนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดการการเลี้ยงดู การจัดทำระบบบัญชีฟาร์มตลอดจนการศึกษาถึง การป้องกัน กำจัด และการรักษาโรคโคเนื้อจะปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติไม่ได้อีกแล้ว

2. เกษตรกรจะต้องรวมตัวเป็นสถาบันเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรและสร้างเครือข่ายให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการผลิตและการตลาด ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงแม่โคเนื้อเพื่อผลิตลูก 2) กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงลูกโคเตรียมขุน 3) กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุน และ 4) กลุ่มผู้ประกอบการด้านการตลาด ซึ่งการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม หรือ สหกรณ์จะช่วยแก้ปัญหาด้านการตลาด การขาดแคลนพันธุ์โคที่จะเลี้ยงเป็น โคขุนช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง (Logistic) และช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรที่เลี้ยงแม่โค สามารถผลิตลูกโคได้เพิ่มขึ้นแต่ถ้าไม่มีการรวมกลุ่ม ต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างขายปัญหาตลาดและราคาตกต่ำก็เกิดซ้ำซากไม่สิ้นสุด

3. เกษตรกรจะต้องเก็บรักษาแม่โคพันธุ์ดีไว้ขยายพันธุ์เพราะแม่โคเปรียบเสมือนโรงงานผลิตลูกโค ถ้าไม่มีแม่โคก็ผลิตโคเนื้อไม่ได้ซึ่งที่ผ่านมาปัญหาการส่งโคเพศเมียเข้าโรงฆ่า

เนื่องจากมีราคาตกต่ำปัจจุบันแม้ราคาโคสูงขึ้น แต่โคเพศเมียยังถูกส่งเข้าโรงฆ่าอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ เป็นเพราะโคเนื้อขาดตลาด โรงฆ่าที่มีออเดอร์ส่งเนื้อให้เพียงพอวันบางครั้งหาโคตัวผู้ไม่ได้ จำเป็นต้องใช้ตัวเมียแทนโดยซื้อจากเกษตรกรหรือตลาดนัดนำมาขุนแล้วใช้สารเร่งเนื้อแดงทำให้โค ให้ผลผลิตดีไม่ต่างจากเพศผู้ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ต่อไปโคเพศเมียจะไม่เหลือจึงอยากให้เกษตรกรผู้ เลี้ยงโคเนื้อช่วยกันเก็บรักษาโคเพศเมียไว้ทำพันธุ์

4. เกษตรกรต้องให้ความสำคัญด้านการปรับปรุงพันธุ์โดยดูจากความต้องการของ ตลาด เช่น ในปัจจุบันตลาดมีความต้องการโคลูกผสมพันธุ์ชาร์โรเลส์ เพื่อผลิตเป็น โคขุนเกษตรกร ก็ควรจะผสมพันธุ์แม่โค โดยใช้น้ำเชื้อโคพันธุ์ชาร์โรเลส์ พันธุ์ตากหรือพันธุ์กำแพงแสนลูกที่เกิดมา จำหน่ายได้ในราคาที่สูงกว่าโคลูกผสมพื้นเมืองปัจจุบันราคาโคลูกผสมพื้นเมืองมีชีวิตอยู่ที่กิโลกรัมละ 70-75 บาท แต่ถ้าเป็นโคลูกผสมชาร์โรเลส์ ราคาซากต่ำสุดอยู่ที่กิโลกรัมละ 148 บาท (หากมีไขมัน แทรกสูงบวกไประดับละ 10 บาท) คิดเป็นน้ำหนักมีชีวิตอยู่ที่กิโลกรัมละ 92 บาท ต่อตัวมีความ แตกต่างกันมากทั้งยังเป็นที่ต้องการของตลาด หากเกษตรกรให้ความสำคัญด้านการปรับปรุงพันธุ์ก็ จะได้ผลตอบแทนจากการเลี้ยงที่สูงขึ้นขณะเดียวกันถ้ามีการจัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อ (Pedigree) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีก

5. เกษตรกรต้องมีการ ปลูกพืชอาหารสัตว์ จัดทำแปลงหญ้าของตัวเองเนื่องจากหญ้า ในธรรมชาติเริ่มมีปริมาณน้อยลงเนื่องจากพื้นที่สาธารณะลดลงอีกทั้งไม่มีคุณภาพและยังขาดแคลน ในบางฤดูโดยเน้นปลูกพืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง เช่นหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ที่ให้ผลผลิตมาก ถึง 20 ตันต่อไร่ต่อรอบการตัด 45 วัน หรือให้ผลผลิตเฉลี่ย 80-100 ตันต่อไร่ต่อปี ซึ่งเพียงพอที่เลี้ยง โคได้ถึง 5 ตัว เลยกที่เดียวนอกจากนี้ต้องรู้จักการคิดสูตรอาหารรู้จักการนำวัสดุเหลือใช้ทาง การเกษตรในพื้นที่มาใช้เป็นอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุนการผลิตค่าอาหารด้วย

6. มีการจัดการด้านพัฒนาสุขภาพโคเนื้อโดยเฉพาะการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด เนื่องจากปัจจุบันมีการเกิดโรคระบาดบ่อยขึ้น จากเดิมมีเฉพาะ โรคปากและเท้าเปื่อยเป็นหลักแต่ ตอนนี้โรคเฮโมราจิกเซปติซีเมีย (Hemorrhagic Septicemia) หรือโรคคอบวมเริ่มกลับมาระบาดอีก และสร้างปัญหาขึ้นอีก รวมถึงโรคพยาธิซึ่งต้องให้ความสำคัญมากขึ้น ควรมีการนำสมุนไพรมาใช้ เป็นยาบำรุงหรือรักษาโรคสัตว์ หรือใช้ถ่ายพยาธิด้วย

7. มีการนำมูลโคมาใช้ประโยชน์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น การนำมูลโคมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ โดยปกติโค 1 ตัวให้มูล 5-6 กิโลกรัมต่อวัน(น้ำหนักแห้ง)หรือ ประมาณ 2 ตันต่อตัวต่อปีถ้าจำหน่ายกิโลกรัมละ 2 บาท ปีหนึ่งมีรายได้ประมาณ 4,000 บาท หาก เลี้ยงโค 10 ตัว จะมีรายได้ตรงส่วนนี้มากถึง 40,000 บาทเลยทีเดียวซึ่งเป็นรายได้จริงที่ไม่ต้องลงทุน เพิ่มเดิมแต่อย่างใดเพียงแต่จัดการให้เป็นระบบเท่านั้นยังปัจจุบันที่การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ มูลโค

จึงเป็นที่ต้องการนอกจากนี้มูลโค ยังนำมาผลิตเป็นไบโอแก๊ส (Biogas) เพื่อใช้หุงต้มในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายแก๊สหุงต้มได้อีกด้วย

8. เกษตรกรจะต้องพัฒนาฟาร์มโคเนื้อให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ เนื่องจากการส่งออกโคไปจำหน่ายยังประเทศต่างๆ ในอาเซียนหลังจากเปิด AEC แน่นอนคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญระดับต้นๆ ดังนั้น เกษตรกรจะต้องพัฒนาฟาร์มโคเนื้อให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อขณะนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อขึ้นมาและกรมปศุสัตว์ประกาศใช้แล้วซึ่งจะทำให้เกิดระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

9. เกษตรกรต้องสร้างเครื่องหมายสินค้าหรือแบรนด์ (Brand) ของกลุ่มหรือสหกรณ์ของตนเองขึ้นเพราะจะช่วยให้สินค้าเป็นที่จดจำและเพิ่มมูลค่าได้ ตัวอย่างประเทศญี่ปุ่นซึ่งคำว่า “วากิว หรือวากิว” ภาษาญี่ปุ่นแปลว่า โคพื้นเมืองซึ่งมีอยู่หลายพันธุ์ แต่มีพันธุ์ที่มีชื่อเสียงคือพันธุ์แบล็กเจแปน (Black Japanese) ซึ่งเป็นโคพื้นเมืองลักษณะตัวสีดำแล้วมีการนำโคดังกล่าวไปเลี้ยงอยู่ที่เกาะโกเบพร้อมทั้งมีการจัดการที่ดีทำให้เนื้อออกมามีคุณภาพจึงเรียกเนื้อโคดังกล่าวว่า “เนื้อโกเบ” (Kobe) ซึ่งเป็นที่นิยมทำให้มีราคาสูงมาก และ โคสายพันธุ์เดียวกันได้นำไปเลี้ยงที่เกาะทาจิมาเรียกว่า “เนื้อโคทาจิมา” เป็นที่นิยมและมีราคาแพงเช่นเดียวกัน นำไปเลี้ยงที่ไหนก็แล้วแต่ก็เรียกชื่อตามสถานที่นั้นของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เช่น เคยูบีฟ (K U Beef) โพนยางคำ หนองสูง หรือโคพันธุ์ตาก ซึ่งเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นและเมื่อสร้างแบรนด์ (Brand) ขึ้นมาต้องมีการควบคุมตรวจสอบเพื่อรักษาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ

10. ต้องจัดทำ NID เมื่อมีมาตรฐาน มีแบรนด์แล้วการมีระบบตรวจสอบย้อนกลับเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องมีซึ่งกรมปศุสัตว์ได้มุ่งเน้นเรื่องการจดทะเบียนฟาร์มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์แห่งชาติ (NID : National Indentify) เพื่อให้ทราบจำนวนปศุสัตว์ที่แท้จริงและจัดทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ได้ซึ่งโคทุกตัวมีการทำเครื่องหมาย (เบอร์หู) แล้วเชื่อมโยงประวัติเข้าระบบข้อมูล ทำให้ตรวจสอบได้ว่า โคตัวนี้มาจากฟาร์มไหน เป็นของใคร สายพันธุ์อะไร เป็นต้น ซึ่งได้ทำมาตั้งแต่ปี 2553 ในพื้นที่ภาคใต้ ปี 2554 ในจังหวัดชายแดน และในปี 2555 ทำทั่วประเทศแต่ทว่าเกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรการดำเนินการจึงเป็นไปอย่างล่าช้าแต่กรมปศุสัตว์ได้ประกาศว่าโคที่เคลื่อนย้ายทุกตัวต้องมีเบอร์หู ถ้าไม่มี จะไม่อนุญาตให้เคลื่อนย้าย ซึ่งจะกระตุ้นให้เกษตรกรทำ NID มากขึ้น

11. ต้องจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงผลตอบแทนกำไรหรือขาดทุน เพื่อให้ทราบศักยภาพของตนเองในการแข่งขันเพื่อได้แก้ไขจุดรั่วไหลที่เกิดขึ้นในระบบการผลิตได้

ถ้าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อไม่ทราบข้อมูลตรงส่วนนี้การพัฒนากระบวนการเลี้ยงให้มีประสิทธิภาพก็เป็นไปได้ลำบาก

ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่ผู้เลี้ยงโคทุกรายต้องให้ความสำคัญและหาปฏิบัติได้ไม่ว่าเป็นตลาดในประเทศ ใน AEC หรือในระดับโลกผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทยสามารถแข่งขันได้อย่างแน่นอน ตรงกันข้ามหากผู้เลี้ยงไม่ให้ความสำคัญยังปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติก็ไม่มีทางที่จะสร้างโอกาสการส่งออกจากการมี AEC ได้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยะ สะวานนท์ (2556 : 1) ได้เขียนหนังสือเรื่อง การผลิตโคเนื้ออินทรีย์ กล่าวโดยสรุปว่า การเลี้ยงโคเนื้ออินทรีย์เป็นระบบการจัดการฟาร์มโคเนื้อให้มีความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างผืนดิน พืชและสัตว์ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการทางสรีระวิทยาและพฤติกรรมของสัตว์ที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้อยที่สุด ส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดีโดยเน้นการป้องกันโรค การจัดการฟาร์มที่ดีหลีกเลี่ยงการใช้ยาปฏิชีวนะและสารเคมีต่าง ๆ และมีหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับให้การรับรองการผลิตเพื่อให้มีการควบคุมและตรวจสอบกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตโคเนื้ออินทรีย์ เนื้อโคอินทรีย์เป็นเนื้อที่มีคุณสมบัติดีต่อสุขภาพของผู้บริโภคเนื่องจากมีไขมันต่ำมีสัดส่วนของกรดไขมันที่มีประโยชน์ที่เหมาะสม (กรดไขมัน โอเมก้า 3 ต่อ โอเมก้า 6) และมีสัดส่วนของกรดไขมัน CLA (Conjugated Linoleic Acid) ในปริมาณสูงในทางตรงกันข้ามเนื้อโคอินทรีย์จะมีปริมาณคอเลสเตอรอลต่ำ

การเลี้ยงโคเนื้ออินทรีย์จะประสบผลสำเร็จได้เกษตรกรต้องมีปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ได้แก่ มีพื้นที่สำหรับปลูกหญ้าอย่างเพียงพอ มีความเข้าใจในระบบการผลิตที่ดีมีการควบคุมป้องกันโรคที่ดีมีการเลือกใช้พันธุ์โคที่เหมาะสมกับพื้นที่และตรงกับความต้องการของตลาดและมีความเข้าใจในการเลือกพันธุ์หญ้าหรือวัตถุดิบอาหารอินทรีย์ที่มีคุณภาพดีและราคาถูก เช่น หญ้าขน หญ้าเนเปียร์ กระถิน เป็นต้นและสุดท้ายต้องมีการตลาดที่ดีวิธีการหนึ่งที่มีความเป็นไปได้ในการผลิตโคเนื้ออินทรีย์เพื่อป้อนตลาดได้อย่างต่อเนื่อง คือ การรวมกลุ่มกันผลิตและจัดจำหน่ายในรูปแบบของสหกรณ์

ผู้จัดการออนไลน์ (2553 : 1-3) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง วัวออร์แกนิกเลี้ยงในแปลงหญ้าอินทรีย์ ไร่สารเคมี สรุปว่า เนื้อวัวออร์แกนิกเป็นเนื้อวัวที่เลี้ยงโดยระบบเกษตรอินทรีย์สิ่งหนึ่งที่ชัดเจนกว่าการเลี้ยงเนื้อวัวปกติก็คือ อาหารที่ใช้เลี้ยงต้องมีการจัดการดูแลโดยใช้วัตถุดิบที่ผลิตโดยกระบวนการที่ผ่านออร์แกนิกหรือผ่านเกษตรอินทรีย์มาก่อน ตัวอย่างเช่น หญ้า ต้องจัดการโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ ไม่ใช่สารเคมี ปุ๋ยจะใช้ปุ๋ยมูลสัตว์คือปุ๋ยคอกเป็นหลัก และไม่ใช้ยาฆ่าแมลงหรือยาปราบศัตรูพืชในแปลงหญ้า

ในส่วนของการผลิตเนื้อวัวออร์แกนิกจะต้องดูแลและต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะเนื้อวัวออร์แกนิกมีราคาแพงกว่าเนื้อวัวทั่วไป ซึ่งราคาเนื้อวัวออร์แกนิกของที่สหกรณ์ กำแพงแสนขายสูงกว่าเนื้อวัวปกติอยู่ 25 % แต่ถือว่าราคายังไม่สูงมาก เพราะว่าตลาดอยู่และ กลุ่มผู้บริโภคเนื้อวัวออร์แกนิกในบ้านเราตอนนี้ไม่ค่อยรู้จักเนื้อวัวออร์แกนิกมากนัก ไม่ถึง 0.01 % ของกลุ่มการบริโภคเนื้อวัวทั้งหมดแต่อนาคตอีก 4-5 ปีน่าจะเพิ่มขึ้น จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ มากขึ้นถ้ามองว่าการกินเนื้อโดยทั่วๆ ไปอาจจะส่งผลต่อสุขภาพมองว่าเนื้อวัวออร์แกนิก เป็นเนื้อวัว ที่มีความปลอดภัยต่อร่างกายเรื่องของสารตกค้างนั้นแทบจะ ไม่มีเลย เพราะว่าเราไม่ได้ใช้สารเคมี ใดๆในระบบการผลิต ซึ่งถ้าคนที่ห่วงใยในสุขภาพ โดยเฉพาะกลัวเรื่องไขมันเนื้อออร์แกนิกเป็น เนื้อวัวสุขภาพตัวหนึ่งที่น่าจะบริโภคได้โดยไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ไม่เกิดปัญหาของเรื่อง การสะสมของไขมันเยอะจนเกินไปเรื่องโรคหัวใจ เรื่องหลอดเลือดอุดตันเนื้อวัวออร์แกนิกก็น่าจะ เป็นตัวเลือกตัวหนึ่งที่จะมาทดแทนเนื้อวัวขุนทั่วไปได้และถ้าผู้บริโภคสนใจซื้อเนื้อวัวออร์แกนิก สำหรับบริโภคก็ให้สังเกตที่ตราสินค้าซึ่งจะมีตราสินค้าที่รับรองโดยมกท. และมาตรฐานของ IFOAM ด้วยอยู่บนแพ็คเกจของสินค้าที่วางจำหน่ายยังใช้เวลาเลือกซื้อก็ต้องดูที่ตราสินค้าด้วย

เยี่ยมพร ภิศก (2556 : 1) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง โครงการฟาร์มต้นแบบภายใต้ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ สรุปว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวน โค-กระบือลดลงอย่างน่าใจหายเนื่องจากการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกเพิ่มมากขึ้นแต่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโค-กระบือกลับลดจำนวนลงด้วยสาเหตุสำคัญเพราะมีพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้อยลง ประกอบกับแรงงานภาคเกษตรกรรมปรับเปลี่ยนมาเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โครงการ ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริเป็นอีกโครงการหนึ่งที่สนับสนุนให้เกษตรกร เลี้ยงโค-กระบือเพื่อจะได้มีโค-กระบือเป็นของตนเองและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรซึ่งหากมี การบูรณาการองค์ความรู้และกิจกรรมทุกภาคส่วน รวมทั้งการเพิ่มจำนวนโค-กระบือที่สนับสนุน ให้เกษตรกรตามโครงการจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตโค-กระบือและส่งผลให้เกิด ประโยชน์จากการเลี้ยงโค-กระบืออย่างครบวงจรอันจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนในการเพิ่ม ประชากรโค-กระบือในประเทศไทยและเกษตรกรในโครงการได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ สรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยดังนี้จากสถานการณ์ของการค้าโคไทย-ลาวดังได้กล่าวแล้วการค้าโคได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากวงจรขององค์ประกอบของเครือข่ายการค้าโคไม่ได้รวมหมุนไปใน ทิศทางเดียวกัน เพราะกลุ่มผู้ค้าโคซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดการกระตุ้นความต้องการในการเลี้ยงโค การหมุนเวียนโคและผลิตภัณฑ์จากโคยังมีทัศนคติที่มุ่งเน้นแต่การซื้อขายโคพันธุ์พื้นเมืองซึ่ง ไม่ตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคสมัยใหม่ที่ต้องการบริโภคเนื้อโค จึงทำให้ศักยภาพของ

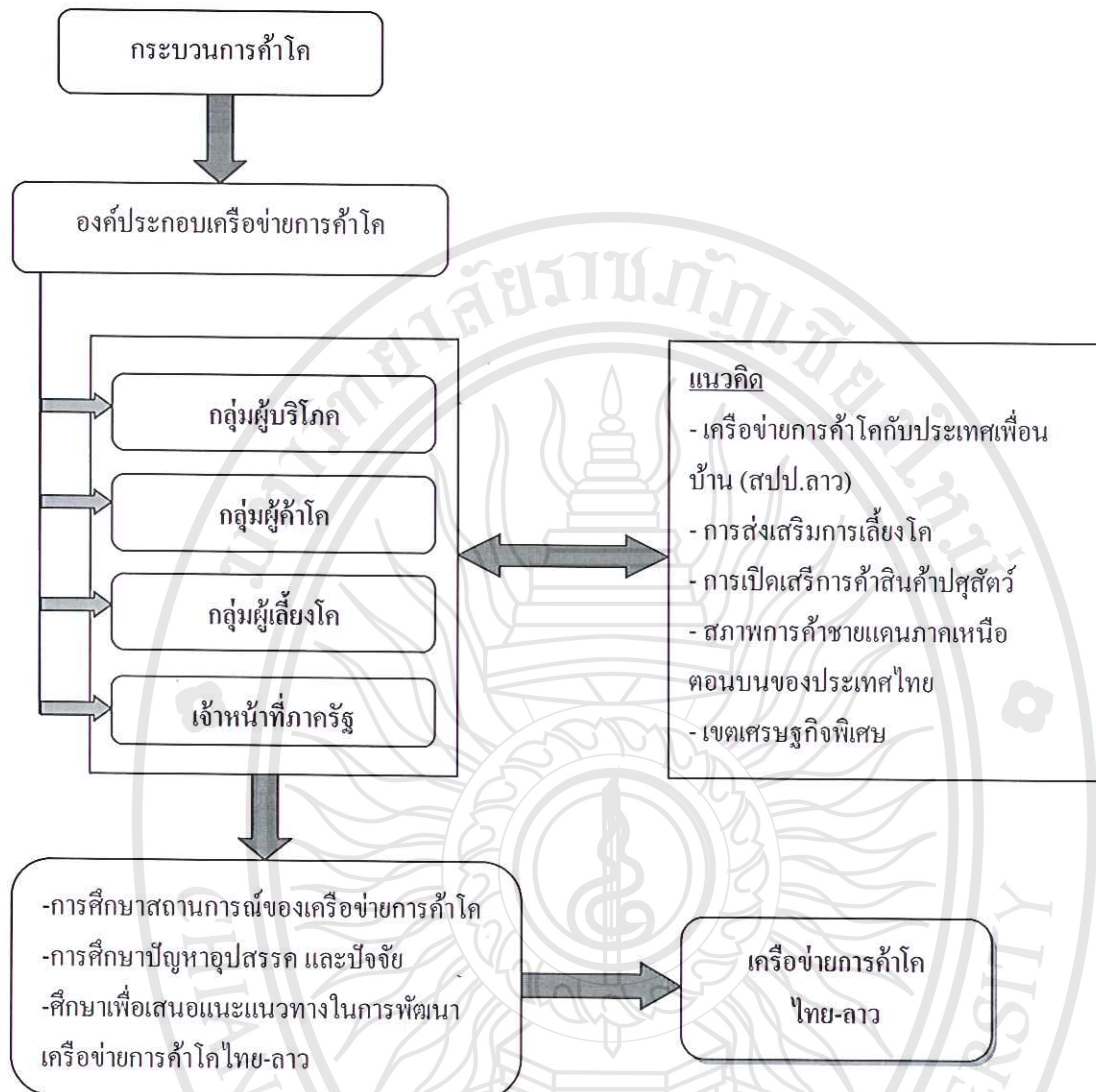
เครือข่ายการค้าโคไทย-ลาวลดน้อยลง ประกอบกับเส้นทางการค้าของเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ที่ดำเนินมาเป็นเวลายาวนานนั้นเริ่มขยายปลายทางสู่มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ปรับเปลี่ยนเป็นเครือข่ายที่ต้องการซื้อขายโคพันธุ์ลูกผสมและโคพันธุ์ดีเป็นส่วนมาก

การศึกษาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ผู้วิจัยได้เลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิจัยแต่ละท่านมาสรุปเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องเครือข่ายการค้าโค วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การบำรุงพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ให้ดีขึ้น การส่งเสริมการเลี้ยงโคพันธุ์ดี การให้ความรู้กับเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคพันธุ์ดีที่มีการเลี้ยงที่ได้มาตรฐานสากล โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง การป้องกันโรคระบาดของโค การเลี้ยงโคที่ถูกสุขอนามัย การจัดการด้านตลาดให้เป็นรูปแบบที่มีการซื้อขายที่ยุติธรรม เกษตรกรจะต้องรวมตัวเป็นกลุ่มของเกษตรกร และสร้างเครือข่ายให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการผลิตและการตลาด หากผู้เลี้ยงไม่มีความรู้และมองไม่เห็นความสำคัญของการประเมินดังกล่าว ยังคงเลี้ยงโคแบบปล่อยตามยถากรรมก็ยังไม่สามารถสร้างโอกาสด้านการส่งออกเพื่อรองรับการเปิด AEC ได้

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาว ดังนี้

- 1) ผู้บริโภคเนื้อโคและผลิตภัณฑ์จากโค
- 2) ผู้ประกอบการค้าโค
- 3) ผู้ประกอบการเลี้ยงโค
- 4) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการค้าโคจากหน่วยงานภาครัฐ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบของเครือข่ายการค้าโคไทย-ลาวดังกล่าวสรุปเป็นกรอบแนวคิด แสดงดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย